

ASSZONY
UNOKÁJA

VOGUL
NÉPMESÉK

Gulya János (szerk.):

Asszony-unokája

Vogul népmesék

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1959

Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Gulya János
A válogatás Artturi Kannisto, Munkácsi Bernát és V. N. Csernyecov
gyűjtése alapján készült

A CSIKÓS EVET ÉS A MEDVE

Szigva-folyó vidéki mese

Valamikor réges-régen a kis evet sárga volt, mint a folyópartok homokja.

Éldegélt-háldogált, senki sem bántotta. Igaz, hogy ő sem bántott senkit. Így hát szabadon futkoshatott, amerre csak a kedve vitte.

Egyszer, egy szép nyári éjjelen, sétálgatás közben a kis evet az erdős vidéken összetalálkozott a Nagy-Erdőbeli-Öreggel.¹ Amint összetalálkoztak, legott beszédbe elegyedtek. Az időről, az erdőről meg a szúnyogokról, melyekből már akkor is rengeteg volt. Azonban a csendes szót csakhamar vita követte.

Arról kezdtek vitatkozni, hogy reggeles-reggel melyikük látja meg előbb a felkelő Nap aranyos sugarát. Tüstént el is határozták, hogy végére járnak a dolognak. Felkapaszkodtak hát egy magas, kopár dombra, hogy megvárják együtt az első napsugarakat. Szépen leültek, a Nagy-Erdőbeli-Öreg arra az oldalra, ahol a Nap reggelente az erdő mögül *feljönni*, a kis evet pedig arra, ahol a Nap *lemenni* szokott. A kis evet előtt egy nagy hegycsúcs emelkedett, a medve előtt pedig egy széles mélység terült el. Hátukat egymásnak vetették, s várakozni kezdtek.

Amint így üldögélnek, a Nagy-Erdőbeli-Öreg ezt gondolta magában:

„Milyen buta állat is ez a kis evet! Arrafelé ugyan estéiig is várhatja a Napot!”

Hosszú ideig ültek-e, rövid ideig ültek-e, egymáshoz egy szót sem szóltak. Virradat közeledtével a medve megint csak dörmögni kezdett magában:

„Most! Még egy pillanat, s a völgyben feltűnik a Nap! Mr, mr, máris megnyertem a fogadásunkat!”

De hiába mormogott a medve, az első napsugaracskának sehogy sem akaródzott még előbukkannia.

Hát amint így várakoznak, egyszer csak a Nagy-Erdőbeli-Öreg háta mögött felsivített a kis evet:

– Látom, látom, látom! Én láttam meg először az aranyos napsugaracskát! Én láttam meg először az aranyos napsugaracskát!

Néz az öreg, még jobban kimereszti amúgy is hatalmas szemét, de csak nem lát semmit. Előtte a mélységben a völgy most is éppoly sötét, mint előbb is volt! Nagy csodálkozva megfordul: hát látja ám, a másik oldalon a kopár hegycsúcs csak úgy ragyog a reggeli Nap aranyos fényében! A kis evet pedig, hátsó lábain állva, táncol, hányja-veti magát örömeiben.

A Nagy-Erdőbeli-Öreget erre úgy elfogta a düh, hogy karmos nagy mancsával odakapott a kis evethez, hatalmas körmeivel végighúzott a pici állat kicsinyke hátán.

Jaj, megrémült erre a kis evet, vérző háttal futásnak eredt. Beugrott a sűrűbe, eliszkolt haza a fészkére.

A kis evet sokáig betegeskedett, de aztán mégis csak addig-addig nyalogatta a sebeit, gyógyította magát, míg újra egészséges nem lett. Meggyógyult szépen, de a hátán örökre ott maradt öt fekete csík, a Nagy-Erdőbeli-Öreg karmainak a nyoma.

Azóta fél a kis evet, fél mindenkitől. Alig csillan meg előtted sárga bundája, hátán az öt fekete csíkkal, már nem is látod: usgyi, eltűnt a sűrűben.

És azóta hívják az emberek is a kis evetet *csíkos evetnek*.

A MASZMASZ-ASSZONY FIA

Szoszva-folyó vidéki mese

Egyszer a Maszmasz-asszony fiának, a Világra-Ügyelő-Férfinak a szemétdombjára odaszokott egy róka. Észrevette ezt a fiú, azt mondta az öregasszonynak:³

– Nagyon idejár egy róka, meg kellene fogni. Felállítok neki egy nyilascsapdát.

– Ha fel akarod állítani, hát állítsd fel – válaszolta neki az öregasszony. – Talán belemegy a róka.

Erre a fiú elment, hogy felállítsa a csapdát. Majdnem egész nap bajlódott vele, este lett, mire megcsinálta. Ekkor fogta magát hazament, lefeküdt. Másnap alig pirkadt még meg, a fiú máris felkelt, hogy megnézzé: fogott-e a csapdája. Nézi, nézi, mintha „lenne benne valami! Odafut, hát látja ám, a csapdában egy kutya van: a Városi-Fejedelem-Öreg fiainak a kutyája!

– Arany szent isten! – kiáltott fel Maszmasz-asszony fia, aztán beszaladt az öregasszonyhoz és azt mondja neki:

– A Városi-Fejedelem-Öreg fiainak a kutyája került a csapdába!

– Aj, micsoda nyavalya szakadt ránk! – sopánkodik az öregasszony is. – Biztosan drága cobolyfogó kutya volt, s most majd rajtunk fogják keresni!

Ekkor a fiú gondolt egyet, kiment a ház elé. Egy ideig fát vágott, zörgött-motorázott, aztán újból csak bement a házba és így szólt:

– Öreganyám, a nagy kőfazékba tegyél oda nekem főni egy jó adag húst!

Erre az öregasszony csakugyan elővette a nagy kőfazekat, összevágott egy csomó húst, beletette a fazékba, aztán az egészet feltette a tűzre főni. Ahogy az étel kész lett, a fiú levette a tűzről, kivitte a fazekat az udvarra, és odaállította két gerenda közé, melyeket épp az előbb készített össze.

Alighogy visszaért a házba, hallják ám, jön a Városi-Fejedelem-Öreg két fia. Odaérnek a ház elé, észreveszik a fazekat.

– Hallod-e – szólal meg az egyik – vigyük el magunkkal ezt a fazekat! Csak két gerenda kell hozzá, és máris forr benne az étel. Éppen ilyen kellene nekünk, amikor járjuk az erdőt!

– Micsoda furcsa fazekatok van nektek? – kérdezik a fiútól. – Tűz sincs alatta, mégis forr benne az étel!

– Mert ez olyan fazék – feleli a fiú – hogy nem kell hozzá tűz. – Aztán kis idő múlva az öreganyjához fordulva, így folytatja:

– Eleget főtt az már! Öreganyám, hozd be azt a fazekat, hadd kínáljuk meg a barátainkat!

Az asszony kiment, behozta a fazekat. Kis tálacskával mindegyiknek mert belőle, majd enni kezdtek. A hús olyan puha volt, hogy széjjelfoszlott, amint hozzáérték.

– Ej – csodálkoztak a Városi-Fejedelem-Öreg fiai. – Maszmasz-asszony fia, Világra-Ügyelő-Férfi, micsoda fazekad van neked!

Mikor készen lettek az evéssel, a vendégek újból csak megszólaltak, alkudozni kezdtek a fazékra.

– Halljátok-e, nem adnátok el nekünk ezt a fazekat? – kérdezi az egyik.

– Nem kell az nektek! – toldja meg a másik.

– Kelleni nekünk is kell az, mert hát az öregasszony gyenge már, nem tud fát vágni. De ha megadjátok az árát, miért ne?! – feleli nekik a fiú, Maszmasz-asszony fia.

– No, mit kérsz érte?

– Mit kérjek? Lovon jöttetek, adjátok oda nekem a lovaitokat! Meg a cobolyprém bundáitokat. Többet én nem kérek, elég nekem ez is!

– Maszmasz-asszony fia, Világra-Ügyelő-Férfi, jól van, jól! Ez megfelelő ár, mi meg is adjuk érte – válaszolták a Városi-Fejedelem-Öreg fiai.

Ezzel meg is egyeztek. A Városi-Fejedelem-Öreg fiai közül az egyik a vállára vette a fazekat, aztán csak úgy gyalogosan hazamentek vele.

Alighogy hazaértek, egyikük fogta a fejszét és nekilátott, hogy két gerendából tartófát csináljon a fazéknak. Bent a másik meg ezalatt húst vett elő, felvágta apróra, beletette a fazékba. Aztán vizet, meg mindent, ami kell, szépen belekészített. Most betér a másik is, kiviszi a fazekat. Odahelyezik a két előre felállított gerenda közé,

és visszamennek a házba. Várnak egy kicsit, aztán csakhamar megszólal az egyik:

– Talán már forni kezdett, nézd meg!

Erre egyikük kimegy, megnézi, de a fazék még most is úgy áll, ahogy előbb is volt. Újból várakoznak. Várnak, aztán a másik megy ki, hogy megnézzesse a fazekat. Látja ám: a fazék úgy befagyott, hogy mikor egy kutya oldalba lökte, a víz még akkor sem folyt ki belőle. Megdühödnek erre mindketten és azt mondják:

– Ezért meglakolnak! Holnap visszamegyünk hozzájuk, összeromboljuk a kunyhójukat, aztán jól helybenhagyjuk őket!

Másnap csakugyan el is indultak.

Mielőtt azonban odaértek volna, Maszmasz-asszony fia a tegnap kapott lovak közül levágott egyet. Torkából kimetszett egy darabot. Ennek egyik végét bekötötte, teleöntötte a ló vérével, aztán a másik végét is elkötötte. Most fogta, s az egészet az öregasszony nyakába akasztotta. Alig lett kész vele, már jöttek is a Városi-Fejedelem-Öreg fiai. Azt mondja az egyik:

– Most aztán megöljük őket! Szétverjük a kunyhójukat mindenestül együtt.

A másik nem egyezett bele:

– Nem, nem! Még azt mondanák az emberek, hogy orvul törtünk rájuk, és úgy öltük meg őket

Ezzel aztán beléptek. Hát hallják ám, hogy az öregasszony meg a fia rettenetesen veszekszik:

– Egyetlen fazekacskád volt, azt is eladtad! Hogy éljünk most nélküle?! – mondja éppen az öregasszony a fiúnak.

Erre a fiú szitkozódni kezd, de azért még mind a ketten ülve maradnak. Kicsit kifújják magukat, aztán az öregasszony még dühösebben újra csak rákezd: – Hogy te... – Ekkor már felugrik a fiú, előbb csak maga elé tesz egy kést, aztán mikor az öregasszony erre sem akarja abbahagyni, odaugrik, elkapja az öregasszony fejét, s késével a nyakán keresztülvágja a vérrel teli lógését. Erre az asszony azon mód hanyatt vágódott, a fiú meg leült, nyugodtan, ült egy darabig, mintha mi sem történt volna, aztán gondolt egyet, felkelt, kezébe vette a kését, és elkezdte a padlóba hajigálni. Hajigálta, hajigálta, mígnem egyszer csak a kés egyenesen beleállt a deszkába. Ekkor azt mondja a fiú: „Élő vaskés, ha kell neked még

a te asszonyod, keltsd életre!” Ezután kihúzta a kését a padlóból, és ismét dobálni kezdte. Amint így dobálódik, egyszerre az öregasszony mozgolódni kezd, majd felül egyenesen. Ruhája telis-tele vérrel. A Városi-Fejedelem-Öreg fiai csak néznek, aztán így szólnak:

– Maszmasz-asszony fia, Világra-Ügyelő-Férfi, engedj ki bennünket!

Most a fejédelemfiak kimennek, kint tanácskozni kezdenek:

– Hallod-e – mondja az egyik a másiknak – meg kell szereznünk ezt a kést! Bármit is kér érte, meg kell hogy adjuk! A minap is, hogy hazamentünk, a feleségeink mennyire megszidtak, amiért bunda nélkül mentünk haza. Látod, ugyanígy le kell vágnunk őket, akkor majd félni fognak, s nem mernek többet veszekedni velünk.

Ezzel visszamentek:

– Maszmasz-asszony fia, Világra-Ügyelő-Férfi, mi mindig jó barátok voltunk, eladnád-e nekünk azt a kést?

– Ha megadjátok az árát, miért ne?!

– No, mondjad, mit kérsz?

– Mit kérjek? Lovon jöttetek, adjátok nekem a két lovat. Meg hát a cobolyprémes bundátokat, magatokról! Többet én nem is kérek, ez nekem elég is lesz.

– Nahát, így...! – mondják a Városi-Fejedelem-Öreg fiai, s már vetik is le magukról a drága szőrméket. Aztán veszik a kést, s elindulnak vele hazafelé.

Hát alighogy hazaértek, az apjuk legott korholni kezdte őket:

– Minek álltatok szóba a Maszmasz-asszony fiával? Ő rengeteg cselt tud, nagyon ravasz ember! Nem bírunk mi vele, s a végén még mindannyiunkat elpusztít!

A fiúk látták, hogy az apjuk dühös, ezért magára hagyták: hadd beszéljen az öreg! Mentek tovább a dolgukra. Egyszer csak a Városi-Fejedelem-Öreg hallja ám: az asszonyok is szidják a férjüket:

– A múltkor is, hogy a Maszmasz-asszony fiánál, a Világra-Ügyelő-Férfinál voltatok, egy szál ingben botorkáltatok haza. Most megint csak! Van nektek eszetek, vagy elment már az utolsó porcikája is?!

Ekkor az egyik ember előveszi a kést, megragadja a feleségét, s egyszeriben elmetszi a torkát, majd odaadva a kést a másiknak is,

azt mondja:

– Menj, csinálj már rendet te is!

Az csakugyan elveszi a kést, aztán ő is keresztülvágja vele a felesége torkát. Mindkét asszony a földön fekszik már, mikor beront az apjuk:

– Épp az imént mondtam, minek jártok a Maszmasz-asszony fiához! A végén csakugyan mind elpusztulunk.

Fiai nem szólnak az öregnek semmit, csak fogják a kést és elkezdik a padlódeszkába hajigálni. Hajigálják, hajigálják, egyszer csak a kés megáll a fában, mire nyomban rákezdik: „Ha kell neked az asszonyod, gyógyítsd meg őt!” Ezt mondják a késnek, de az asszony még csak meg sem mozdul! Ekkor a másik lát hozzá. Most ő hajigálja a kést, majd megszólal: „Élő vaskés, gyógyítsd meg az asszonyodat!” Ej! Az asszony ettől sem mozdul meg! A Városi-Fejedelem-Öreg fiai egy ideig még dobálgatják a kést, várnak, aztán sírni kezdenek, majd – mit lehetnének mást – eltemetik az asszonyaikat.

Másnap reggel a Városi-Fejedelem-Öreg fiai megint csak elhatározzák, hogy elmennek a Maszmasz-asszony fiához végső számadásra. Igen ám, csakhogly közben az se maradt rest, s mire a Városi-Fejedelem-Öreg fiai odaértek volna, gyorsan nőnek öltözködött. Női ruhát, prêmes kendőt vett magára, és beült a kuckóba, a leányok helyére.⁴

A fejedelemfiak megállnak a kunyhó előtt, tanácskozni kezdenek. Azt kérdi az egyik:

– Rájuk döntsük a kunyhót, úgy öljük-e meg őket, vagy bemenjünk-e előbb egy pár szóra?

– Pajtás, csak így titokban nem ölhetjük meg őket! – válaszolja a másik. – Bemegyünk, mert még azt találnák beszélni rólunk, hogy orvul támadtunk rájuk.

Így hát belépnek. Látják ám, hogy a fiú nincs otthon. Csak az az öregasszony, meg valami másik nőszemély üldögél a zugban.

– Anyó – kérdezik a Városi-Fejedelem-Öreg fiai – hol a fiad?

– Vadászni ment az erdőbe, ott keressétek!

– Hát ezt az asszonyt honnan vette magának?

– Nem vette ezt sehonnan, ez az ő húga.

– Húga? De hát hol volt ő eddig, hogy nem láttuk?

– A rokonoknál, aztán most hazahívtuk – feleli nekik az öregasszony. A Városi-Fejedelem-Öreg fiai meg kimennek a kunyhó elé, hogy megbeszéljék a dolgot. Azt mondja az egyik:

– Hallod-e, mi most feleség nélkül maradtunk. Mi lenne, ha megkérnénk magunknak ezt az asszonyt?

– Az jó lenne – egyezett bele a másik, aztán mindketten visszamentek a kunyhóba. Az egyiknek a csizmáján volt egy lyuk.

– Jaj, öreganyám, a csizmámon van egy lyuk! Gyere közelebb, nézzed már meg!

– Minek nézném, öreg vagyok már én. Nem értek én ahhoz – válaszolja nekik az asszony, de azok csak nem hagyják annyiba.

– Akkor add nekünk ezt a fiatalasszonyt – kérelték a fejedelemfiak, s odavetették a csizmát a lányok alvóhelyének a függőnye elé. Ekkor a függöny egy kicsit felemelkedett, s mögötte eltűnt a csizma, majd egy szempillantás múlva visszarepült a padló közepére. A Városi-Fejedelem-Öreg fiai felkapják, nézik, de a lyuknak még csak a helyét se látni! Ekkor megint csak rákezdik:

– Aj, öreg néném, add nekünk mégis ezt a lányt! Add nekünk, hadd legyünk hát rokonságban!

– Adni én odaadnám – válaszolja az öregasszony – de nincs itthon a bátyja, hogy adhatnám oda nektek nélküle!

Hát így kérelték, törték magukat, könyörögtek. Mikor a fejedelemfiak már nagyon kérték a lányt, az öregasszony megszólalt:

– Adni én, mondtam már, odaadnám, de ez is éppolyan rosszravaló, engedetlen, mint a bátyja. Ha rosszul bántok vele, meg nem tarthatjátok! De ha már annyira akarjátok, úgy nem bánom, vigyétek! Csak aztán el ne felejtsetek, amit mondtam!

Erre az öregasszony nekiállt, hogy útra készítse őket. Ellátta őket mindennel, amivel csak egy leánygyermeket szokás elereszteni a háztól. Végezetül még azt kötötte a lelkükre:

– Vigyétek most már, ha vinni akarjátok, vigyétek! De nehogy a magatok lakta házban tartsátok őt, hanem tegyétek be a hűgaitok, nénéitek közé, a tűznélküli-víznélküli lánykunyhóba.⁵ Ott tartsátok, hadd lakjon ő még csak ott!

Ezzel aztán elindultak. Rendben meg is érkeztek. Hosszú idő telt-e el, rövid idő telt-e el, egyszerre csak nyárba fordult az idő. Meleg

lett. A lány-házból fürödni mentek. Fürdés közben a Városi-Fejedelem-Öreg lánya lebukott a víz alá, aztán felállt, a szeme tele lett vízzel. Előbb kidörgölte szeméből a vizet, majd körülnézett. Látja ám: a másik nincs sehol! El nem tudja találni, hova lehetett mellőle. „Bizonyára beljebb ment a mélyre és megfulladt” – gondolja a fejedelemlány, és tüstént fellármázza az embereket. Az egyik a mélyvízben keresi gyalom-hálóval, a másik a magas parton az erdőben cserkészve. Ki lovon, ki gyalog keresi, de nem találják sehol. Hosszú ideig keresik-e, rövid ideig keresik-e, egyszer csak abbahagyják: bárhogyan keresték, nem találták meg.

Elmúlt a nyár, hideg lett. Őszre fordult az idő. Leesett a hó, befagyott minden. Azt mondja most a Városi-Fejedelem-Öreg a fiainak:

– Itt a tél, beállt az idő. A Maszmasz-asszony fia, Világra-Ügyelő-Férfi most bizonyára eljön hozzánk látogatóba! A húga pedig meghalt, lesz is majd minekünk!

Csakugyan, egyik nap a kutyák valakit fogni kezdenek. Nézi az öreg: valóban a Maszmasz-fiú jött meg. Jött, odaérkezett a házhoz, de nem ment be: megállt, csak úgy, a ház előtt. Kimegy erre a Városi-Fejedelem-Öreg. Hívja a fiait is, hogy a vendéget köszöntsék. Azok is kimennek, köszöntik, hajlonganak előtte, hívják befelé:

– Maszmasz-asszony fia, Világra-Ügyelő-Férfi! Jönni jöttél, megjöttél, nem mi hívtunk, magadtól jöttél. Hát minek állsz meg itt az udvaron?! Gyere már be hozzánk!

– Azt gondoljátok, hogy a ti kedvetekért jöttem? Öreganyám mindennel ellátva egy lányt adott nektek. A végett a lány végett jöttem.

– Nincs itt semmiféle lány. A lány meghalt – válaszolják neki a Városi-Fejedelem-Öreg fiai. Erre a Maszmasz-fiú körülnéz: még hogy ő ide, ebbe a házba lépjen! Majd megszólal:

– Ha jót akartok, kihozzátok nekem a húgomat! Különben a kunyhótok helyén még egy fadarab se marad! – Azok meg akarnak is hozni, hoznák is a lányt, de hogyan? Megszólal most az öreg:

– Mit tegyünk? Maszmasz-asszony fia, Világra-Ügyelő-Férfi, figyelj már a szómra! Mint az én tűznélküli-víznélküli házban tartott szűz leányom társa, a világban élő, földön lakó lányos házi lányom férje, úgy lépj be ide!

Erre már a Maszmasz-fiú sem kérette magát, belépett a házba. Az öreg pedig vitte egyenest a lányához:

– Fejedelminő asszonyát hozom, fejedelem vömet viszem. Éljetek ezentúl együtt – mondta az öreg. Így hát a Maszmasz-asszony fia a Városi-Fejedelem-Öreg veje lett.

Volt a Városi-Fejedelem-Öregnek egy másik lánya is. Ez ahogy meglátta a fiút, vagy ha bement hozzájuk, mindjárt nevetni kezdett. Nevetett, mindig csak nevetett. Égjük éjjel is bemegy a fiatalokhoz, s rögtön rákezd a nevetésre. Megmérgesedik erre a Maszmasz-fiú. Nem szól egy szót sem, csak felkapja a sógórneját, kiviszi a város szélére, s ott állánál fogva rátűzi a várospalánk egyik oszlopdúcára. Most aztán nem nevet neki többet!

Reggel mennek az emberek, ott lelik a leányt a város szélén. Teljesen meg van már fagyva, el van jegesedve. Az emberek el nem tudják találni, ki rakta őt oda, mégpedig anélkül, hogy még csak egy szem is látta volna. Nézi a Városi-Fejedelem-Öreg is, de ő sem okosabb a többinél. Egyszer csak megszólal egy „öregember:

– A légyölő-gombát evő öreg sámán⁶ fiát hozassátok ide! Az majd megmondja!

Erre a Városi-Fejedelem-Öreg az egyik fiát elküldi az öreg sámán városába. Az nyomban megy is, áladja a kérést:

– Öreg, te már megfáradtál, vak is lettél. Az apám kéreti a fiadat!
– mondja a Városi-Fejedelem-Öreg fia a sámánnak, mire az nyomban el is engedi vele a fiát.

Csakhamar megérkeznek a Városi-Fejedelem-Öreg városába. Belépnek a házba. A ház közepén a kétfülű hatalmas rézüst már fel van függesztve, az üst tele hússal. Pereme meg körös-körül kibélelve légyölő gombával. Előbb vártak egy kicsit, hogy az üst buzogni kezdjen. Aztán a sámán fiú odament középre, és elkezdett az üst körül körbe járni, varázsolni:

*Járom a karikagyűrűként kerek világot,
Kerülöm az abroncsként körös világom,
Látó ember szememmel kutatok:
Egyik asszonyod se látom,
Egyik embered se látom,
Akit én látok, akit én nézek:
A Maszmasz-asszony fia az!*

Így beszélt a sámán, de hiába beszélt, mert a Maszmasz-asszony fia, anélkül hogy észrevették volna, azóta már régen kiment a házból. A kutyáknak odavetett egy rágni való csontot, azok egymásba kaptak, ő meg azt csinálhatott, amit akart. Felmászott gyorsan a ház tetejére, s elkiáltotta magát:

– Hé, emberek, házbeli emberek, minek gyűltetek össze! Jön az ellenség!

Erre a házból az emberek mind kiszaladtak, ő meg közben a füstnyíláson észrevétlenül leereszkedett a szobába. A sámánoló még mindig csak járta körbe-körbe. Ekkor a Maszmasz-fiú felkapta őt, fejét belenyomta a forró üstbe, aztán megint csak kiabálni kezdett:

– Jaj, minek mentetek mind ki, most ez a szegény fejjel beleesett az üstbe!

Erre az emberek mind berohantak, ő pedig kiosont, úgyhogy megint csak nem vették észre.

Nézik az emberek a sámánt; ennek csakugyan vége! Ráadásul a halottat haza kellene szállítani. Elkezdnek hát rimánkodni, a Maszmasz-fiút akarják rábírn:

– Vigyed te! Vigyed te el – mondják neki, amire ő bele is egyezett:

– Elintézem én, ha ti úgy akarjátok – felelte nekik, aztán megfogta a halottat, kivitte. Hét-nyolc kutyát odahívott, befogta őket egy szánba. Felült, aztán már indultak is. Útközben egyszerre csak a Maszmasz-asszony fia két íjjal, nyíllal vadászó embert vesz észre, amint mókusra vadászatnak. Egyszer csak lám, egyik nyiluk odaesik éppen a Maszmasz-asszony fia mellé. Erre ő nagy gyorsan felkapja a nyilat, beledöfi a halott ember homlokába, s kiáltozni kezd:

– Emberek, emberek, mit tettetek?! Ez itt gombával varázsolt, még nem tért magához, én viszem őt haza. Ti meg itt lövöldöztetek, egy nyílvesszőtök ideesett, keresztülfúrta a homlokát. Jaj, megöltétek szegényt! Vigyétek most ti az apja szeme elé. Én nem viszem! Erre a nyilazó emberek is könnyörögni kezdenek:

– Tégy jót velünk, vidd te! Vigyed te!

– Elvinni én el nem viszem! Én ahhoz a gombát evő öreg sámánhoz be nem megyek! Vigyétek magatok! – feleli nekik a Maszmasz-fiú, de az emberek csak tovább rimánkodnalt neki:

– Amennyit csak kérsz, mind megadjuk neked. Csak vigyed! – Szívesen hallgatta ezt már a Maszmasz-fiú is:

– Ha be kell vinni, hát akkor már beviszem az apjához – felelte a nyilazóknak. S csakugyan elindult a halottal. Ment, ment, mígnem odaért a gombával varázsló öreg sámán házához. Ekkor az ajtót óvatosan kinyitotta, s beugratta rajta a kutyákat a házba, majd elüvöltötte magát:

– Hej, öreg, üsd! Üssed, mert elpusztítanak, felfalnak!

Erre az öreg felkapott egy baltát, s vakságában elkezdett jobbra-balra vagdalkozni. Hol az egyik kutyának húzott oda, hol a halottnak. Tört, zúzott, míg a Maszmasz-fiú újból csak ordítani, jajveszékelni nem kezdett:

– Öreg, mit csinálsz?! Agyonütötted a saját fiadat. A fiadat... a révülőt! Még mámoros volt, én hoztam haza, te meg most agyonütötted! Megölted!

– Hát ki kiabált, hogy: üssed, öreg?

– Amikor bejöttem, az ajtód előtt volt egy csomó gyerek, azok kiabáltak így – felelte neki a Maszmasz-asszony fia. Aztán visszament a feleségéhez, pálinkával teletöltötte magát, és lefeküdt aludni.

A KERESKEDŐ EMBER

Szoszva vidéki mese

Volt egyszer egy gazdag kereskedő embernek két fia. Az idősebbik, aki már megházasodott, az apja mesterségét folytatta, a kisebbik még csak gyermek volt. De gyermeknek is csak amolyan kis csenevész. Egyszer azt mondja az apjuk az idősebbiknek:

– Fiam, ha meghalok, a vagyont kettőtökre hagyom. Én szereztem, ti használjátok, öcséd kereskedni nem képes, kalmárkodni nem tud, ha dolgozik jó, ha nem dolgozik, úgy is jó! Te ne pirongasd, ne bántsad! Az én szerzeményem eltartja. Hadd éljen úgy, ahogy kedve hozza!

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, az apa a legkisebb fiút is kiházasította, aztán meghalt. A fiúk most maguk kezdtek élni. Az idősebbik kereskedett, városról városra járt, az öccse meg otthon éldegélt az apja szerzeményén.

Egy idő után a kisebbiknek a bátyja felesége ilyeneket kezdett mondogatni:

– Te egyre csak heversz, a készből eszel, a készből gazdáskodol. Az állatokkal nem törödsz, szénáról, fáról nem gondoskodsz. Tönkreteszed a bátyád munkáját. Ő béresembert tart, te meg a dolgon egy szemernyit sem mozdítasz!

Megint eltelt kis idő, a sógornő azt mondja a férjének:

– Hallod-e, az öcséd semmit se csinál itthon. Te meg a készből csak tartod őt.

– Ugyan mit tehetnék?! – felelte neki a férje. – Apánk halála előtt megmondta: „A vagyont én szereztem, éljetez belőle mind a ketten. Öcséd tegyen úgy, ahogy kedve tartja.” Amíg az apjáé tart, tart, hadd egyen, hadd heverjen. Minek bántsam? Nem az enyémet pusztítja!

– Kergesd el! Éljen ezentúl magában az apja vagyonából! Majd meglátjuk, mire megy vele! – nyelvelt továbbra is az asszony. A férje meg csak hallgatott, egyelőre az öccsének se szólt semmit. Később mégis pirongatni, majd ütlegetni kezdte. Azt mondja erre egyszer az öccse:

– Te engem csak ütsz, meg versz. Erős ember vagy, én gyöngé: nem tehetek ellene semmit. Tudom, hogy nem dolgozom, segítségedre se vagyok, igaz. De nem a te szerzeményedet eszem, nem is a te vadászatodból ruházodom. Az atyánk hagyta meg így, tudod te is jól, hogy amíg az ő szerzeménye tart, éljek csak abból. Nem tudom, ez meddig tart, ám te ne szégyeníts, ne ütlegelj engem! Inkább, ha akarod, elmegyek. Akár elpusztulok, akár megmaradok, a magam ura leszek! Ha heverni akarok, heverni fogok, ha vadászgatni akarok, vadászni fogok, de nem leszek senkinek sem az útjában!

– Hát ha arra jött kedved, hogy itt hagyj bennünket, akkor takarodj! – felelte neki a bátyja, és kiűzte az öccsét a házból. Az apja vagyonából egy fél pénzt sem adott neki.

Az öccse, meg a fiatal kis felesége elindultak. A város alatt találtak egy rozzant kunyhót, ott húzták meg magukat. Pedig volt már nekik egy kis fiacskájuk is. Ráadásul se váltó ruhájuk, se ennivalójuk nem volt. Ahogy tudták, nyomorúságosan, koldulásból tartották fenn magukat.

Hosszú ideje élnek-e már így, rövid ideje élnek-e már így, egyszer csak elérkezett a bátyja neve napja. Azt mondja most az ember a feleségének:

– Ma van a bátyám neve napja. Elmegyek hozzá vendégségbe.

– Hová mennél?! Maradj veszteg! – feleli neki a felesége. – A bátyád elkergetett, elűzött magától. Még egy fél pénzt sem adott. Azt hiszed, most rád fog nézni? Ha kellenél neki, már rég meghívott volna!

– Ő az idősebb, én vagyok a kisebb. Nekem kell előbb elmennem hozzá! – mondja a férfi. – Már csak azért is elmegyek, hogy megtudjam, a bátyám miként gondolkozik rólam. Ha most se fogad, akkor többet nem is megyek hozzá!

Ezzel csakugyan felöltözött és elment.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, a bátyja házához érkezett. Belépett. Látja ám, a város gazdagjai, előkelői mind ott esznek, isznak nála. Erre ő is beljebb megy, odaáll a kemence mellé, aztán csak ott álldogál, nem szól senkinek. A sógornője veszi észre elsőnek. Nyomban odahívja az egyik szolgálóját, pálinkáspoharakkal telerakott tálcát tesz a kezébe, és azt mondja neki: – „Menj, aztán ha

a kemence mellett állóhoz érsz, csinálj úgy, mintha annak a lábában megbotlottál volna. Essél el, a poharak hadd törjenek össze!”

A szolgálólány el is ment, térült-fordult egyet, odament a kemence melleit állóhoz, aztán nagy ügyesen orra esett előtte. A pálinkáspoharak ripityára törtek. Az egész szoba tele lett üvegdarabokkal. Erre a sógornő odaszaladt a férjéhez és rákiabált: „Nézz oda! Az öcséd, vagy nem is tudom, micsodád, ott a kemence mellett azzal a szegény lánnyal nem összetörette azokat a szép pálinkáspoharakat! Dobd ki innen azonnal!”

A bátyja most elkapta az öccsét, hajánál fogva végigvonszolta a szobán, aztán lelökte a lépcsőn, s a csizmája orrával addig rugdosta, míg az udvaron, a havon el nem terült. Akkor aztán otthagya, kint a hidegben. Amikor elment, az öccse megpróbált felállni, de még csak térdre sem bírt tápázkodni.

Hosszú ideig feküdt-e ott, rövid ideig feküdt-e ott, egyszer csak fázni kezdett. Mikor a hidegtől egy kicsit magához tért, kezére támaszkodva, vonszolni kezdte magát. A kapu nyitva volt, elindult hát mászva, hazafelé. Amint így vonszolja magát, hirtelen valami zajt hall: hát az utcán egy szép, csengős, kasos úri szán tűnik elő. A kereskedő ember kisebbik fia gyorsan félrevonja magát az út szélére, hogy a szán elmeessen mellette. Csakhogy a szán nem így tesz, hanem amint odaér hozzá, íziben megáll. A bennülők egyike meg odaszól neki:

– Szegénykém, mi történt veled?

– Azt sem tudom, kik vagytok, hatalmasok-e, vagy egyszerű emberek. Sose láttalak benneteket. De ha már megkérdeztétek, megmondom nektek: a bátyámnál voltam vendégségben, s az ajándékát, látjátok, a hátamon viszem haza.

– Láttuk mi is, ahogy a bátyád megvert. Most tovább nem érünk rá, gyere, fuss utánunk, aztán amelyik házba betérünk, oda térj be te is!

– Hogy térhetnék be! – felelte nekik vissza. – Hisz ha erőm lenne, de még csak talpra sem bírok állni!

– Nem-a! Gyere csak utánunk! Siess! – felelték neki a szánról, azután elvágattak.

Amint azok a szánnal elmentek, a kereskedő ember kisebbik fia még egyszer megpróbálja, hát egyszeriben talpra tudott állni.

Megtapogatja magát, néz egy nagyot, egy porcikája sem fáj! Rögvest utána iramodik a száznak. Látja ám, a szán a város közepén egy nagy, a legnagyobb házba fordul be. Beszalad ő is a kapun, de meghökken: az udvaron nincs senki, a házban sincs senki. Csak a lócán hever egy nagyobbacska gyerekféle.

– Gazdag kereskedő ember kisebbik fia, minek jöttél el ide?

– Az imént a bátyám házából jövet két férfi szánon utolért. Azok mondták nekem: amelyik házba mi bemegyünk, gyere be oda te is! De hogy minek hívtak, azt én honnan tudjam?

– Honnan tudjad? Én megmondom: mivel a bátyád megvert, azért hívtak. Hát csak úgy hívtak. Most pedig fogd szépen magad, és menj haza!

A szegény kis ember erre visszafordult, kiment a házból. Az utcán fontolgatni kezdi magában: „Azt hittem az imént, azért hívtak, hogy valamivel megajándékozzanak. Nincs most másom, csak a nyomorú életem.” Megy tovább. Egyszer csak érzi ám, nehéz lett az inge alja. Odanyúl, megtapogatja, valami gömbölyűfélét érez. Alig tudja már vinni, egészen belefárad, mire hazaér vele. Otthon az asszony azt mondja neki:

– Látom, a bátyád úgy megajándékozott, hogy alig tudsz jönni tőle!

– Hát ahogy a bátyám engem megajándékozott, azzal ugyancsak nehezen tudtam volna hazavergődni! Ha nem jön arra szánon két jó ember, azóta az utcán a kutyák már talán le is rágták volna rólam a húsomat! – feleli az ember az asszonynak, azután vetközni kezd. Leteszi az övét, mire az inge alól kiesik az a valami. A felesége felveszi, nézegeti, aztán megszólal:

– Te, honnan loptad ezt a jókora pénzeszacskót, hallod-e? Nem elég neked a mi mostani nyomorúságos helyzetünk, még nagyobb bajba akarsz sodorni bennünket? A fejünket kockáztatod?

– Nem loptam én sehol – mondja neki az ember. – Ahogy jöttem hazafelé, egyszer csak nehéz lett az ingem alja. Az égből esett-e oda, vagy a földből jött-e elő, én nem tudom. Csak azt tudom, hogy alig tudtam hazajönni vele!

Erre fogja az asszony a pénzeszacskót, kiborítja az asztalkendőre, hát a tömérdek pénz alig fér el rajta. Számolni kezdik. Ötszáz aranyrubelet volt benne!

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, egyszer az ember kapta magát, s lement a folyópartra, a város révéhez. Épp akkor kötött ki ott egy hajó. Valami kereskedő ember hajója. A kereskedő kiszállt a hajójából és megszólítja őt:

– Te szegény ember, szerződött szakácsunk útközben meghalt. Nagyon hiányzik nekünk. Nem tudnál valami alkalmas embert ajánlani helyette?

– Honnan tudjam én azt, a városban ki alkalmas neked... – akarja erre mondani az ember, de ebben a pillanatban a háta mögött megszólal valami: „Hát te talán alkalmatlan volnál-e?! Vállald csak el egy útra!” Hej, megijedt az ember, s így válaszolt a kereskedőnek: – Ha embert keresel, itt vagyok én. Elszegődöm hozzád egy fordulóra!

– Te szegődnél el? – kérdi a kereskedő. – Mennyit kívánsz érte?

– Annyit, amennyit te adsz – feleli neki az ember.

– Egy városközi járásra ötszáz aranyrubelt adok. Holnap délidőben indulok, jössz-e?

– Megyek – válaszolja az ember, aztán elballagott haza.

Otthon nekiálltak, megbeszélést az asszonnyal. Az asszony beleegyezett: „Ha van kedved, menj!” Aztán még egy éjjel együtt aludtak, virradatkor felkeltek, ettek-ittak. Délfelé az ember felöltözött, lement a révéhez. A kereskedő is épp akkor ért oda.

– No, te szegény, megjöttél?

– Elszegődtem, hát hogyan jöttem volna! – válaszolja az ember a kereskedőnek.

– Betartottad a szavad, becsületes ember vagy – dicsérte a kereskedő a szegény embert. Azután beszálltak a hajóba, és máris indultak.

Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, egyszer csak a tengerparton hatalmas szélbe kerültek. Olyan szél volt, hogy a hajónak már szinte minden eresztéke recsegett-ropogott.

– Eresszétek le a vasmacskát! – adja ki a parancsot rémületében a kereskedő, de megszólal erre a szegény ember:

– Ha most leereszted a vasmacskát, rögtön kettétörök a hajó. Nem messze innen van egy kis földnyelv. Élve, vagy halva, el kell jutnunk oda, az öböl majd megvéd bennünket!

Megtetszettek a kereskedőnek a szegény ember okos szavai, s csakugyan az ő tanácsára a földnyelv mögött kötöttek ki. A hajó még

csak meg se moccan. Azt mondja most a kereskedő:

– Szegény ember, te igen okos vagy! Megmentetted az életemet, az embereimet, a vagyonomat. Ne légy te tovább egyszerű szolga, én hajógazdává teszek tégedet! Te leszel az embereim parancsolója. Amint te rendeled, úgy tegyenek!

Úgy is lett. Az ember gazda lett, ő vette át a hajó vezetését. Közben a szél még mindig nem csendesedett le. Amint így vesztegelnek a hajóval, egy ember, akire a vihar miatt az éjjeli virrasztás sora jutott, odament a szegény emberhez:

– Hallod-e, virrassz az éjjel helyettem! Én szolga vagyok, reggel lehet, hogy dolgoznom kell. Te gazda lettél, naphosszat is alhatsz. Ki keltene fel téged?

– No, jól van – felelte neki az ember. – Feküdj csak le! Egy éjjelt én fogok virrasztani.

Ezután a legénység lefeküdt, ő meg virrasztani kezdett. Úgy éjfél tájt látja ám az ember; a tenger partján, egy sziklahegy csúcsán, hirtelen valami tüzes fényesség gyullad föl, aztán gurulni kezd lefelé. Aztán lent is csak ég tovább. Leoldja erre az ember a hajó oldaláról a csónakot, kimegy, hogy megnézze, mi történt. Kievezett a partra, a fövényen kikötött, majd odament a fényességhez. Látja ám, nem tűz az, hanem egy ökölnyi nagyságú ragyogó drágakő! Az fénylik ottan. Fölemeli magasra: sötét volt az éj, mégis mindent bevilágított vele! Azután elindult vissza a hajóra. Útközben talált egy sáros gyékényköteget, fogta a drágakövet, belegöngyölte, aztán eldugta az egészet a hajó orrában. Nemsokára az ég kivilágosodott, a hajó népe fölkel, ő pedig lefeküdt.

Elmúlt ez a nap is, de a szél még mindig nem csöndesedett le. Este egy másik ember, akire éppen az aznapi virrasztás jutott, megint csak odamegy hozzá:

– Gazda, virrassz te ma éjjel helyettem is! Holnapra lehet, hogy megcsendesedik már az idő. Ha nem alszom, hogy fogok én dolgozni?

Az ember vele is megegyezett, s amikor a hajó népe aludni tért, ő kiállt a hajó elejére virrasztani. Hosszú ideig virrasztott-e, rövid ideig virrasztott-e, csakhamar éjfél lett. A sziklahegy legtetetjén pedig ismét csak megjelent az a fényesség. Aztán nekiindult, leszaladt a torkolat fövényére. Ott égett tovább. Az ember erre újból eloldotta a

csónakot, kiment a partra. Alighogy a közelébe ér, látja ám, most is ugyanolyan nagy drágakövet talált, mint tegnap. Nem hagyta már ott ezt sem, magával vitte, aztán ezt is elrejtette a hajó orrában a másik mellett. Egy kis ideig még virrasztott, azután reggel lett, lefeküdt. Az egész napot átaludta.

Este lett mire felkelt. A szél még mindig fújt. Hát amint a szegény ember így nézegeti az időt, odajön hozzá az aznapra soros őr, és azt mondja neki:

– Hallod-e, gazda, én nehéz munkát végző ember vagyok. Virrassz ez éjjel helyettem! Ha a szél elcsendesedik, holnap álmatlanul hogyan bírok munkába állni?

– Jól van – egyezik bele a szegény ember, aztán maga megy el újból örködni.

Hosszú ideig örködött-e, rövid ideig örködött-e, éjféltre vált az idő. A sziklahegy csúcsán meg ismét megjelent az a különös fény. Felvillant egyet, aztán végig a hegy oldalán leszaladt az öbölbe, ott égett tovább. Az ember erre újból csak vízre ereszti csónakocskáját, kivez vele a partra. Aztán odamegy ahhoz a fényességhez. Amint közelebb ér, látja ám, ez sem más, mint újból csak egy hatalmas drágakő. De oly hatalmas, hogy alig tudja felemelni! Nagy nehezen mégis felcipeli a hajóra, aztán eldugja a többi mellé. Hajnalodtával felébresztette az embereket. Közben látja ám: a szél elállt. Felszedték a vasmacskát, és elindultak.

Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, egyszer csak megérkeztek abba a városba, ahová menni is akartak. Kikötöttek. A kereskedő elhatározta, hogy meglátogatja a város fejedelmét. Így szól ezért az emberhez:

– Hallod-e, elmegyek, meglátogatom a fejedelmet. Eljöhetnél te is velem!

– Mi keresni valója lenne ott egy szegény embernek – feleli. – Nem illek én hozzá, meg aztán mit is ajándékoznék én neki? Jó lesz nekem addig itt a hajó padkáján is! – válaszolja a szegény ember a kereskedőnek. A kereskedő erre fogta magát, egyedül ment el a fejedelemhez. A fejedelem szívesen fogadta, asztalhoz ültek, beszélgetni kezdtek. Azt mondja most a kereskedő a fejedelemnek:

– Otközben meghalt a szakácsom. Az egyik városban egy szegény embert fogadtam helyette. Mikor tovább mentünk, a

tengeren viharba kerültünk. Csak az ő okossága mentett meg bennünket a biztos pusztulástól.

– Ha már ilyen okos embered van, miért nem hoztad magaddal?
– kérdezi a fejedelem. – Ha szegény is, hívd ide, hadd beszélgessek el veled!

Ekkor a fejedelem elküldött egy szolgát a szegény emberért. De hiába küldte, a szegény ember nem ment el vele. Egyre csak azt hajtogatta: „Én szegény ember vagyok, mit keresnék én köztük. Hadd legyenek ők ott magukban!” Erre a fejedelem másodszor is elküldött a szegény emberért, de az most sem ment. Ahogy elmegy a fejedelem szolgája, a szegény ember valahonnan felülről hangot hall:

„Gazdag kereskedő ember kisebbik fia, téged a fejedelemhez vendégségbe hívnak. Miért nem mész? Most tele van a hasad, de később mi lesz?! Ha okos vagy, elmész a fejedelemhez!”

– A fejedelemnek ajándék is kell, mit vigyek én neki?

„Nemrégiben, ültő helyedben Tárem-isten⁷ adott neked valamit. Vigy el belőle kettőt a fejedelemhez. Az egyiket add neki, a másikat meg a feleségének. Mi kellene ennél több?!”

Harmadszorra is jött a szolga: – Hallod-e, maga a fejedelem hív vendégségbe. Gyere!

Erre az ember nem is késlekedett. Fölkelt, odament a hajóorrba. Elővette a két kisebb drágakövet, a keblébe dugta, aztán elindult velük a fejedelemhez. Ahogy beért a házba, a fejedelem előtt a földre vetette magát. Aztán az egyik drágakövet odanyújtotta a fejedelemnek, a másikat pedig ezüst tálcán a feleségének. A fejedelem csak néz, aztán megszólal:

– Szegény ember, honnan vetted te ezeket? Én fejedelem vagyok, végtelen földeket országolok, de ilyeneket még csak nem is láttam!

– Tárem-isten adta ezeket nekem, fejedelem – felelte a szegény ember, majd asztalhoz ült ő is. Eltek-ittak, lakomáztak. Mikor a kereskedő vissza akart már menni a hajójára, megszólalt a fejedelem:

– Kereskedő ember, te csak menj magad! Én a szolgálodat nem eresztetem, ő itt marad. Ezentúl a várost, az isteni várost, a fejedelmi várost ő fogja helyettem kormányozni.

Hát csakugyan úgy is lett. A fejedelem a szegény embert gazdag, érdemjeles ruhákba öltöztette, fejére fejedelmi süveget tett, majd odaültette őt maga mellé az asztalhoz.

Hosszú ideje uralkodott-e, rövid ideje uralkodott-e már a szegény ember, egyszer csak a fejedelem észreveszi; a szegény ember kedvetlen, hallgatag, egyre csak búslakodik. Nézi őt a fejedelem egy darabig, aztán odamegy hozzá, azt mondja neki:

– Hallod-e, amikor idejöttél hozzám, fürge, vidám ember voltál. Most meg szavad is alig lehet hallani. Hova tűnt el a kedved? Miért vagy most szomorú?

– A városban, ahol eddig éltem, ott él most is az én feleségem, az én fiam, náluk maradt az én kedvem. Azért lettem én szomorú!

– Hát miért nem mondtad meg már, hogy családod, feleséged van?! Már rég idehozattam volna őket. Most maradj itt még három napig, aztán fölszerellek, hajóra teszek, mész és elhozod ide a családodat!

A szegény ember beleegyezett. Amikor eltelt a három nap, a fejedelem nagy lakomát rendezett. Azt mondja az embernek:

– No, hogy gondolod? Elmégy a családodért?

– Ha elengedsz, hogyan mennék, de ha nem bocsálsz, akkor hogy mehetnék?

Erre a szoba tulsó felén az ajtón egy szép, felnőtt fiú lépett be, odajött eléjük. Azt kérdezi most a fejedelem a szegény embertől:

– Hallod-e, ismered ezt a gyereket?

– Honnan ismerném, életemben se láttam!

– Nem ismered? Nemrégiben arról beszéltél, hogy van egy fiad. A saját gyermekedet nem ismered meg?!

– Mikor eljöttem, a fiam még kicsiny volt. Hogy ismerhettem volna most meg? – válaszolta a szegény ember a fejedelemnek.

Ahogy a szegény ember ezt kimondta, újból felnyílt az ajtó, s a szobába most egy asszony lépett be. Megint csak kérdezi a fejedelem:

– Ismered-e ezt az asszonyt?

– A saját feleségem ne ismerném?! – válaszolja az ember.

– Hát te, asszony, ismered-e ezt a férfit? – kérdezi a fejedelem az asszonytól.

– A saját férjem ne ismerném?! – válaszolja az asszony, a fejedelem erre egymás mellé ülteti őket: egyenek-igyanak, éljenek már ezentúl együtt!

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, egyszer csak a szegény ember odament a fejedelemhez:

– A városban, ahol nevelkedtem, van egy bátyám. Meg kellene már látogatnom. Mit tanácsolsz, elmenjek-e hozzá, vagy nem?

– Uralkodó vagy te! Tiéd a város, az isteni, a fejedelmi város, ugyan miért kérsz te tőlem tanácsot? Ha bátyád van, menj! Minek tartanálak vissza?! Adok neked egy hajót ennivalóval, emberrel, aztán indulj! Látogasd meg a bátyádat!

Csakugyan úgy is lett. Felszereltek egy hajót s elindultak. Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, megérkeztek a szegény ember szülővárosába. Partra szálltak, azután a szegény ember két szolgájával elment a bátyja házába. A bátyja rögtön asztalt térítettett, mindhármójuknak pálinkáspoharat adtak a kezébe. A szegény ember két szolgája rögtön ki is inná, de ő nem engedi. Csak beszélget, sétálgat a pohárral a kezében. A kemence oldalán hirtelen észrevesz egy macskát.

Azt mondja erre a bátyjának: – Az ottan miféle állatocska?

– Miféle állatocska?! – néz nagyot a bátyja. – Hál az... annak a neve: macska. Afféle állatocska!

– Mire tartod te ezt? – kérdezi megint az öccse.

– A kamrában, ha kenyér van, odajön az egér, megeszi. Ha macskát is tartasz, odamegy a macska, megeszi az egeret; aztán így megmarad a kenyered!

– Hej, akkor okos, jó állatocska lehet ez! Add el nekem! Mi az ára?

– Nincs is ennek ára; adjál háromszáz aranyrubelt, s a tiéd lehet!

– Hát... a mi vidékünkön ilyen még úgy se volt, én a háromszáz rubelt megadom neked érte!

Amint így beszélgetnek, a kemence alól előbújik egy kiskutya is.

– Hát ez meg megint miféle állat itt nálad? – kérdezi a bátyjától a kereskedő ember kisebbik fia.

– Hát ez... ennek meg kutya a neve.

– Ez is jó lehet valamire! Ezt miért tartod?

– Azért, hogy ha éjjel valaki lopni jön a házhoz, ez akkor zajt üt, ugatni kezd. A tolvaj erre megijed, elszalad, nem tud bejutni a házba.

– Nagyon jó állatocska ez is! Nálunk ilyen sincsen. Én megveszem! Mi ennek az ára?

– Ötszáz aranyrubel.

– Nem sok ez érte, megadom neked!

Ezután a kisebbik testvér kettétört egy cipót, mindkét felét teletöltötte a poharából pálinkával, majd így szólt:

– Állatkáimnak úgy vágyik a szívük egy kis ennivalóra, odaadom ezt nekik, hadd egyenek!

Ezzel a két cipódarabot az állatok elé tette. Az állatok megették. Nyomban fel is fordulnak tőle. Erre a szegény ember otthagya a bátyját, embereivel ment egyenesen a város urához.

Ott elmondja neki:

– Valamikor én ebben a városban nevelkedtem. Apám halála után a bátyám elűzött engem, bár a vagyonból, egy fél pénz nem sok, de még annyit sem adott nekem. Más városba költöztem, most pedig eljöttem, hogy a bátyámat meglátogassam. Erre ő varázssitallal meg akart mérgezni engem.

A város ura ekkor maga elé parancsolja a kereskedő ember kisebbik fiának a bátyját.

– Téged az öcséd atyjaként tisztel. Egész életében nyomorítottad őt, most meg, hogy vendégségbe jött hozzád, még meg is akartad ölni. Hogy tehetted ezt?! – mondja a város ura az idősebbik testvérnek, majd kiadja, hogy vessék tömlöcbe, harmadnapon hetven kínzással kínozzák meg, aztán vigyék a fővesztő, nyaklevágó helyre, vágják le a fejét. A vagyonát meg adják oda az öccsének. Mindez így is lett. A szegény ember pedig visszatért a maga városába, az isteni városba, a fejedelmi városba, és ott él még a mai nap is!

A CSODAHÁLÓ

Szoszva-folyó vidéki mese

Valamikor régen az Asszony-unokája együtt éldegélt az asszonynénjével. Hosszú ideig éldegéltek-e, rövid ideig éldegéltek-e, egyszer csak elfogyott minden ennivalójuk. Azt mondja erre az Asszony-unokája a nénjének:

– Gyújtsál be! Én meg elmegyek addig, és felállítom a vadfogó csapdát.

EI is ment nyomban. Felállította a csapdát, aztán várakozni kezdett. Várt, várt. Közben egyre-másra leskelődött: nem fogott-e még a csapdája. Amint így leskelődik, egyszerre csak lecsapódik a csapda felső fája. Az Asszony-unokája meg kiszalad gyorsan, hát látja ám; egy fajdkakas került a csapdájába! Azon mód ki is szedte s bevitte a házba, betette a tűzbe. Mikor a fajdkakas már olyan volt, mint a parázs, fordult egyet, hirtelen kiugrott a tűzből, aztán fogta magát és elszaladt. Az Asszony-unokája meg után vetette magát, üldözni kezdte a fajdkakast.

Hosszú ideig üldözte-e, rövid ideig üldözte-e, egyszer csak a fajdkakas belebújt egy földhasadékba. Odaért az Asszony-unokája, ő is bebújt utána. Hát látja ám az Asszony-unokája: a földhasadékban egy öregember üldögél, majd egyszerre csak fölkel, kezébe veszi a merítőhálóját, a földet leönti vízzel, s a hálót elkezdi benne ide-oda huzigálni. Közben azt mondogatja: „Tokhalaim, szép fehér lazacaim, gyertek fel a víz tetejére!” Azok nyomban fel is jöttek. Erre az öreg végigvágott rajtuk, egy fazékba merte őket, majd odatette az egészet főni. Mikor készen lett, az Asszony-unokáját megvendégelte vele.

Evés után fölkel az öreg, a merítőhálót belenyomta az Asszony-unokájának a markába, s azt mondta neki:

– Mire vársz még? Amit adni akartam neked, megkaptad. Eriggy vele haza!

Fölkelt most az Asszony-unokája is. Fogta a merítőhálót és hazavitte. Alighogy hazaéri, a padlót leöntötte vízzel, a hálót

huzigálni kezdte benne, és közben mondogatta: „Tokhalaim, szép fehér lazacaim, gyertek fel a víz tetejére!” – mire a víz teteje azonnal tele is lett hallal. Az Asszony-unokája most megcsapta őket, majd telemert velük egy fazekat, és odatette főni. Mikor kész lett az étel, az Asszony-unokája meg a nénje leültek enni-inni.

Evés után az Asszony-unokája kiment a ház elé. Kutyája ekkor a nyakába ugrott. Ő meg belerúgott, úgyhogy a kutya vonítva repült félre az útból. A nagy vonítást meghallotta a Városi-Fejedelem-Öreg is. „Ejnye, de jól megy a dolga az én öcsémnek! – gondolta magában. – Elmegyek, meglátogatom mór őket!” Ezzel el is indult. Ahogy a Városi-Fejedelem-Öreg belépett hozzájuk, az Asszony-unokája fogta a hálóját. A padlót leöntötte vízzel. Szólította a halakat, megfőzte őket, majd a Városi-Fejedelem-Öreget annak rendje-módja szerint megvendégelte vele.

– Add már nekem a merítőhálódat!

– Ott van, vigyed csak! – válaszolja az Asszony-unokája.

Erre a Városi-Fejedelem-Öreg fogta a hálót és hazavitte.

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, az Asszony-unokájának meg a nénjének megint csak elfogyott az élelme. Az Asszony-unokája tűrte egy darabig, majd így szólt a nénjének:

– Asszonynéném, gyűjtsál már be! Én megint csak elmegyek, fölállítom a vadfogó csapdánkat.

Ki is ment, felállította a csapdát. Aztán visszament a házba, és onnan vigyázta, lehet-e már a vadért menni. Amint így várakozik, egyszer csak lecsapódik a csapda fája. Az Asszony-unokája látja ám: egy guruló cérnagombolyagot fogott a csapdája! Nyomban ki is vette a csapdából, aztán bevitte a házba, és belevágta a tűz kellős közepébe.

Mikor a gombolyag már jól átparazsosodott, hirtelen fogta magát, kiugrott a tűzből, majd neki, gurulni kezdett kifelé. Gurult, gurult a gombolyag, de az Asszony-unokája sem volt rest, utána eredt. Hosszú ideig gurult-e a gombolyag, rövid ideig gurult-e, bebújt az is a földhasadékba. Az Asszony-unokája ide is követte, s egyszerre megint csak szembetalálkozott az öreggel, aki a hálót adta neki. Az öreg dühösen fogadta, de azért megint csak fogott egy hálót, a padlót leöntötte vízzel, és halászni kezdett benne. Amint a hálót húzogatta ide-oda, egyre csak azt mondotta: „Hegyes orrú

marénáim, szépséges kis mukszun-halacskáim, gyertek a felszínre gyorsan!” Csakugyan, a víz teteje tele is lett hallal, ő meg odacsapott hozzájuk, belemerte mind egy fazékba, és odatette főni a tűzhelyre. Mikor kész lett, ettek-ittak. Ekkor az öreg ezt a hálót is odaadta az Asszony-unokájának és elküldte, menjen a dolgára.

Az Asszony-unokája hazament. Otthon aztán elővette a hálóját, a földet teleöntötte vízzel, és halászni kezdett, ő is mondogatni kezdte: „Hegyes orrú marénáim, szépséges kis mukszun-halacskáim, gyertek a felszínre gyorsan!” – mire az egész víz teteje azon mód tele is lett hallal. Ekkor kimerte őket, belerakta egy fazékba. Megfőzte, majd a nénjével együtt megette.

Evés után az Asszony-unokája fogta magát, kiment a házból. Alighogy kitette a lábát, nyakába ugrott a kutyája. Az Asszony-unokája mérges lett, s a kutyát úgy elhajította magától, hogy az szegény majd két hosszat üvöltve repült a levegőben. Meghallotta ezt a Városi-Fejedelem-Öreg, s azt gondolta magában: „Ezeknek megint nagyon hangosan van a kutyájuk. Elmegyek már, megnézem, mi lehet velük!”

Ezzel útnak is eredt, s csakhamar beállított az Asszony-unokájához. Az meg fogta magát, vette a hálóját, vizet öntött a földre, és halászni kezdett benne. Úgy tett, ahogy az öregnél látta, összefogta a halakat, majd megfőzte őket, aztán a Városi-Fejedelem-Öreggel megint csak nekiültek, és megették az egészet. Ittak is rá egyet, egy kis ideig még elüldögéltek, majd megszólalt az Asszony-unokája:

– Menj már! Mire vársz még? – mondta a Városi-Fejedelem-Öregnek. Az megint csak azt felelte neki:

– Add nekem ezt a hálót!

Az Asszony-unokája mit tehetett volna mást, odaadta neki.

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, az Asszony-unokájának meg a nénjének megint csak nem volt mit enniök.

– Asszony-néném, gyújtsál be! – parancsolta az Asszony-unokája.

– Felállítok már egy csapdát, hátha fog valamit!

Ezzel ki is ment, felállította a csapdát, és csakugyan fogott vele – egy nyers, bundának való prémet! Az Asszony-unokája ezt is nyomban belevágta a tűzbe. Mikor már a bunda jól átparazsosodott, fogta magát, kiugrott a tűzből, és elkezdett libegni, szálldosni kifelé.

Szálldosott, szálldosott, majd belebújt az is a földnyílásba. Az Asszony-unokája pedig utána. Az öreg megint csak mérgeledni kezdett, aztán mégiscsak fogott egy hálót, a padlót leöntötte vízzel, és nekilátott halászni. Halászott, halászott, közben ezt mondogatta: „Kis csukáim, árva keszegjeim, gyertek ide a vizem tetejébe!” Csakhamar tele is lett a víz teteje hallal. Az öreg megfőzte őket, s az Asszony-unokájával együtt megették az egészet. A végén az öreg ezt a hálót is odaadta az Asszony-unokájának, de erősen meghagyta neki: ezt a hálót aztán oda ne ajándékozza senkinek!

Az Asszony-unokája alighogy hazaért, hogy, hogy nem, ez a háló is csak odakerült a Városi-Fejedelem-Öreghez. Az Asszony-unokájának meg a nénjének pedig újból fölkapott az álla. Mit tehettek mást, az Asszony-unokája negyedszer is felállította a csapdáját. De nem is került a csapdába más, csak egy árva tüske! Az Asszony-unokája meg fogta, és belevágta a tűzbe. A tüske a tűzben egy darabig pörzsölődött-forgolódott, aztán egyszer csak kiugrott belőle, és a végén az Asszony-unokája negyedszer is ott állt a földhasadékbeli öreg előtt. Az öreg, ahogy meglátta, mérgében majdhogy nyomban agyon nem csapta:

– Én enni meg inni adok neked, te pedig már megint csak odaadtad a Városi-Fejedelem-Öregnek! Hát ezért adtam én neked?
– kiabált rá az öreg az Asszony-unokájára.

Ezután a fajdkakas, a gombolyag, a bundabőr meg a tüske előreugrott, és mint valami hadsereg, nekiindultak a Városi-Fejedelem-Öreg ellen. Elmentek a városába. Még jóformán oda sem értek, a Városi-Fejedelem-Öreg könyörögni kezdett:

– Ne öljetek meg, inkább visszaadok mindent! – kiabálta messziről az Asszony-unokája seregének. Aztán csakugyan vissza is adott az Asszony-unokájának mindent. Az meg hazament vele, és azóta is éldegél nagy gazdagságban és bőségben!

A KIS EGÉR

Szoszva-folyó vidéki mese

Éldegélt egyszer egy kis egér. Az egyik meleg nyári délutánon előbújt a vackából, és kifeküdt a napra a pocakját melengetni. Amint így heverészett-sütkérezett, egyszer csak a forró napsugaraktól tüzelni kezdett a hasacskája. Elfutotta a méreg, nyomban föl pattant és elszaladt, hogy kérdőre vonja a Napot.

– Te, Nap, miért égetted meg a pocakomat? – kiabált fel hozzá.

– Mert én erős vagyok! Én minden létezőt fel tudok perzselni – válaszolta neki a Nap.

– Ha annyira erős vagy, a felhő miért takar el?

– Azért, mert ha erős is vagyok, a felhő még nálam is erősebb! – felelte a Nap, a kis egér pedig elszaladt a felhőhöz, és ezt kérdezte tőle:

– Felhő, te igazán erős vagy?

– Erős ám! Én csinálom az esőt!

– Hát akkor a szél miért cibál téged ide-oda?

– Azért, mert ha erős is vagyok, de a szél még nálam is erősebb!

– mondta a felhő a kis egérnek, mire az nyomban elment az Északi-Szél-Asszonyhoz, és megkérdezte tőle:

– Szél-Asszony, te igazán erős vagy?

– Erős bizony! Én még a hegyeket is elhordom – válaszolta az Északi-Szél-Asszony, az egér meg így folytatta:

– Északi-Szél, ha te valóban erős vagy, emeld fel nekem az Ob-parti-Sziklát!

– Az Ob-parti-Szikla nagyon nehéz. Ő még nálam is erősebb! – felelte a Szél-Asszony a kis egérnek. A kis egér pedig leszaladt az Ob-parti-Sziklához, és megkérdezte tőle is:

– Ob-parti-Szikla, te igazán erős vagy?

– Én, én nagyon erős vagyok!

– Ha olyan nagyon-nagyon erős vagy, akkor a víz miért mos el téged?

– Mert a víz még nálam is erősebb! – válaszolta az Ob-parti-Szikla a kis egérnek. Ekkor a kis egér odafordult a vízhez, és megkérdezte tőle:

– Víz, te igazán erős vagy?

– De mennyire! Igazán csak én vagyok az erős – felelte a kis egérnek a víz, mire a kis egér így folytatta:

– Ha igazán erős vagy, akkor a tűztől miért lesz pára belőled?

– Mert a tűz még nálam is erősebb! – válaszolta a víz. Erre a kis egér elszaladt a tűzhöz is, és azt kérdezte tőle:

– Tűz, te igazán erős vagy?

– Erős? Én vagyok a legerősebb! – válaszolta a tűz az egérnek, majd fölcsapott magasra, és végigperzselte a kis egér tenyerecskéjét.

Így hát valóban ő, a tűz, a legerősebb!

A BŰNBEESETT SZAMOJÉD⁸

Felső-Lozva vidéki mese

Élt egyszer két szamojéd testvérfiú. Az idősebbik nős ember volt már, a fiatalabbik még nem. Sokáig éltek-e, rövid ideig éltek-e, egyszer csak a fiatalabbik is megnősült, örömeiben, hogy feleséget vett magának, a városból hozott egy vödör pálinkát, aztán nekilátott inni. Kiitta az egészet, majd azon nyomban, ott ahol állt, lefeküdt és horkolni kezdett. Azt mondja erre a bátyja meg a sógorasszonya az ember feleségének: ;

– Rossz neki így feküdni, tegyél a feje alá egy kispárnát!

Az asszony el is ment, hozott egy párnát, hogy a férje feje alá tegye. Hát amint odaér hozzá, a férje mozdul egyet, kinyújtóztatja a karját, megüti vele a feleségét! Úgy, hogy az abban a pillanatban holtan esik össze.

Bátyja, meg a sógorasszonya nagy siránkozásba kezdett, de az ember még erre sem ébred fel, csak fekszik tovább. Sokáig feküdt-e, rövid ideig feküdt-e, egyszer csak felébredt. Látja ám, hogy körülötte mindnyájan sírnak. Nem tudja eltalálni, mi bajuk lehet. Megkérdezi:

– Hé, minek sírtok?

Azok felelik:

– Megölted a feleségedet!

Hát erre már nyomban kijózanodott az ember.

– Hogyan öltem volna meg? – kérdezi.

– Meghagytuk a feleségednek, hogy tegyen a fejed alá párnát, mire te felemelted a karodat és agyonütötted.

Így hát bajba jutott a szegény szamojéd ember. Még a fejedelem udvarába is eljutott a híre, hogy megölte a feleségét. Mikor ezt ő is megtudta, így szólt:

– Akkor hát elmegyek én magam, ne kelljen fáradni értem más embernek!

Behajtott hét rénszarvasökröt, erdei medve bőréből hátszíjat hasított nekik, tehénbőrből haslót vágott nekik, befogta őket, aztán megindult velük. Mentek hét nap, hét éjjel, csak azután álltak meg,

hogy a havat lerázzák magukról. Körülnéz most az ember, hát egy szamojéd kéregsátrat lát tmaga előtt. A sátor előtt kutya ugat. Valami emberféle kijön, visszamegy:

– Hét fehér rénökörrel egy ember érkezett, ökrei félig medvebőrbe, félig tehénbőrbe vannak befogva – mondja.

– Ez biztos a bűnbeesett szamojéd lesz! – válaszolja rá valaki.

A sátor gazdája most kezébe vett egy nagy kést és így szólt:

– Ez megölte a nénénket, megyek, én is megölöm őt!

Felesége, meg a húga kérték, hogy ne menjen, de ő mégis csak fogta a kést és kiment, hogy megölje a jövevényt. Az meg nem sejtett semmit, csak rázta magáról a havat. Az ember már majdnem leszúrta, amikor észrevette. Erre nekiugrott, ellökte magától, aztán összetörte a bordáit, úgyhogy a sátor gazdája rögtön meg is halt. Felsőhajt most a szamojéd ember: – Hej, megint mekkora bűnbe jutottam! – aztán tovább indult.

Ment hét nap, hét éjjel, aztán megint hétszer éjjel-nappal. Ekkor újra megállt, hogy a havat egy kicsit lerázza magáról. Körülnéz, hát megint csak megpillant egy szamojéd kéregsátrat. A sátor előtt a kutya ugatni kezd. Valaki kijön a sátorból, aztán visszamegy. Azt mondja:

– Egy ember érkezett hét fehér rénökörrel. ökrei félig medvebőrbe, félig tehénbőrbe vannak befogva.

– Akkor az én legfiatalabb öcsém érkezett meg! – válaszolja egy férfi. Kapta magát kiment hozzá, megölelték, megcsókolták egymást. Aztán bevitték a szamojédot a sátorba, s a legjobb helyre ültették.

Megszólt erre a bűnbeesett szamojéd:

– Miért ültettek engem a legjobb helyre, hisz én bűnös ember vagyok?

– Valóban, hallottuk mi is, hogy bajba kerültél – felelik neki.

– Merre szoktak járni a fejedelem emberei? – kérdezi most a szamojéd. – Eljöttem én magam, nehogy más embernek kelljen fáradnia utánam.

– Itt járnak el előttünk – válaszolják neki a rokonai. – Ha felfelé mennek, beszélnek hozzánk. Ha lefelé mennek, benéznek hozzánk. Menj csak le ide, az Ob partjára, ott megtalálod őket.

Lement az ember az Ob partjára, aztán leült. Hosszú ideig ült-e, rövid ideig ült-e, egyszer csak a túlsó parton megjelentek a

fejedelem emberei. Csónakba szálltak, odajöttek hozzá.

Már a csónakból kérdezősködni kezdtek:

– Ki vagy te? – kérdezik a szamojédtól.

– Én egy vétkes vagyok – felelte az nekik.

– Kötözzétek meg erősen, aztán dobjátok a csónak fenekére! – parancsolta az egyik a fejedelem emberei közül.

– Miért kellene megkötni engem? – kérdezte a szamojéd. – Megyek én magam is!

A fejedelem emberei erre kikötöttek, kiszálltak a partra, aztán a szamojéddal együtt felmentek a sátorhoz. A nyájából kiválasztották a legszebb rénborjút, levágták, lakomát csaptak, mindnyájan elteltek. A vétkes szamojéd ember most a gyeplőket a helyükre tette, fogta a rénhajtó rúdját, letűzte a földbe, aztán így szólt a bátyjához:

– Mutass be majd ennél a rénhajtó rúdnál véráldozatot. Szúrj fel rá hét rénszarvasfejet! Ha a rúd lehajlik, ne várjatok többé vissza! Hét fehér rénökrömet pedig küldjétek haza a bátyámhoz!

Még egy kicsit időztek, aztán lementek a partra, beszálltak a csónakba. A vétkes szamojéd, ahogy beszálltak, lefeküdt a csónak fenekére. Nyomban el is aludt. A fejedelem emberei pedig evezni kezdtek. Eveztek, eveztek, egyszer csak megszólal az egyikük:

– Mi az ördögnek cipeljük ezt az embert?! Dobjuk bele a vízbe!

– Hogy dobhatnánk bele? – mondja a legidősebb. – A fejedelem nem megmondta: „Ha meghalt volna, akkor a holttestét hozzátok el.”

– Azt fogjuk neki mondani, verekedett, aztán beleesett a vízbe. Onnan aztán, hogy tudtuk volna kivenni, ha meghalt is?!

Ebben aztán megegyeztek. Legott nekigyürkőztek, hogy az alvót bedobják a vízbe. Megfognak a karját, meg se tudják mozdítani. Megfognak a lábát, az meg még csak meg se rezzen. Megszólal most a szamojéd:

– Ej! gyerekek, mi a csudát csináltok itt? Az embert még nyugodni se hagyjátok!

– Rosszul feküdtél, megigazítottuk a helyedet, hogy jobban tudjál aludni – felelték neki az evezősök, a fejedelem emberei.

– Ha rosszul is feküdtem, jó az nekem. Hisz én már csak egy vétkes száműzött ember vagyok! – válaszolta nekik a szamojéd, az emberek pedig tovább eveztek vele. Sokáig eveztek-e, rövid ideig eveztek-e, megint csak rákezdik:

– Dobjuk be a vízbe! – Azután ismét megragadják a lábát, nem tudják megmozdítani, megfogják a kezét, azt se tudják arrább tenni! A szamojéd pedig megint csak megszólal:

– Hej! gyerekek! az ember csak nem alhat már tőletek! Ha annyira terhetekre vagyok, tegyetek bele egy vashordóba, aztán dobjatok a vízbe! Így legalább a csontom-húsom egy helyen rohad majd el.

Azok úgy is tettek, berakták őt egy vashordóba, aztán behajították az Ob sodrába. A hordó a vízen hányódni kezdett.

Hosszú ideig hányódott-e, rövid ideig hányódott-e, egyszer csak a szamojéd hallja ám, a hordó oda-odaütődik a parthoz. Az jár az eszében: „Ha én most megmozdítom a lábam – ha igaz, amit gondolok – akkor a vashordó széttörik, én pedig folytathatom az utamat tovább.” Valóban így is tett. Lábával széttörte a hordót, aztán evezni kezdett. Odaért a parthoz, és nagy nehezen felkapaszkodott rá. Ott egy kis ösvényt talált, szabad volt, oda mehetett, ahova csak vitte a kedve.

Hát elindult. Egyszer csak egy szamojéd sátor előtt találja magát. Hej, be szeretett volna menni, egy kicsit megpihenni, leülni, mert bizony már alig állt a lábán. Végül is azt gondolja magában: „Vagy itt halok meg, vagy bent ölnek meg, mindegy.” Ekkor a szamojéd hallja ám, hogy a sátorba bemegy valaki, valami asszony vagy férfi, aztán így beszél: „Egy ember ül előttetek, majdhogy nem meghal már.” Azt mondja erre egy ősz öreg, a sátor gazdája: „Ez biztosan a fejedelem embere, megyek, behozom őt.” Ezzel ki is ment, bevezette a szamojédot, akiből már készült eltávozni a lélek. A sátorban szép apránként enni adtak neki, megittatták, úgyhogy a szamojéd csakhamar életre is kelt.

Erre az emberek mind nekiálltak játszani, énekelni, táncolni. Egymást érték az ügyesebbnél-ügyesebb fordulatok! Aztán elhatározták, hogy szánkázni mennek. Azt mondja most az ősz ember a fiának: „Ha ez az ember valamit mond, hallgassatok rá. Tiszteljétek, mint uratokat!”

Aztán behajtották a rénszarvasnyáját, kifogták a legszebb öreg rönkökröt, odakötötték egy csónak elé. Beszálltak, elindultak. Mennek, mennek, a rének a csónak előtt alighogy csak botorkálnak. Azt mondja erre az ember:

– Ha így megyünk tovább, sehová se érünk! Nekem is voltak rénjeim, de mi nem csónak, hanem szán elé fogjuk őket. Csinálok én is nektek egy szánt.

– Ha tudsz csinálni, akkor csinálj! – válaszolják neki a többiek, ő meg nekilátott, hogy csináljon nekik egy tíz dúcos szamojéd szánt. Amint így dolgozik, egyszer csak megszólal az egyik ember:

– Gyengék lesznek ezek a dúclábak, széttörik az egész!

A másik meg azt mondja:

– Dehogyan törnek!

Míg így beszélgetnek, a szamojéd elkészült a szánnal. Két rént elibe fogatott, a többit meg hazaküldte. Az embereknek szemük, szájuk elállt a csodálkozástól. Alig hitték, hogy való igaz, amit látnak. Egyre csak azt hajtogatták:

– Micsoda úti-alkalmatosságot csinált ez!

Ezután mindannyian beszálltak, hazamentek. Csak úgy vágattak. Alig érnek haza, az ősz ember fia máris mindent elmesél az apjának.

– Fiatskám, megmondtam nektek, hogy hallgassatok rá – feleli a fiúnak az apja, aztán lepihennek.

Másnap az öreg halászni küldi őket:

– Gyerekek, menjete, merítsétek meg a vontatóhálót!

Az emberek tüstént összeszedelőzködnek, lemennek a partra. Be akarnak ülni a csónakjukba, de látják ám, a csónak félig a szárazon van. Fogalmuk sincs, hogy tegyék vízre. Az újonnan jött ember meg csak pipázgat a parton. Nézi őket, nevet rajtuk, aztán később mégiscsak megszólal:

– Gyertek el onnan! Én majd vízre teszem, magam!

– Mi csak egyszerű emberek vagyunk, hogy is tudnánk mi azt megcsinálni, amire csak egy istenhez hasonló ember képes?! – válaszolják az emberek, aztán feljönnek a partra, ő pedig lemegy, odalép a csónakhoz, fél kézzel vízre tolja. Az emberek összenéznek: – Ez ám a valami! – mondják.

Most beülnek a csónakba, evezni kezdenek. Hát amint így eveznek, egyszer csak ködbe kerülnek, eltévednek. Hosszú ideig eveztek-e, rövid ideig eveztek-e, egy helyen váratlanul felszakadt a köd. Odanéznek az emberek, hát a parton egy új, szép falut látnak, nyomban meg is szólalnak erre:

– Kössünk ki, teázzunk!

– Menjünk tovább, majd mi magunk készítünk teát – mondja a jövevény, de a többiek nem egyeznek bele.

– Mi itt teázunk – válaszolják neki. – Ha te tovább akarsz menni, csak menj!

Ezzel kikötöttek. Felmennek a partra. Be akarnak menni az egyik kunyhóba, de nem találják sehol a bejáratot. Nem tudtak bemenni. Erre odajön a jövevény-ember, egyszerre megtalálja, feltépi az ajtót. Most már be tudnak menni. Bemennek. A kunyhóban pedig egy erdei manószellem lakóit. Amint meglátják, a jövevény odaszól az embereinek:

– No, emberek, hát főzzetek teát!

De azok úgy meg voltak ijedve, hogy még a vér is kiszaladt belőlük. Sápadtan álltak, mint a halottak. Az Erdei-Manó-Öreg pedig közelebb lépett hozzájuk.

– Öreg, üdvözlünk, üdvözlünk, jó napot! – mondják neki az emberek.

– Áá, fiacskáim, köszöntelek én is! Végre egy kis élő falat került eléem!

Nemsokára megjöttek az erdei manószellem társai is, négy manó.

– Áá – mondják – a mi Öregünknél van valami mozgó, látni, hallani való!

Legott elővettek egy nagy hétfülű üstöt, a tűz fölé függesztették, aztán megfogták az emberek felét, betelték őket az üstbe.

– Áá, gyerekeim, ez éppen hogy csak valami! Gyertek még – hívták a manók, aztán megfogtak még tíz embert, azokat is belerakták az üstbe. Ekkor megint csak megszólalt a jövevény:

– No, emberek, most ihattok teát, eleget. Igyatok! Az előbb azt mondtátok, hogy teázunk. Azok ott az üstben már teáznak! Hát – ti is itt lent – miért nem főztök már teát?

Közben az erdei manószellemek üstje felforrt, az étel kész lett. Megették az egészet. Az öreg manószellem lefeküdt, a többiek meg elmentek. Erre a jövevény előbújt, embereit az ablakon keresztül kihajigálta, majd kiszólt nekik:

– Menjetek, törjétek szét a csónakjaikat!

Ekkor a szamojéd egyedül maradt. Látja ám: az erdei manószellem fölött ott lóg a kardja. Nyomban odament, levette,

keresztülszúrta vele a manószellemet. Aztán ment ő is az emberei után. Beszálltak a csónakjukba, elindultak. Az erdei manószellemek észrevették őket, leszaladtak ők is a partra. A legelső csónakjukat vízre tették, hát az abban a pillanatban elsüllyedt. Vízre teszik a másikat is, az is elsüllyed.

– Ej, az apád-drága-dög-ördöge, aki a csónakjainkat széttörette!
– mondják az erdei manószellemek, aztán kitépnek egy vörösfenyőt, darabokra hasigatják. Nagy hebehurgyán összeszkábálnak egy tutajfélét. Rádobják a vízre, az egyik elindult rajta az emberek csónakja után. Utol is érte őket, de mikor megfogta a csónakjukat, a szamojéd a karddal levágta a kezét. Azután tovább eveztek.

Eveztek, eveztek, egyszer csak hazaérkeztek. Azt mondja most az ősz ember fia az apjának:

– Mi, a nép fele, hazajutottunk. Ha ez az ember nem lett volna velünk, most már mindnyájan halottak lehetnénk.

– Nem megmondtam nektek, hogy rá hallgassatok! – válaszolja az ősz ember, aztán hálából leányát hozzáadja a jövevényhez feleségül. Ekkor azt mondja a szamojéd:

– Nekem is van földem, vizem. Haza akarok menni az én vidékemre!

– Ha haza akarsz menni, majd hazavisz téged a feleséged – válaszolja neki az ősz öreg, aztán kettéosztja a rénszarvasnyáját, kiadja a lánynak a részét. Ezzel felkerekednek. Az ember a feleségével elindult hazafelé.

Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, egyszer csak az ember körüléz: hát egy szamojéd kéregsátor áll előtte. A sátor előtt egy rénhajtó rúd van a földbe szúrva, rajta hét rénökörfej. Az ember belépett a kunyhóba. Sógora meg a nénje nagy örömmel fogadta. Becsületesen megvendégelték őket, aztán aludni mentek. Mikor megvirradt, a szamojéd befogta a hét fehér rénszarvasökrét, s így szólt az asszonyához:

– Te még maradj egy kicsit! Aztán gyere! Én sietek, mert a sógornőm meg a bátyám már nagyon várhatnak.

Ezzel elindult. Ment hét éjjel, hét nappal. Akkor megállt, hogy a havat, meg a ráfagyott jeget lerázza magáról. Körüléz: hát egy szamojéd kéregsátor van előtte. A sátor előtt a kutya ugatni kezd. Erre valami ember, férfi-e, asszony-e, kijön, aztán visszamegy:

- Egy ember érkezett hét fehér rénökörrel – mondja odabent
- Ez akkor a hordóba zárt ember kell hogy legyen – feleli valaki más.

A szamojéd meg nem szólt semmit, csak megrántotta a gyeplőt, és már ment is tovább.

Megint ment hét éjjel, hét nappal, aztán körülnézett: egy nyírfakéregből való szamojéd sátrat látott maga előtt. A sátonál egy kutya ugat. „Ez éppen olyan, mint a saját sátram!” – gondolja magában a szamojéd, aztán bemegy. A sógorasszonyát meg a bátyját megöleli, megcsókolja, majd kérdezősködni kezd:

- Megőriztéték-e a nyáját, a vagyont?
  - Meg – felelik neki, ő pedig így folytatja:
  - Hej, micsoda nyáj lesz most ez! Még egy nyáj jön hozzá! – Erre csakugyan meg is érkezett a felesége, hozta a nyáját. Aztán mindkettőt egymásba eresztették. Valóban hatalmas nyáj lett!
- Még ma is élnek, nem is rosszul. Meglehetősen gazdagon élnek.

A KISMADÁR NŐVÉRKÉJE

Felső-Lozva vidéki mese

Éldegélt egyszer egy kis madárka. Volt neki egy nénije is. A madárka minden Tórem-isten adta nap elrepült, s amit csak talált, vitt belőle haza a nénjének.

Egyszer ez a madárka rátalált egy kunyhóra. A kéménynyíláson leereszkedett a házba. A tűzhely mellett egy nagy zsírosfazék állt. Odament hozzá és falatozni kezdett. Mikor jóllakott, csőrét, lábát teleszedte zsírral s hazarepült. Otthon a nénje a zsírt leszedegette róla, majd fogták magukat és aludni mentek.

Reggel a madárka felkelt és ismét elrepült. Megint csak odament ahhoz a kunyhóhoz, ahol előtte való nap is volt. A kéménynyíláson berepült a házba, a zsírosfazékból teleette magát, majd csőrét-lábát megrakta zsírral, aztán hazaszállt a nénjéhez. Nénje a zsírt lecsipegette róla, ruháját is megtisztogatta, lefeküdtek aludni. Így éldegéltek, így háldogáltak.

A következő nap reggelén a kis madárka megint csak elrepült. Nem sokat töprengett, ment egyenesen a kunyhójához. Berepült a kéménynyíláson, és íziben neki is állt falatozni. Csak úgy tömte magába a zsírt! Szegény annyira telefalta magát, hogy amikor haza akart repülni, még a szárnyát sem bírta fölemelni. „Jaj, el kellene bújnom valahová, hogy rám ne találjanak!” – gondolta magában, s gyorsan be is bújt a csuvalkemence⁹ zugába.

Amint ott üldögél, egyszer csak hallja ám, hogy két ember közeledik a kunyhóhoz, majd odaérnek és belépnek. Körülnéznek, s egyikük nyomban meg is szólal:

– Már megint üres a zsírosfazekunk! Ki a csuda ehette ki már megint?

Az ember egy kis idő múlva azt mondja a társának:

– Rakj tüzet!

A másik ember szó nélkül neki is látott a tűzrakásnak, majd tenni-venni kezdett a csuvalkemence körül. Egyszer csak fölkiáltott:

– Jaj, valami nagy szőrös-tollas hozzáért a kezemhez!

– Világot! Szítsd fel gyorsan a tüzet, hadd lássuk, mi az! – kiabált a másik. Ahogy föllángolt a tűz, körülnéznek, s a csuvalkemence zugában egyszerre csak észreveszik a madarat.

– Ej, apád, anyád átkozottja, hát te faltál a mi zsírosfazekunkból! No, várj csak, hadd gyulladjon föl egy kicsit jobban a tűz, majd megmutatjuk neked, mi a tisztesség! – ripakodtak az emberek a madárra.

Csakugyan, amikor a tűz már szépen lángolt, az emberek megfogták a madarat, és elkezdték kopaszlani. Ekkor a madárka könyörgőre fogta a dolgot:

– Ket, ket, siv, siv, engedjete el! Van nekem egy csipkefa szépségű, zelnicefa szépségű hajfonatos kis néném.¹⁰ Nektek adom feleségül, ha elengedtek!

Az emberek nem szóltak rá semmit, csak kopasztották tovább a madarat. Aztán, amikor már végképp megkopasztották, odatartották a tűz fölé. Erre a madárka megint csak rákezdte:

– Ket, ket, siv, siv, vegyetek el innen! Van nekem egy csipkebokor szépségű, zelnicebokor szépségű hajfonatos kis néném! Ha elengedtek, nektek adom őt feleségül!

– Hallod-e vedd csak el onnan azt a madarat! – mondta most az egyik ember, majd odafordult a madárhoz, és azt kérdezte tőle: – Mit beszéltél?

– Azt beszéltem, hogy van nekem egy csipkebokor szépségű, zelnicebokor szépségű hajfonatos kis néném. Ha elengedtek, nektek adom! – válaszolta a kis madárka.

– És hol van? – kérdezte megint az egyik ember.

– Otthon – felelte a madár.

– Hát akkor rakjuk vissza neki a tollait! – mondták az emberek, s csakugyan vissza is rakták neki a tollait, mire a kis madárka nyomban hazarepült a nénjéhez.

Másnap reggel, az emberek elindultak a madárkához. Beléptek hozzájuk. A leány éppen varrogatott: gyönyörű szép, lábas földi állatokkal, repülő égi madarakkal ékes hímzést készített. A madárka meg ott ült a nénje mellett. Amikor a két ember belépett megszólalt: – Ket, ket, siv, siv, édes néném, odaígértelek ennek a két embernek.

Erre a nénje fogta a varrófát, és a kis madárka fejét kettéhasította vele. A kis madárka holtan esett össze. A nénje pedig

összeszedelőzködött, és elment a két emberrel.

Még most is éldegélnek, még most is háldogálnak!

A HAZUGSÁGÉRT TÜZET ADÓ ASSZONY

Felső-Lozva vidéki mese

Élt egyszer három fiútestvér. Egy alkalommal a két fiatalabb vadászni ment, a legidősebbik otthon maradt. Ez a legidősebb úgy déltájban észreveszi: három hattyú közelít a házuk felé. Rászállnak a kéményre, aztán a nyíláson keresztül lefelé kezdenek ereszkedni. Az otthon maradt fiú erre a tálacskáját meg a merítőkanalát gyorsan elrejtette, maga pedig elbújt a konyhá hátsó zugába, a felső polcra, ahol a dolgaikat, miegymást szokták tartani. A három hattyú közben bejött a szobába, a szoba belsejébe. Hattyúprémjüket levelették, felakasztották az oromgerendára. Elővették a fazekat, rátették a tűzre és főzni kezdtek. Mikor az ételük kész lett, keresni kezdték a merítőkanalát, de biz azt nem találták sehol. Keresik a tálacskát, hát az sincs! Erre az egyik leány, mert hát lányok voltak a hattyúk, a polcról lerántotta a legényt, majd köré telepedtek, a hasára tették a fazekat, és onnan meregették a húst. Aztán, amint ettek, felöltöztek és elrepültek.

Hazajönnek a fiútestvérek a vadászatról, kérdezik tőle, az otthon maradttól:

– Hallod-e, hol az ebéd?

– Hagyjátok, valami rám jött, a hasam majd fölgyulladt tőle!

Másnap aztán a legidősebb, meg a legfiatalabb testvér ment el vadászni, s a középsőt hagylak otthon. Elmentük előtt órá is ráparancsoltak:

– Mire hazajövünk, legyen ám ebéd!

Délidőben egyszer csak látja ám a középső legény is: három hattyú száll a kéményre, és a kéménynyíláson keresztül ereszkedik lefelé. Ekkor ő is gyorsan kapta a tálacskáját meg a merítőkanalát, és mindkettőt jól eldugta, hogy meg ne lehessen találni. Aztán elbújt ő is a felső polcra. Bejönnek a leányok, levetik a prémjüket Fogják a fazekat, és nekilátnak főzni. Mikor kész az étel, megint csak nem

találják se a merítőkanalat, se a tálacskát. Lerántják hát a polcról a középső testvért. Aztán neki is a hasáról meregetik ki a húst. Ebéd után felöltöznek, és csak úgy, mint előbb is, elrepülnek.

Hazajönnek a testvérek a vadászatról, kérdezik az otthon maradttól:

– Miért nem csináltál ebédet?

– Jaj, valami rám jött, a hasam majd elégett tőle!

Harmadnap a legkisebbik maradt otthon. Délajt látja ám: a kéménynyílásnál feltűnik három hattyú. A nyíláson át kezdenek lefelé jönni. Fogta gyorsan a tálacskáját, odatette a fazék mellé. Vette a merítőkanalát, azt is odatette a fazékhoz. Maga pedig fölfeküdt a felső polcra. A derekához odaállított egy nagy ládát. Jönnek be a lányok, levetkőznek, prémruhájukat felfüggesztik az oromgerendára, s megint csak nekiállnak főzni.

A fazekat szépen ráteszik a tűzre, s mikor kész lett az étel, veszik a merítőkanalat, veszik a tálacskát, és szépen megeszik az ételüket. A fiú meg közben fogta a hattyúprémjeiket, és belerakta a ládába.

Evés után a leányok keresni kezdték a ruhájukat, de hiába! Bárhogy is keresik, nem találják sehol.

– No most! – kiáltott rájuk a legkisebbik fiú, és leugrott a polcról. – A bátyáimból gúnyt űztetek, de most a kezembe kerülnétek!

Erre éppen megjöttek a fiú bátyjai is.

– Kétszer is itt voltak ezek a leányok, és mégse tudtátok, hogy kell asszonyt fogni belőlük! – mondta a bátyjainak, aztán mindegyiknek adott egy leányt, utoljára maga is megtartott egyet, a legkisebbet, feleségnek.

Másnap azt mondják az emberek az asszonyoknak:

– Mi most elmegyünk az erdőbe. Tűzszerzármas zacskóinkba tegyetek száraz fűvet, meg taplót! – Az asszonyok meg is tették. Az emberek pedig elmentek vadászni. Valahogy úgy került a sor, hogy éjszakára se tudtak hazatérni, kint maradtak az erdőben. Azt mondja most a két fiatalabb a legidősebbeknek:

– Öreg, gyújts tüzet!

Az meg is próbálja, de látják ám: legidősebb testvérük tűzszerzármas-zacskója merő egy víz! Most a másik kettő mondja a középsőnek:

– Gyújts te tüzet:

Hát látják ám: annak is csuromvíz a tűzszerzámtartó zacskója!
Most a két idősebb parancsol rá a legkisebbikre:

– Nézd meg már, a te tűzszerzámtartó zacskód milyen?

Nézik, hát az is tiszta víz! Azt mondja erre a legkisebbik testvér:

– Öreg-bátyám, menj el már Jég-nyúl asszonyhoz, és kérjél tőle tüzet!

A legöregebb fiú el is ment hozzá, kéri az asszonyt:

– Néném, adj nekünk tüzet!

– Hát a ti tüzetekkel mi lett? – kérdezte az asszony.

– Feleségeink bizony benedvesítették tűzszerzámtartó zacskóinkat, nem tudunk tüzet gyújtani – felelte a fiú.

– Hazudj hát előbb egy hétszeres hazugságot, akkor majd adok!
– parancsolta az asszony.

– Honnan vegyek én most egy hétszeres hazugságot? Ha kell, tudsz azt magad is! – válaszolta a fiú, és felkapott egy tüzes zsarátnokot, és szaladni kezdett vele. Jég-nyúl asszony meg utána! Aztán akkorát húzott egy tüzes ággal a fiú lapockái közé, hogy annak kezéből a zsarátnok szikrázva szóródott széjjel. Mit tehetett mást, visszament az öcséihez. Azok legott faggatni kezdték:

– Miért nem hoztál tüzet?

– Mert nem adott az asszony – felelte a fiú. Erre a legkisebbik a középső testvért küldte el tüzért:

– Menj el a Jég-nyúl asszony-nénédhez és kérd meg, hogy adjon tüzet!

A középső fiú el is ment.

Azt mondta Jég-nyúl asszonynak:

– Néném, adjál nekem egy kis tüzet!

– Hát a ti tüzetekkel mi van? – kérdezte tőle is az asszony.

– Feleségeink tűzszerzámos zacskónkat teleöntötték vízzel, nem tudunk tüzet rakni! – felelte neki a fiú.

– Ha mondasz egy hétszeres hazugságot, akkor adok neked – mondta az asszony a fiúnak.

– Honnan vegyek én egy ilyent? Hisz tudsz te magad is, ha kell! – válaszolta a fiú, és felkapott ő is egy tüzes zsarátnokot, hogy elszaladjon vele. Fölugrott erre a nénye-asszony is, üldözni kezdte. Beérte, aztán egy csapás a tüzes ággal a lapockái közé, aztán még egy csapás lejjebb, és a fiú zsarátnoka szikrázva hullott széjjel.

Alighogy visszaért, a másik kettő már kérdezte is:

– Hát tüzet miért nem hoztál?

Nem felelt a fiú semmit, mire a legkisebb fiú elhatározta: maga megy már el.

El is ment, megszólította az asszonyt:

– Jég-nyúl asszony-néném, adj nekem tüzet!

– Hazudj előbb egy hétszeres hazugságot, akkor aztán adok! – mondta neki is a nyúl-asszony, a fiú meg rákezdte:

– Ahogy jöttem ide hozzád, felugrott előttem egy nyúl. Bár teherrel voltam teli, utána eredtem. Kergettem, kergettem, de nem értem el. Akkor aztán két hátsó lábánál elkaptam, és odavertem egy erdei fenyőfa törzséhez!

Ezt mondta a fiú, Jég-nyúl asszony meg elszaladt. Így a fiú annyi tüzet vihetett, amennyit csak akart.

Visszament a bátyjaihoz, vitte nekik a tüzet. Aztán lefeküdtek aludni.

Reggel fölkeltek, hazamentek. Az asszonyaik is megjavultak, így élnek azóta is szépen, békességben!

A MACSKA ÉS A NAGYBÁCSIJA

Felső-Lozva vidéki mese

Valahol a nagy ég alatt, valahol a vas égbolt¹¹ alatt élt egyszer egy macska a nagybácsikájával. Egyik nap a macska így szólt a nagybácsikájához:

- Nagybátyó, én elmegyek valahova!
- Kutya-rágó-kutyék fia, hova a... mennél? Méghogy valami útközben megegyen?!
- Ugyan, ki enne meg! Megyek! – felelte a macska, s nyomban el is indult.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, egyszerre csak valami zajt hallott maga mögött. Tüstént fölszaladt egy vörösfenyőre, és onnan leskelődött lefelé. Hát látja ám: egy nagy vörös róka szalad el alatta! Odaszól most a macska a rókának:

- Róka, ha megígéred, hogy nem eszel meg, elviszlek egy ételben gazdag, egy italban pompás vidékre.
- Nem eszlek meg, macska, vigyél el magaddal! – kéri a macskát a róka. Ezzel a macska leugrik a fáról, s most már kettesben nekiiramodnak.

Hosszú utat tettek-e meg, rövid utat tettek-e meg, egyszerre csak egy fejedelemvárosba érkeztek. Előbb körülnéztek, aztán a macska javallatára bebújtak a fejedelem juhaklába. Kis idő múlva a macska kiszökött az akolból, a reteszt rátolta a rókára, maga pedig elment a fejedelemhez.

Kinyitja a fejedelem házának az ajtaját: fejet hajt. A szoba közepén: fejet hajt. Odaér a fejedelem elébe: harmadszor is fejet hajt, mire a fejedelem megkérdezi tőle:

- Mi kell neked, macska barátom?
- Nekem semmi, inkább én hoztam neked valamit: egy eleven állatot – válaszolja a macska. – Nézd csak meg, ott van bent a juhaklodonban!

Elküldi erre a fejedelem az embereit az akolba. Csakugyan ott a róka! Az emberek megfogják, s viszik a fejedelem elébe.

– Amennyi ezüstöt-aranyat csak akarsz, annyit adok neked – mondja a fejedelem a macskának, mert hát igen nagyon megtetszett neki a róka.

– Nem kell nekem se arany, se ezüst – válaszolja a macska a fejedelemnek – hisz magamnak is annyi van már, hogy azt sem tudom, mit csináljak vele!

Ezután a macska éjszakára ott maradt még a fejedelemnél, majd másnap kora reggel fogta magát, és hazament a nagybácsikájához. Ahogy hazaért, lefeküdtek.

Következő nap reggelén a macska megint csak azt mondja a nagybácsikájának:

– Nagybátyó, én elmegyek valahova!

– Kutya-rágó-kutyék fia, hova a... mennél, hogy még útközben valami meg találjon enni?!

– Ki enne meg? – mondja a macska a nagybácsinak, s megint csak útnak eredt.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, mögötte megint csak megzördül valami. A macska erre nyomban fölkapaszkodott egy erdei fenyőre, és onnan figyelt lefelé. Nemsokára látja ám: egy fekete róka fut el alatta! A macska most gyorsan odaszól a fekete rókának is:

– Fekete róka, ha megígéred, hogy nem eszel meg, elviszlek téged egy ételben gazdag, italban pompás vidékre.

– Nem eszlek meg, macska! Vigyél el engemet! – kérleli a fekete róka is a macskát.

Így hát a macska a fekete rókát is elvitte a fejedelemhez, mire a fejedelem azt mondja neki:

– Macska, maradj te nálam mindörökre!

– Csak egy éjjelre! – egyezik bele a macska, s ott maradt éjszakára a fejedelemnél.

Mikor beesteledett, a macska a fejedelemmel eloltatta a gyertyát, majd megsimogattatta vele a fekete rókát. Hát amint a fejedelem a fekete rókának a szőre mentén végighúzta a kezét, a róka háta legott fényes szép szikrákat szórt a levegőbe!

– Hej, de jó kis állatocskákat hozogatsz nekem! – mondja erre a macskának a fejedelem. – Annyi ezüstöt-aranyat vigyél magaddal, amennyit csak a hátad elbír!

– Semmi sem kell! – utasította vissza a macska, majd kora reggel visszament a nagybácsikájához. Ahogy hazaért, nyomban le is feküdtek.

Másnap reggel a macska megint csak odaszól a nagybácsikájának:

- Nagybátyó, én ismét elmegyek valahová!
- Ne menj már, mert a végén még csakugyan megesz valami!
- Nem esz meg – feleli neki a macska, s máris elment.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, egyszer csak összetalálkozott egy rozsomákkal.¹² A macska mit tett volna mást: a rozsomákat is elcsalta a fejedelemhez!

A fejedelem örömeiben azt sem tudta, hogy mit csináljon.

– Édes macska barátom, amennyi aranyat csak elbírsz, amennyi ezüst a hátadra fér, rakd föl, fogjad, vigyed! – mondta a fejedelem a macskának, de az visszautasította, és így felelt neki:

- Ezüst-arany nem kell nekem, inkább lánykérőbe jövök!
- Gyere csak, gyere! – egyezett bele a fejedelem, mire a macska azt mondta neki:

– Akkor hát erősíttesd meg a hidat, mert én nagy nász néppel jövök ám!

A fejedelem ezt is megígérte neki, s máris küldte a katonáit, hogy hozzák rendbe a hidat.

Közben múlt az idő is, a macska hazament a nagybácsikájához, és azt mondta neki:

- Holnap vendégségbe, leánynézőbe megyünk!
- Leánynézőbe?! – rémüldözött a macska nagybácsikája. –

Hiszen még ruhám sincs, amiben elmehetnék az asszonyért! Meg aztán mivel etessem, mit adjak neki inni? Jaj, és mibe is öltöztetném!

Erre a macska nem szólt semmit, csak fogta magát, és elrohant a temetőbe, aztán kiásta a halottakat. Az egyikén talált egy jó ruhát: lerántotta róla. A másikon egy sapkát: levette róla. Aztán még összeszedett vagy hat sapkát, és hazaszaladt velük. Az egyik sapkát és a ruhát ráadta a nagybácsikájára, a többi hat sapkát pedig betette a zsebébe és elindultak.

Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, csakhamar odaérkeztek a fejedelem városának a hídjához. Ekkor a macska a nagybácsikáját átküldte rajta, maga pedig bebújt a híd alá, és eltörte

a híd tartógerendáit, mire a híd nyomban lerogyott. Ezután a macska a sapkákat beleszórta a vízbe, majd továbbmentek.

Hosszú utat tettek-e meg, rövid utat tettek-e meg, beérkeztek a fejedelem városába. Mentek egyenest a fejedelemhez, üdvözölték egymást, majd a macska így szól:

– Miért nem erősítetted meg a hidat? Násznépem mind egy szálig elpusztult, belezuhantak a vízbe.

A fejedelem erre elküldi a katonáit, nézzék már meg: mi történt. A katonák elmennek, hát látják ám: a híd csakugyan leszakadt, a vízen pedig – megszámlolják – hat sapka úszik lefelé. Visszamennek a katonák a fejedelemhez, jelentik neki:

– Fejedelem, a híd valóban leszakadt. A vízen pedig hat ember sapkája úszik lefelé.

A fejedelem látta, hogy a macska igazat beszélt, így hát rögtön alkudni is kezdett vele a leányára. Nem sokáig alkudtak, barátok voltak, csakhamar megegyeztek: a fejedelem a macska nagybácsikájához adta a leányát. Még aznap mindjárt a lakodalmat is megtartották. Csuda nagy lakomát csaptak, egy hónapig csak ettek, öt hétig csak ittak!

Lakodalom után, amint ez illik, a nagybácsi kezdett hazafelé készülődni. Azt mondja erre a fejedelem:

– Elmegyek már én is, megnézem, hova is kerül a leányom.

Tüstént nekilátnak, befogják a lovakat, készülődnek. Közben a macska odasúgja a nagybácsikájának:

– Amerre én megyek, arra gyere te is!

Ezzel a macska elszaladt.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, egyszer csak összetalálkozott egy százlovas ménessel.

– Kié ez a ménes? – kérdezi a macska.

– A Kígyó-emberé meg a Kígyó-asszonyé – felelik neki.

– Kutya-rágó-kutyék fia, ha az én inagybácsikám megérkezik, majd megtanít az benneteket! Azt mondjátok, ha kérdezik: „Ez a ménes a macska nagybácsikájáé.”

– Úgy mondjuk, úgy mondjuk – felelik az emberek a macskának, az meg rohan tovább. Rohan, rohan, egyszer csak egy tehéncsorda bukkan elébe.

– Kié ez a tehéncsorda? – kérdezi a macska.

– A Kígyó-emberé meg a Kígyó-asszonyé – válaszolják neki.

– Kutya-rágó-kutyék fia, ha az én nagybácsikám megkérdezné, ne ezt mondjátok, mert megtanít benneteket, hogy kell válaszolni. Azt válaszoljátok hát, ha kérdezik, hogy „a macskáé, meg a macska nagybácsikájáé!”

– Úgy mondjuk, úgy mondjuk – felelik az emberek, a macska pedig szalad tovább.

Hosszú ideig szaladt-e, rövid ideig szaladt-e, egyszerre csak egy újonnan épített házhoz, meg egy új hombárhoz érkezett. A házat körülszaladja hétszer észak felől, hétszer dél felől, de ajtót, tetőnyílást sehol sem talál. Egyszer csak mégis észrevesz egy faéket, odarohan, elhúzza s az ajtó nyomban kinyílik mögötte. Bemegy a macska, fölugrik az asztalra. Hát látja ám: az asztalon egy nagy ezüsttálban ott hengergeti magát a Kígyó-ember meg a Kígyó-asszony. Ekkor a macska rájuk néz, de úgy, hogy a Kígyó-ember meg a Kígyó-asszony rémületében egy kis lyukon át nyomban bebújik a földbe. A macska most leugrott az asztalról, ólmot olvasztott és betömte vele a lyukat.

Amíg a macska így foglalatostkodott, a fejedelem, a veje és a felesége megérkeztek a Kígyó-embernek és a Kígyó-asszonynak a földjére. Meglátják a ménest, megkérdezik:

– Kinek a ménese ez?

– A macskáé, meg a macska nagybácsikájé – felelik nekik az emberek, ők pedig folytatják az útjukat tovább. Kis idő múlva egy tehéncsordára akadnak: itt is megkérdezik:

– Kinek a tehéncsordája ez?

– A macskáé meg a macska nagybácsijáé – válaszolják az emberek.

Ekkor azt mondja a fejedelem a vejének:

– Joggal dicsekedett a macska. Ilyen gazdagságom még nekem sincsen!

Ezzel már mennek is tovább. Hosszú utat tettek-e meg, rövid utat tettek-e meg, egyszer csak odaérkeztek az új házhoz meg az új hombárhoz. A macska már messziről meghallotta, hogy jönnek. Kiment a ház ajtajába, látja ám: a fejedelem, a nagybácsikája meg a felesége ott állnak a háza előtt, de bemenni nem tudnak, mert a lépcső olyan ragyogó, hogy minduntalan elcsúsznának rajta.

Visszaszalad erre a macska, előhoz egy hosszú szőnyeget, és a lépcsőt végig befuttatja vele. Most már csakugyan mind be tudnak menni a házba.

Rögtön be is mennek, imádkozni kezdenek: Tórem-isten segítségét kérik.

Közben a fejedelem be nem tud telni a csodálkozással: még hogy egy ilyen ház! Egy ilyen csoda! Ilyen még neki sincsen.

Eközben leteszik az úti ruhájukat. Leülnek, esznek, isznak. Azt se látják, hogy honnan: az étel-ital csak úgy magától jön az asztalra. Ehet is mindenki kedve szerint:

Telt-múlt az idő, a fejedelemnek haza kellett mennie. Erre a macska behajtja a ménest, kifogja belőle a legderekabb lovat. Fölkantározza, összekészíti a szánt, s mire kijön a fejedelem, útra készen áll mindén. Szóval, kijön a fejedelem, elbúcsúznak. Megcsókolják, megölelik egymást. A fejedelem fölszáll a szánra és elindul. Szánja futásától fekete felhő kerekedik, szánja vágójától koromsötét felleg kerekedik. A macska és a nagybácsija pedig ottmaradt a Kígyó-embernek meg a Kígyó-asszonynak a házában. Ott maradtak bizony, és ott vannak még ma is. Ott lesznek holnap is.

Egyszer én is voltam náluk. Ettem is ott, meg ittam is ott.

Ez volt hát az én mesém, nesztek, itt a vége!

A GAZDAGSÁGOT OSZTOGATÓ EMBER

Felső-Lozva vidéki mese

Valamikor az Asszony-unokája együtt éldegélt a nénjével. Egyszer, amikor az Asszony-unokája üres kézzel tért haza a vadászatról, az Asszony-unokája azt mondta a nénjének:

- Nem jó ez így! Vessünk gabonát!
- Vess, ha akarsz! – felelte neki a néne.

Az Asszony-unokája kapta magát, s egy darab földet bevetett gabonával. Aztán kiment a földjére másodszor is. Látja ám: már egészen szép a vetése! Hazamegy a nénjéhez, elmondja neki is:

- Nől már a kenyere!

Kis idő múlva az Asszony-unokája harmadszor is kiment a földjére. Hát a gabonáját valami állat tövig lelegelte! Visszamegy a nénjéhez, és azt mondja neki:

- Valami állat tövig leette a gabonánkat!

Ekkor az Asszony-unokája a földje szélén felállított egy hurokcsapdát, majd hazament. Várt egy kicsit, aztán elment megnézni: fogott-e a csapdája. Amint odaér hozzá, látja ám: daru van a csapdájában.

– Hát te etted meg a kenyeremet! – kiáltotta az Asszony-unokája a darunak, majd fogott egy dorongot, és így folytatta :

- Ezért én most agyonütlek!

– Ne üss agyon! – kérlelte az Asszony-unokáját a daru. – Mit érsz vele, ha agyonütsz? Ám ha éleiben hagysz, gazdaggá teszek!

– Hogyne! Én elengedlek, te meg elröpülsz, aztán még majd a színed se látom! – felelte a darunak az Asszony-unokája.

– Nem-a'! – mondta most a daru. – Nyomot hagyok neked, te csak gyere utánam!

Ekkor az Asszony-unokája eleresztette a darut, maga pedig hazament. Otthon azt mondja a nénjének:

– Hát egy daru ette meg a vetésünket! Meg is fogtam, aztán elengedtem.

– Minek engedted el? – kérdezte most a nénje.

– Azért, mert megígérte, hogy gazdaggá tesz, csak menjek a nyomában.

Ezzel az Asszony-unokája el is ment. Ment, mendegélt a daru nyomán, s egyszer csak odaérkezett egy kis kunyhóhoz. Ahogy odaért, nyomban be is lépett. A kunyhóban egy embert meg egy üldögélő asszonyt talált. Mikor belépett, azok fölkeltek, megrakták az asztalt olvasztott zsírral, fagyasztott szalonnával, erjesztett mézes itallal, sörrrel, szóval mindenféle jóval, ami csak volt az ég alatt. Aztán leültek, ettek, ittak.

Evés után az ember megkérdezte az Asszony-unokájától:

– Asszony-unokája, hát megjöttél?

– Megjöttem! – válaszolta az Asszony-unokája az embernek. Ekkor az ember odament a kunyhó zugába, előhúzott egy nyári mókuszprémet, és odaadta neki:

– Menj vele haza! Másom nincsen. Add majd oda a nénédnek, hogy tegye el jól!

Az Asszony-unokája elvette a nyári mókuszprémet és hazament. Otthon odaadta a nénjének, aztán lefeküdtek.

Reggel, amint felébred az Asszony-unokája, nyújtózkodik egyet. Kinyújtja a karját: valami melegségbe ütközik. Kinyújtja a lábát: az is valami melegségbe akad! Erre már fölugrik, hát látja ám: kunyhója úgy telis-tele van melegebbnél-melegebb állatprémekkel, hogy tőlük még egy evezővégnyi kis hely sem maradt szabadon! A kunyhója előtt meg szolgálomberek házat, hombárt építenek neki!

Másnap, ahogy megvirradt, beállít hozzájuk a Városi-Fejedelem-Öreg.

– Hallod-e – mondja a Városi-Fejedelem-Öreg az Asszony-unokájának – adjál már nekem egy kiss lisztet!

Az Asszony-unokája adott neki. Erre a Városi-Fejedelem-Öreg leült, majd megint csak rákezdte:

– Asszony-unokája, add nekem a te nyári mókuszprémedet!

Az Asszony-unokája mit tehetett mást, odaadta neki.

Elmúlt a nap. Az Asszony-unokája meg a nénje lefeküdt.

Reggel, ahogy fölébrednek, az Asszony-unokája kinyújtja a lábát, hát bizony majd lefagy! Kinyújtja a karját, de azt is csak úgy vágja a hideg. Fölkel, kimegy: a kunyhó előtt se ház, se szolgák, se hombár!

Kapta erre magát, és megint csak elment ahhoz az emberhez, akihez a daru vezette.

– Na, ilyen hamar itt vagy már megint? Hát amit adtam, mit csináltál vele? – kérdezi az ember az Asszony-unokájától.

Az Asszony-unokája nem válaszolt neki semmit, mire az ember fölkel, odament a kunyhó zugába, előhúzott egy nyári menyétbőrt, és odaadta neki. Az Asszony-unokája fogta a bőrt és hazament. Otthon lefeküdt aludni.

Reggel, ahogy fölébredt, kinyújtotta a karját: valami melegségbe ütközött. Kinyújtja a lábát: hát az is csak valami melegségbe ütközött! Fölugrik erre, hát látja ám: kunyhója úgy tele van fekete prémmel, vörös szőrmével, hód, nyuszt és cobolybőrrel, hogy még egy evezőhegynyi szabad helyet sem lehetne találni! A ház előtt meg a szolgák éppen úgy, mint előbb, építik a házat, készítik a hombárját.

Amint így éldegélnek, a Városi-Fejedelem-Öreg megint csak elindul hozzájuk. Még messze van, de az emberek már is mondogatják:

– Jön a Városi-Fejedelem-Öreg! Jön a Városi-Fejedelem-Öreg!

– Hozzátok jön-e vagy hozzám, hogy így kiabáltok! – szól rájuk az Asszony-unokája. Közben az öreg meg is érkezik. Bemegy a házba, s megint csak lisztet kér. Az Asszony-unokája adott neki. Ekkor a Városi-Fejedelem-Öreg fogta magát, hazament. De már másnap újból csak ott volt náluk. Most meg a nyári menyétbőrt kérte. Az Asszony-unokája mit tehetett volna mást, azt is odaadta neki. Ezután a Városi-Fejedelem-Öreg hazament, az Asszony-unokája és a néne pedig lefeküdt aludni.

Következő nap reggelén, az Asszony-unokája szokása szerint nyújtózkodni kezd. Kinyújtja a karját, hát csak úgy vágja a hideg! Kinyújtja a lábát, az meg egyenesen majd lefagy! Fölkel, látja ám: kunyhója üres, kormos, nyomorúságos kis kunyhóeska lett megint! Háznak, embernek, hombárnak pedig még csak nyoma sincsen!

Az Asszony-unokája nem sokat töprengett, kapta magát, és elment harmadszor is ahhoz az emberhez, akihez valamikor a daru

vezette.

– Már megint minek jöttél? – kérdezi tőle az ember.

– Azért jöttem, mert már megint nincs semmim! – válaszolta neki az Asszony-unokája. Nagyon dühös lett erre az ember, és azt mondta neki:

– Elláttalak minden jóval, bőséggel, gazdagsággal. De ha nem tudod megbecsülni, menj csak, csináld a magad módja szerint!

Erre az Asszony-unokája máris kezdett szedelőzködni hazafelé.

– Ne menj hát mégse! – szólalt meg hirtelen az ember, majd odament a kunyhó zugába, előhúzott egy torkos-borz-körmöt¹². Odaadta az Asszony-unokájának, ezekkel a szavakkal:

– Menj el ezzel a torkos-borz-körömmel a Városi-Fejedelem-Öreghez. Kérjed meg, hogy adjon bele neked lisztet. Akkor ő majd azt fogja mondani: „Mit akarsz kezdeni ennyivel? Adok helyette inkább egy zsákot.” Te ne fogadd el, mondd csak azt neki: „Elég lesz ez nekem!” Aztán, ha már látod majd, hogy a hombárjából fogyni kezd a liszt, ígértesd meg vele, hogy visszaadja neked a nyári menyétbőrt meg a nyári mókusprémet! Vedd is majd el tőle, a lisztet pedig dobd vissza neki, és menj haza!

Az Asszony-unokája nyomban el is indult a Városi-Fejedelem-Öreghez. A Városi-Fejedelem-Öreg szolgái már messziről meglátták:

– Jön az Asszony-unokája! Jön az Asszony-unokája! – kezdtek el kiabálni. Erre gyorsan kiszaladt a Városi-Fejedelem-Öreg is, és így szólt a szolgáinak:

– Nem hozzátok jön az, hanem hozzám!

Közben az Asszony-unokája már meg is érkezett. A Városi-Fejedelem-Öreg tüstént megkérdezte tőle:

– Hallod-e, mire van szükséged?

– Egy kis liszt kellene – válaszolta neki az Asszony-unokája.

– Adhatok, ha kell! Van-e nálad valami edényféle? – kérdezte a Városi-Fejedelem-Öreg.

– Akad – felelte neki az Asszony-unokája. Aztán bementek a lisztes kamrába. Az Asszony-unokája ekkor elővette a torkos-borz-körmöt.

– Mit akarsz kezdeni ennyivel? Adok helyette inkább egy zsákot!

– mondja erre a Városi-Fejedelem-Öreg.

– Nem-a’! Elég lesz nekem ennyi is! – felelte neki az Asszony-unokája, aztán nyomban neki is láttak, meregetni kezdték a lisztet. Meregetik, meregetik, a lisztes kamra már csaknem kiürült, de a torkos-borz-körömben még meg sem látszott, hogy lett volna benne valami!

– Elég már! – kiált fel egyszerre a Városi-Fejedelem-Öreg. – Minden élelmem elviszed! Inkább visszaadom neked a nyári menyétbőrt meg a nyári mókusprémet, csak a lisztemet hagyd meg nekem!

Ekkor az Asszony-unokája visszaöntötte a lisztet a kamrába, vette a prémjeit, és elballagott velük hazafelé.

Ahogy hazaért, mindjárt be is esteledett. Az Asszony-unokája meg a nénje lefeküdt aludni. Másnap reggel, ahogy az Asszony-unokája nyújtózkodni kezd, érzi ám, hogy a keze valami melegbe ütközik. Kinyújtja a lábát, hát az is csak valami meleget érez. Fölugrik már erre az Asszony-unokája, látja ám: kunyhója úgy tele van melegebbnél-melegebb, drágábbnál-drágább állat- meg cobolyprémmel, hogy még egy evezővégnyi hely sem maradt befödetlenül! Kunyhója előtt az emberek fúrnak-faragnak, építik a házát, készítik a hombárját, s nyomban tele is hordják mindenféle jóval, ennivalóval.

Így élnek még ma is bőségben, gazdagságban!

A HÁROM NŐVÉR ÉS A KÍGYÓEMBER

Pelimka-folyó vidéki mese

Éldegélt egyszer három leánytestvér. Amint így éldegélnek, a legidősebb egy alkalommal azt mondja a másik kettőnek:

– Elmegyek, keresek egy magamnak való élettársat!

Ezzel el is indult. Ment, mendegélt. Egyszer csak egy térdig süppedős, mély útra vetődött. Közben látja ám: az út mellett egy piros-zubbonyos ember meg egy fekete-zubbonyos ember halat eszik, s a hal belső részeit szanaszét hajigálja.

A leány hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, az út végén egy öregembernek meg egy öregasszonynak a házához érkezett.

– No, kit láttál? – kérdezi a leánytól a két öreg.

– Kit láttam?! Egy piros-zubbonyos meg egy fekete-zubbonyos férfit – válaszolja az öregeknek a leány.

– És mit csináltak? – kérdezi megint csak a két öreg.

– Halat ettek, aztán a halbelet meg miegymást szanaszét dobálták.

– Hát, így nem leszel a menyünk! Rosszul válaszoltál, még a reggelt sem éred meg! – mondták az öregek a leánynak.

– Jaj, mi lesz velem? Már itt az éj! – sikította a leány. Ezután mind a hárman leültek. Az öregek a leánynak enni-inni adtak, majd külön fekhelyet készítettek számára, és maguk is aludni tértek.

Hát amint alszanak, egyszerre csak beállít a leányhoz egy kígyó, és egy széles talpú ezüst edényben forgolódni kezd.

Hosszú ideig forgolódott-e, rövid ideig forgolódott-e, kapta magát, hirtelen egy gyors mozdulattal átszúrta a leánynak a szívét meg a tüdejét. Aztán mintha mi sem történt volna, elment.

Alighogy a kígyó elment, fölébredt az öregember. Azt mondja a feleségének:

– Asszony, kelj már föl! Nézd meg már, miféle rossz szag van a házban!

Fölkelt az asszony, körülnézett, aztán visszament az öregéhez:

– Igazat beszélsz, csakugyan bűdös van itt. A leánytól van, már rég itt hagyta a lelke! – mondja az embernek, az meg ráparancsol:

– Menj hát akkor, asszony és vedd ki!

Erre az öregasszony a leány tetemét kidobta a házból.

Közben a leány húgai éldegélnek tovább. Egyszer csak a legkisebb leány azt mondja a nénjének:

– Menjünk oda, ahol a legidősebb nénénk meghalt, haljunk meg ott mi is!

A középső leány beleegyezett, s a nénye nyomában csakhamar elindult ő is. Ment, niendegélt. Rátalált a térdig érő mély útra. Látja ám: az út mellett egy fekete-zubbonyos ember meg egy vörös-zubbonyos ember halat eszik, s a belet meg miegymást csak úgy szanaszét dobálják. Megállt, megnézte őket, aztán továbbment. Nemsokára odajutott ő is az öregember meg az öregasszony házához. Ahogy odaér, az öregek azt kérdezik tőle:

– Leány, hová mész?

– Vőlegényt keresek magamnak – válaszolta a középső lánytestvér.

– Nemsokára, még ezen az éjszakán, jön majd ide egy vőlegény, ülj le hát és egyél, igyál!

Leült a leány. Evett, ivott, aztán a padkán helyet csinált magának, és lefeküdt aludni.

Hosszú ideig aludt-e, rövid ideig aludt-e, egyszer csak beállított hozzá a kígyó, s a nagy, széles ezüstartalban tekerőzni kezdett. Hosszú ideig tekerőzött-e, rövid ideig tekerőzött-e, hirtelen odakapott a leányhoz, és neki is keresztülszúrta a szívét meg a tüdejét. Aztán elment. Fölébredt most az öregember, és azt mondta a feleségének:

– Asszony, kelj már föl! Már megint olyan bűdösség van itt a konyhóban. Nézz már utána, mit csinál az a leány a pádon!

Fölkelt az öregasszony, megnézte a leányt, aztán visszament a férjéhez.

– Rég elhagyta már őt is a lélek, meghalt. Mi pedig még észre sem vettük! – mondja az öregasszony az embernek.

– Menj hát, asszony, vedd ki ezt is!

Az asszony ment is, és kitette a leány tetemét a konyhóból.

Így hát a legkisebb leánytestvér egyedül maradt. Mikor eljött a nyár, fölkerekedett ő is. Azt gondolta magában: „Ahova a testvéreim

mentek, kell, hogy oda menjek én is!”

Ment, mendegélt. Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, eljutott ő is a térdig érő mély úthoz. Megy tovább, egyszer csak látja ám: az út mellett egy piros-zubbonyos ember meg egy fekete-zubbonyos ember halat és csukát eszik, a belet meg miegymást szanaszét dobálják. Megint csak megy tovább. Hosszú ideig megy-e, rövid ideig megy-e, odaérkezik az öregembernek meg az öregasszonynak a házához. Bemegy hozzájuk. Azok nyomban megkérdezik tőle:

– Hallod-e, hová mész?

– Még ennem-innom se adtatok, már is kérdezősködtök! – felelte nekik a leány, majd így folytatta: – Ahová mennem kell, oda megyek, de meg ne haragítsatok, mert úgy megverlek benneteket, hogy egy csepp víz sem marad belőletek!

Fölugrott erre az ember is meg az asszony is. Az egyik asztalt húzott elő, a másik pedig telerakta mindenféle húsos-zsíros ételekkel. Aztán leültek enni-inni. Mikor abbahagyták, a leány megköszönte nekik.

Egyszer csak hallja ám a leány, hogy a két öreg susmorog egymás között:

– Hogy kérdezzük, hogy se bennünket, se azt a valamit meg ne ölje?

– És ha az a valami öl meg bennünket?!

– Hát akárhogy is, asszony, kérdezd csak meg még egyszer! – súgja az asszonynak az ember. Erre odamentek a leányhoz, és az asszony megint csak azt kérdezte tőle:

– Hová mégy?

– Mit kérdezzesz? – válaszolta neki a leány. – Nem megmondtam már nektek, oda megyek, ahova mennem kell!

– Jaj, hát már semmit se szabad tőled kérdezniem?! – kezdett el panaszkodni az öregasszony.

– Kérdezhetsz, de csak úgy, ha előbb én kérdezek – mondta most a leány az asszonynak.

– Hát kérdezz! – hagyta helyben az öreg. A leány pedig megkérdezte:

– Mondjátok, nem láttátok valamerre a nővéreimet?

– Látni láttuk őket – felelték az öregek. A leány meg rájuk kiáltott:

– Akkor hát mondjátok gyorsan, mi lett velük!

– Jaj, ne ijessz így ránk, mert máris remegek! – kezdte kérlelni a leányt az öregasszony.

– Mi félnivalótok van nektek? – kérdezi a leány, mire az öregasszony azt mondja neki:

– Engedd már meg, hogy megkérdezzük tőled: kit láttál?

– Tórem-isten két emberét láttam, amint horgos övű díszes ruhájukban üldögéltek, s jobbra-balra hajladoztak – válaszolta nekik a leány.

– No, és még csak azt mondd meg: mi járatban vagy? – szólalt meg újból az öregasszony.

– Vőlegényt keresek – felelte neki a leány. Erre az öregasszony odahajolt hozzá, és hogy az öreg ne hallja, azt súgta a leány fülébe:

– Ha vőlegényt akarsz, én azt mondom neked: csináld meg a hálólhelyedet, aztán feküdj le, s a szívedre pedig tegyél egy ezüst merítőedényt, a melledre meg egy ezüst gyűrűt!

Lefeküdt a leány. A szívére odatette az ezüst merítőedényt, a mellére meg a gyűrűt. Aztán csak feküdt tovább. Nem sok idő telt belé, váratlanul beállított hozzá is a kígyó, majd körözni kezdett a fejével. Hosszú ideig tekergett-e, rövid ideig tekergett-e, csak tekergett. A leány meg közben azt gondolta magában: „Bizonyára ez vitte el a nővéreimet is. De engem más bölcsőben ringattak! Majd meglátjuk, hogy elviszel-e engemet is, vagy nem! Körmeim, fogaim vannak, ha kell, a kígyóbőröd is megismerheti őket! Ravasz vagy te, de én is az vagyok, ne félj!” A kígyó meg ezalatt csak tekergett tovább. Aztán éppen akkor, amikor kifelé indult, odaszúrt a leány melléhez, hogy egészen meggörnyedt belé. Majd fogta magát, és gyorsan kisurrant. Alighogy kiment, fölkel a leány, és nekiállt ruhát varrni.

Kis idő múlva fölébredt az öregember.

– Asszony, kelj már föl! – mondta a feleségének. – Megint csak valami bűdösség van a kunyhóban.

Fölkel a leány, látja ám: varr a leány! Visszament az öregéhez.

– Varr a menyünk! – mondta az embernek, mire az így válaszolt:

– Látod, mindig fejedelmi leányt, fejedelemlányt akartunk a fiúknak. Most aztán kapott is, olyan felesége lesz ez neki, aki

kedves a szívének! Még a mai nap oltsd ki a tűzhelyen a tüzet. Szikrája se maradjon, még a kezünket is rá lehessen tenni!

Erre az öregasszony ment is. Kioltotta a tüzet, de a leánynak mégis hagyott egy szem parazsat, Ezután az öregember meg az öregasszony fölkerelkedtek, és elmentek egy másik faluba. Menyük meg fogta a parazsat és felélesztette.

Mikor beesteledett, a leány lefeküdt aludni. Mellére rátette az ezüst gyűrűt, szívére az ezüst merítőedényt, és várakozni kezdett. Nemsokára megint csak beállított hozzá a kígyó, s széles nagy ezüsttálban tekeregni kezdett. „Hogy tudnálak megfogni tégedet?” – töprenkedett magában a leány. A kígyó meg tekergeti tovább. Hosszú ideig tekergett-e, rövid ideig tekergett-e, hirtelen, amint kiment, odaszúrt a leány melléhez, hogy csak úgy megremegett belé, odaszúrt a leány szívéhez, hogy egészen meggörnyedt belé. Aztán fogta magát és kisurrant. Erre a leány fölugrott, és követni kezdte.

Hosszú ideig követte-e, rövid ideig követte-e, egyszer csak a nyomában járva rátalált egy kifüggesztett kígyóbőrre. Fogja a leány a kígyóbőrt, és apró kis darabokra széjjelszaggatja, majd hazatér, leül és megint csak varrni kezd. Amint így varrogat, látja ám: az asztal telis-tele van jobbnál-jobb húsos ételekkel, ízesebbnél-ízebb zsíros falatokkal. Csak éppen oda kell nyúlni, és venni belőle. Oda is megy a leány az asztalhoz, aztán ebből az ételből is vesz egy kicsit, abból is lecsippent egy darabot, majd visszaül a helyére, és még szorgalmasabban varrogat tovább.

Hosszú ideig varrogatott-e, rövid ideig varrogatott-e, beesteledett. A leány lefeküdt aludni. Szívére megint csak odatette az ezüst merítőedényt, mellére az ezüst gyűrűt, aztán elaludt. Hosszú ideig aludt-e, rövid ideig aludt-e, beállított hozzá a kígyó. Az ezüst tálban tekeregni kezdett. Tekergett, tekergeti, közben pedig mind közelebb csúszott a leányhoz. Hosszú ideig tekergett-e, rövid ideig tekergett-e, hogy felért már hozzá, hirtelen odaszúrt a leány melléhez, hogy csak úgy beléremegett, odaszúrt a szívéhez, hogy csak úgy meggörnyedt belé. Ezután fogta magát és kiment. A leány meg föl pattant, és utána indult. Hosszú ideig ment-e utána, rövid ideig ment-e utána, a leány a kígyó nyomát követve, másodszor is rátalált a kifüggesztett kígyóbőrre. Ekkor a leány odament, levette a

kígyóbórt, és hazavitte magával, majd megint csak nekiállt varrogatni. Amint így varrogat, észreveszi: az asztala telis-tele van étellel. Egyik jobb, mint a másik. Csak meg kell már enni őket, el is vannak készítve! Letette erre a leány a varrnivalóját, aztán csipegetni-eszegetni kezdett. Majd újból nekiült, és most még szorgalmasabban dolgozott, mint előbb. Úgyhogy a ruha, amit varrt, csakhamar készen is lett.

Közben beesteledt. Fogta magát a leány és lefeküdt. De előbb elővette az ezüstitálat, amiben a kígyó tekerődni szokott, s odatette a fejpárnája alá. Aztán szívére tette az ezüst merítőedényt, mellére az ezüst gyűrűt, majd legvégül fogta a kígyóbórt, s azt is odatette a feje alá. Míg így tett-vett, mindegyre csak azt gondolta magában: „Hadd tudjam meg végre, ember-e vagy micsoda, aki idejár hozzám!” Mikor mindezzel készen lett, szépen elaludt. Egyszerre csak fölrezzent: egy gyönyörű szép fejedelmi termetű férfi, egy daliás szép fejedelemfiú állt előtte! Nyomban csókolózni kezdtek, s nem is hagyták abba, míg a hajnal fel nem derengett.

Így hát éldegélni-háldogálni kezdtek egymással. Az ember vadászni járt. Hét csúrébe csak úgy gyűlt a vízi vadak prémje, hét pajtájába csak úgy dőlt az erdei vadak bőre. Amint így éldegélnek, a férfi azt mondja a feleségének:

– Apám meg anyám eljön ma hozzánk, hogy meglátogassanak bennünket. Vegyél hát elő egy kormos rongyot, készítsd ki a piszkos edényt, s amint belépnek a rongyot dobd az arcukba, a piszkos edényt öntsd a szemük közé! Ettől majd elmennek.

Az asszony rögtön elő is vett egy kormos rongyot, előkészítette a piszkos edényt. Az ember pedig elindult az erdőbe. Alighogy kitette a lábát, az asszonyhoz beállított az ipája meg a napája. Erre ő egyszeriben feléjük dobta a kormos rongyot. De hiába dobta oda, azok csak nyomakodtak befelé. Most az asszony szemük közé öntötte a piszkos edényt. Erre aztán eltűntek.

Hosszú idő telt-e el, rövid idő telt-e el, megjött az ember is. Ahogy belépett, rögtön kérdezte a feleségétől:

– No, úgy csináltál, ahogy mondtam?

– Úgy csináltam – válaszolta neki az asszony. Mire az ember így szólt:

– Így hát akkor most már békében élhetünk. Eljöttek, hogy levigyenek bennünket is oda alá, de mi megmenekedtünk!

A férfi meg az asszony erre leültek enni-inni.

És azóta is, még most is éldegélnek-háldogálnak!

A LEGKISEBB NŐVÉR FIACSKÁJA

Pelim-vidéki mese

Élt egyszer egy ember meg egy asszony. Volt nekik három leányuk is. Az egyik nap az apjuk elküldte a legnagyobb leányt, nézze meg, fogott-e valamit a varsájuk. A legnagyobb leány el is ment, megnézte a varsát, de nem talált benne semmit. Ezért hát elindult visszafelé. Amint így megy, egyszer csak észrevesz a tenger partján egy kis kunyhót. Keze-lába fázott már, gondolta: bemegy egy kicsit megmelegedni. Nyomban be is ment a kunyhóba. Hát látja ám: a kunyhóban egy fakezű, falábú erdei szellem lakik. Éppen otthon tanyázott, sétálgatott föl s alá. A leány már azon lett volna, hogy gyorsan visszaszaladjon, de ekkor az öreg, az erdei szellem, előkapott egy kést, és odaszúrta az kunyhó ajtajába, hogy a leány ne tudjon kimenni rajta. Majd azt mondta neki:

– Legyél a feleségem! Ha feleségem leszel, nem öllek meg, de ha nem leszel, nyomban megöllek!

A leány mit tett volna mást, feleségül ment az öreghez.

Közben a legidősebb leány apja egyre csak várta a leányát haza. De hiába várja, nem jön. Azt mondja erre a középső leányának:

– Menj már, nézd meg, hova lett a nővéred!

A középső leány ment is nyomban. Előbb leszaladt a varsához, aztán amikor látta, hogy ott se hal, se a testvére, elindult visszafelé. Egyszer csak neki is szemébe tűnik a kunyhó. Keze-lába fázik, gondolja, bemegy egy kicsit megmelegedni. Ahogy belép a kunyhóba, látja ám: ott ül a nénje.

– Há te mit csinálsz itt? – kérdezi a nénjétől.

– Hát én csak itt vagyok – válaszolta neki a nénje – de te sem mész ki innen többet!

Ekkor a középső leány ki akart szaladni, de nyomban ott termett az öreg. Kését beleszúrta az ajtóba, majd azt mondta a leánynak:

– Ha a feleségem leszel, meghagyom az életed. Ha nem leszel, megöllek!

– Hogy lehetnék mind a ketten a feleséged? – tiltakozott a középső leány, de hiába, az ajtóban ott volt a kés. Kimenni nem tudott, aztán, ha kezdetben nem is akarta, végül mégiscsak az öreg felesége lett!

Közben az apjuk egyre csak várta őket haza. Várta, várta, de azok csak nem jöttek. Az apa azt mondja erre a legkisebb leányának:

– Menj már, nézd meg hova lettek a nénéid! Vízbe fúltak-e, meghaltak-e, vagy mi lett velük?

Elment most a legkisebb leány is. Leszaladt a varsához, megnézte, de bizony ott se halat, se a nénjeit nem találta. Fogta magát, és nekiindult hazafelé. Hideg volt, szaladni kezdett. Egyszer csak észreveszi ő is a kunyhót. Neki is fázott már a keze-lába, gondolta: bemegy egy kicsit, megmelegszik. Hát ahogy belép, látja ám: ott ül mind a két nénje! Rögtön szidni is kezdte őket:

– Hát ti minek üldögéltek itt?

A nővérei még arra sem értek rá, hogy válaszoljanak neki valamit, mert közben ugyanis bejött az öreg, és odaszúrta az ajtóba a kést. A leány észrevette, hogy bajba került, ki akart gyorsan szaladni, de már késő volt. Az öreg azt mondta neki:

– Hova mennél? Ha a feleségem leszel, meghagyom az életed. Ha nem leszel, nyomban megöllek!

Erre a legkisebb leány is tiltakozni kezdett. Tiltakozott, tiltakozott, kimenni nem tudott, így hát végül ő is csak feleségül ment az öreghez.

Egyszer az öreg vadászatra készülődött. Mielőtt elment volna, megkérdezte a legidősebb feleségét:

– Mit csinálsz nekem, mire visszajövök?

– Csinálok neked egy száz öl hosszú vásznat – válaszolta neki a legidősebb felesége.

– Hát te mit csinálsz nekem, mire hazajövök? – kérdezte a középső feleségét.

– Csinálok neked egy százöles hálót – felelte az öregnek a középső felesége.

– És te? – kérdezte most a legkisebb feleségétől.

– Mire visszajössz, egy fiút szülök neked. Karja könyékig ezüsből lesz, lába térdig arany, homlokán a Nap fog ragyogni, nyakszirtjén a

Hold – válaszolta az öregnek a legkisebb asszonya.

Ezután az öreg elment a vadászatra. Amíg odajárt, a legidősebb asszonya szőtt neki egy száz öl hosszú vásznat, a középső egy százöles hálót, a legkisebb pedig szült neki egy fiút. Keze könyékig ezüstből, lába térdig aranyból volt. Homlokán a Nap ragyogott, nyakszirtjén a Hold. Ahogy meglátta a másik két asszony, elfogta őket az irigység: „Mi lesz, ha hazajön az öreg? Csak őt fogja szeretni, merthogy ő fiat szült neki!” – gondolták magukban. Ezért hát, amikor a legkisebb húguk mélyen aludt, elvették mellőle a gyereket, s bedobták a tengerbe. Helyébe meg egy kutyakölyköt és egy szarkafit fektettek.

Mikor megérkezett az öreg, odalépett a legidősebb felesége elé, és megkérdezte tőle:

– No, mit csináltál nekem?

Az asszony erre odahozott neki egy száz öl hosszú vásznat. Ezután az öreg megkérdezte a középső feleségétől is:

– No, mit csináltál, nekem?

A középső asszony odavitte elébe a százöles hálót. Ekkor az öreg odament a legkisebb asszonyához.

– Hát te mit szültél nekem? – kérdezte tőle, de közben észrevette, hogy legkisebb asszonya mellett egy kutyakölyök meg egy szarkafi fekszik. Dühében megfogta a feleségét, kezét-lábát összetörte, őt magát pedig kihajította a tenger partjára.

Az asszony a tenger partján elkezdte a tört tagjait harmattal dörzsölgetni. Dörzsölgeti, dörzsölgeti, egyszerre csak ép lesz a keze, egyszerre csak meggyógyul a lába. Ekkor fogta a kutyáját, és elindult vele végig a tenger partján. Az egyik helyen megállt, és összetákolta magának egy nyomorúságos kis kunyhót, ott húzta meg magát. A kutyája hordott neki ennivalót.

Egy ízben a kutya elment, s amikor visszajött, nem volt nála egy szem ennivaló sem. Az asszony megkérdezte tőle:

– Miért nem hoztál nekem enni?

– Hogy miért nem hoztam? – válaszolta a kutya. – Azért nem hoztam, mert a tengerből fölmerült egy fiú, és azzal játszadoztam egész nap. Hogy tudtam volna még neked is ennivalót szerezni?

Erre az anya gondolkodni kezdett. Másnap az asszony kilopódzott a kutya után, s elrejtőzött mögötte a tenger partján.

Egyszer csak látja ám: a tengerből előjön egy fiú, a kutya meg játszani kezd vele. Az asszony rögtön megismerte: az ő fia volt!

Másnapra az asszony csinált nyírfahéj-kéregből három edényt. Mellének tejjével teletöltötte mind a hármat. Reggel, mielőtt még a fia a tengerből följött volna, mind messzebb és messzebb odaállította őket a tengerparti játszóhelyükre. Ezután az anya a közelben gyorsan elrejtőzött.

Kis idő múlva a vízből felbukkant a fiú. Odament a kis kutyához, és játszani kezdtek. Amint így játszanak, a kutya észrevette az egyik nyírfahéj-edényt, odaszaladt hozzá, majd odacsalogatta a fiút is:

– Nézd csak – mondja neki – micsoda édes tejet találtam ebben a nyírfaedényben!

A fiú egyik ujját beledugta, megkóstolta és azt mondta:

– Mintha csak az anyám teje lenne!

Közben a kutya megtalálta a második edényt is.

– Nézd csak – kiáltotta a fiúnak – ez is micsoda édes egy tej! A fiú odament hozzá, ivott belőle és azt mondta:

– Ej, mintha csak az anyám csecsét érezném a számban!

Ezalatt a kutya rátalált a harmadik nyírfaedényre is. Ez már egészen messze volt a tengertől. Ekkor megint csak megszólalt a kutya:

– Hallod-e, ez itten a legédesebb!

Erre a fiú odaszaladt, az anyja meg előbújt a rejtekből, hirtelen odafutott a fiához, és bevitte magával a konyhójába. Megszólalt; erre a fiú is:

– Miért hoztál ide? Én nem a te fiad vagyok!

– Dehogyan nem, te az én fiam vagy! Én szültelek – kiáltotta a fiának az anyja. – Álljál csak meg ott a konyhó zugában, én itt maradok az ajtóban, és ha a tejem a szádba megy, akkor csak én szülhetlek tégedet!

Valóban úgy is lett.

– Anyácskám, én a te fiad vagyok! – mondta most a fiú is, aztán így folytatta: – Építetek egy házat, és ezentúl abban fogunk már élni mind a ketten!

Ezzel a fiú kiment az erdőbe. Levágott egy faszilánkot, szálakra hasogatta. Mikor kész lett vele, feje fölött átdobálta őket és azt

mondta: – Ha fejedelemhős lesz belőlem, legyen ebből a vörösfenyőfa-forgácsból egy hat öl magas ház, legyen ebből a tűlevelű erdei fenyőforgácsból egy hét öl magas lakószoba!

Alighogy ezt kimondta, máris ott emelkedett a hat öl magas vörösfenyő ház, alighogy szavának végére ért, máris ott állt egy hét öl magas tűlevelű erdeifenyő szoba!

A fiúról nemsokára az emberek is beszélni kezdtek: „Nemrégiben még csak puszta erdő volt itt, s most micsoda ház, micsoda falu van itt!” – mondogatták egymásnak.

Egyszer csak hajóján arra jött egy kereskedő ember is. „Miféle ember élhet itt? – gondolta a kereskedő magában. – Elmegyek és megnézem már!” Nyomban oda is kanyarodott hozzá, látja ám: homlokán a Nap van, nyakszirtjén a Hold, keze könyékig ezüst, lába térdig arany! Ezután már nem is akadt hajó, amelyik a fiú házát elkerülte volna. A kereskedők egytől-egyig kikötöttek nála. Hoztak is, vittek is, kereskedtek vele.

A kereskedő emberek elvitték a hírt az öreghez is. – Micsoda gazdag ember túnt fel a vidékünkön! – mondták az öregnek.

– Elmegyek már és megnézem – szánta rá magát az öreg.

– Ugyan hová mennél? – mondta neki az egyik felesége.

– A tenger túlsó partján egy még gazdagabb ember lakik. Ablaka alatt ökör áll. Szarva között szauna van. Ha valaki megy hozzá, előbb megfürdik benne, aztán úgy lép csak be a házba.

Megtudta a fiú is, hogy az asszonyok mit beszéltek róla, s ezért hát este, amikor az emberei már mind nyugodni tértek, kiment a házból, elővette a magát-mézegető-fényes tükrét, és elkezdte egyik kezéből a másikba dobálni. Közben azt mondta: „Szolgám szolgálj! Mire fölkelek, legyen itt egy ökör, szarva között szalmával!”

Csakugyan, reggel, ahogy fölkel, a szauna már ott is állt az ablaka alatt.

Nemsokára megint csak elvetődött feléje egy hajó. A kereskedők kiszálltak, elmentek hozzá: előbb megfürödtek a szaunában, csak úgy léptek be a házába. Később továbbmentek. A kereskedők egyszer megint elvetődtek az öreghez. Elmondták neki:

– Micsoda gazdag ember jelent meg a vidékünkön! Az ember először a szaunába kell hogy menjen, csak azután a házba.

– Elmegyek már és megnézem – szánta rá magát ismét az öreg.

– Minek mennél? A tenger túlsó partján lakik egy ember: ablaka előtt nyírfácska áll. Míg a kakukk szól, térdig emelkedik alatta az ezüst!

Meghalotta ezt is a fiú s elhatározta: neki is lesz olyan nyírfája! Amikor az emberei már nyugodni tértek, megint csak fogta a tükrét, s kiment vele a ház elé. Egyik tenyeréből a másikba dobálgatta. Közben azt mondta:

– Szolgáim szolgáljatok! Mire fölkelek, az én ablakom előtt is legyen egy olyan nyírfácska!

Valóban reggel, a fiú ablaka előtt ott állt a nyírfa.

Nemsokára megint csak arra jött a tengeren egy hajó, s bekanyarodott a fiú földjéhez. A kereskedők látják ám: a fiú ablaka előtt olyan nyírfa áll, hogy míg a kakukk szól, térdig hull róla az ezüst. Háza előtt meg, egy ökör szarva közt, szauna van, s a hozzá menő emberek előbb megfürdenek benne, csak úgy lépnek be a házába. Ezzel a kereskedők tovább utaztak, kis idő múlva megint csak eljutottak az öreghez:

– Jaj, micsoda gazdag ember él ott! Ablaka előtt nyírfa, s míg a kakukk szól, térdig érő ezüst hull le róla. Mellette meg egy ökör. Szarva között szauna. Előbb megfürdesz, aztán csak úgy lépsz be a házba – mesélték a kereskedők az öregnek. Az meg csak újra azt hajtogatta:

– Elmegyek már, és megnézem magam is!

Aztán csakugyan fogta magát, és elment a fiához. Amikor odaért hozzá, megállt előtte: szemét lesütötte, szégyellte magát a fia előtt. Az meg kézen fogta – s bár az anyja haragudott érte – bevitte magával a házába. Az öreg azóta is ott lakik nála.

A PIRÓK-EMBER

Pelimka-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy ember meg egy asszony. Csak magukban éltek, se fiúk, se leányuk nem volt nekik.

Egyszer az ember kiment az erdőbe fát vágni. Hát amint vágja a fát, kettéhasít egy odút is, mire az odúból egy szép szürke hátú, piros hasú pirókmadár bújik elő. Megfogja az ember a madarat, és beviszi a feleségének. Az asszony ennivalót ad neki, mire a pirókmadár egyszeribe emberré változik. Emberré, mégpedig felnőtt emberré, úgyhogy rögvest feleséget is kellett neki szerezni.

Az öreg mit tehetett volna mást, szerzett neki egy asszonyt.

Egyszer, lakodalom után, a pirók-ember felesége megfogta a pirók-ember tollait, és bedobta a tüzes lánggal égő kemencébe. Hát a pirók-ember abban a minutomban piros lett tetőtől-talpig, majd keresztülvetette magát az ablakon és eltűnt.

Felesége nem sokat siránkozott, hanem elhatározta, hogy ő bizony elmegy, és visszakeresi a férjét. Fogta magát, és nyomban el is indult. Ment, ment, mendegélt, míg egy házhoz nem érkezett. Belép a házba, látja ám: a házban egy magányos öregasszony üldögél.

– Pfű! – mondja a belépőnek az öregasszony. – Engem ne korholj majd, magad akartad, magadtól jöttél ide! De most előbb egyél-igyál, majd aztán mondd el, hogy mi járatban vagy.

Erre a fiatalasszony leült, evett-ivott. Mikor jóllakott már, az öregasszony megkérdezte tőle:

– No, hová készülsz?

– A pirók-embert keresem. Nem tudsz róla valamit? Jaj, asszonynéném, nem láttad őt valamerre?

– Nem – válaszolja neki az öregasszony – én nem tudok semmit. De bátyád-urad estére hazajő, majd megkérdezem tőle. Az én uram járkál mindenfelé, lehet, hogy ő tud róla valamit.

Amíg így beszélgetlek, beesteledett. Hazajött az öreg, és egy jávorszarvast vonszolt magával, magának meg az öregasszonynak.

Ahogy belépett, az ajtó mögött eleresztette a szarvast, majd elővette a kését és azt mondta: „Kés, szúrjad le ezt a jávorszarvast!” Fölugrott erre a kés, és elvágta a szarvas nyakát. Ekkor megint csak megszólalt az öreg: „Kés, tedd oda főni a jávorszarvast!” – mire a kés csakugyan oda is tette. Máris főni, fortyogni kezdett az étel, majd, mikor kész lett, az öregember meg az öregasszony nekiláttak, és megették az egészet. Aztán egyet-kettőt fordultak még, majd aludni mentek. Mikor már leheveredtek, az öregasszony megkérdezte a férjétől:

– Ember, nem láttál-e valamerre egy Pirókmadár nevű férfit? Nem is tudsz felőle valamit?

Nem szólt erre az ember semmit se, csak éktelen dühös lett, megfogta a feleségét, és az ajtón keresztül kihajította az utcára. Aztán mikor virradni kezdett, kapta magát, és ment a maga dolgára. Kis idő múlva fölébredt a fiatalasszony. Fölkerekedett ő is, aztán elindult. Ment, mendegélt. Egyszer megint csak odaérkezett egy magányos házhoz. Ahogy közelebb ér, látja ám: ebben a házban is csak egy öregasszony üldögél.

– Nem kérdeztél, magad jöttél. Ha valami nem tetszik, magadra vess! – mondja ez az öregasszony is neki, majd így folytatja: – Most előbb egyél-igyál, aztán majd mondd el, mi járatban vagy?

A fiatalasszony előbb csakugyan enni-inni kezdett, majd megkérdezte:

– Néném-asszony, nem láttatok-e egy Pirókmadár nevű embert? Nem tudtok-e róla valamit?

– Nem – válaszolja neki az öregasszony – nem tudok semmit. De ha megjön a bátyád-urad, majd megkérdezem tőle.

Alighogy beesteledett, jön az öreg. Bizony a tegnapi öreg – merthogy neki három felesége is volt. Megint csak egy jávorszarvast hoz magával. Ahogy beér, lelöki a földre, majd megszólal: „Kés, vágd le ezt a jávorszarvast!” – mire a kés csakugyan levágja. „Kés, tedd oda főni a jávorszarvast!” – mire a kés csakugyan odateszi.

Amikor az étel kész lett, az öregasszony levette a tűzről; és az emberével együtt megették az egészet, majd aludni mentek.

– Ember – szólítja meg az öregasszony a férjét – nem ismersz le egy Pirókmadár nevű férfit?

Dühös lett erre az ember, pofon vágta a feleségét, majd betakaródtak. Így hát a fiatalasszony megint csak nem tudott meg semmit. Reggel, ahogy megvirradt, fölkel az ember, és sietve elindult az ő harmadik asszonyához. Nemsokára, az öreg után, fölkel a fiatalasszony, és ő is elindult. Ment, mendegélt, aztán egyszerre csak odaérkezett egy magányos házhoz. Belépett az ajtaján, hát látja ám: a harmadik házban is csak egy magányos öregasszony üldögél.

– Nem kérted, hogy jöhess, magad akartad, magad is jöttél – mondja a harmadik öregasszony is a fiatalasszonynak, majd így folytatta: – Egyél-igyál, aztán mondd el, mi járatban vagy!

Ekkor a fiatalasszony leült, evett-ivott, majd megkérdezte a harmadik öregasszonytól is:

– Néném-asszony, nem ismersz erre egy Pirókmadár nevű embert? Nem tudsz felőle valamit?

– Nem, leányom – felelte neki az öregasszony – nem tudok semmit. De éjjel, ha megjön a te bátyád-urad, az talán tudja. Majd én megkérdezem tőle.

Késő este csakugyan megjött az öreg. Ismét csak hozott magával egy jávorszarvast. Lelőki a földre, rádobja a kést. Megszólal: „Kés, vágd le ezt a jávorszarvast!” – mire a kés levágja, aztán megint csak megszólal az öreg: „Kés, tedd oda főni ezt a jávorszarvast!” – mire a kés odateszi. Mikor kész lett az étel, az öregasszony meg az öregember ettek-ittak, majd lefeküdtek.

– Öreg – kérdezi most az öregasszony a férjétől – tudsz-e valamit egy Pirókmadár nevű emberről?

– Néha szoktam járni nála – feleli az asszonynak az öreg.

– Hát ha járogatsz hozzá, akkor mondd meg, hogyan szoktál odajutni!

– Késemmel megfarigcsálom a csizmám talpát, aztán a láb szélén magam alá szórom. Ettől a nedves láb száraz lesz, s keresztlülmegyek rajta. A láb közepén van egy kunyhó: ott él a pirókember. Ajtaját szakállamnak az egyik szőrével kinyitom, majd bemegyek hozzá – válaszolja az ember.

Alighogy elaludt az öreg, fölkeltek az asszonyok, és az ember talpáról lekaparták a port. Beletették egy kis nyírfakéreg-kosárba, majd megfogták az öreg szakállát, hogy egy szálat kitépjenek belőle.

De bárhogy is cibálják, még egy fia szálat sem tudnak kiráncigálni belőle. Erre fogják a baltát, és avval vágnak ki belőle egy szőrszálat. Igen ám, de közben megvágják az öreg állát is. Fölugrik most az öreg:

– Ki vágta meg a szájamat? – kérdezi az asszonyoktól.

– Öreg, te magad vágta meg saját magadat. Este odaakasztottad a baltát a fejed fölé, aztán hogy most rád esett, abban csak magadra vess! – válaszolja az öregnek a felesége. Az öreg pedig fogja magát, és elindul kifelé.

Reggel fölkel a fiatalasszony is. Veszi a nyírfaedénykét meg az öreg szakállszőrét, és útnak ered ő is. A lép szélén az öreg talpáról lekapart port maga alá szórja. A lép egyszeriben száraz lesz előtte. Csakhamar el is jut a kunyhóhoz. Előveszi a szőrszálat, kinyitja vele az ajtót és belép. Hát látja ám: a kunyhóban egy fiatal daru sétálgat. Az asszony megkérdezi tőle:

– Mikor jön ide a pirók-ember?

– Nemsokára – válaszolja az asszonynak a daru.

Erre az asszony elrejtőzik a csuvalkemence mögé, és várakozni kezd. Egyszer csak jön ám a férje, a pirók-ember. Bemegy, előveszi a citeráját, s játszani kezd. Amint így játszik, egyszerre csak eszébe jut neki a felesége, mire a húr elpattan a citeráján. Ekkor a pirók-ember dombrán kezd játszani. Játszik, játszik, aztán megint csak eszébe jut neki a felesége, mire elszakad a dombráján is a húr.

– Aj, kis citerám – sóhajt most fel a pirók-ember – aj, kis dombrám, titeket még a feleségem is látott. Aj, most már ti sem vagytok nekem!

Ezután a pirók-ember hárfát vett elő, de megint csak eszébe jutott a felesége, és a hárfán is elszakadt a húr. Felugrik a pirók-ember, ki akar szaladni. De erre már előpattan a felesége is, hátulról átkarolja, majd megölelik, megcsókolják egymást. Aztán kezet kézbe fognak, és elindulnak anyjukhoz, elindulnak apjukhoz, elindulnak együtt haza, magukhoz.

A KENYÉRLEPÉNY

Konda-vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy ember meg egy asszony. Volt nekik egy kunyhóalja gyermekük is. Kenyerük, ennivalójuk pedig egy falatnyi sem. Se estére, se reggelre nem jutott már nekik semmi. Elindult hát az ember faluról-falura, hogy egy kis ennivalót összelopkodjon a gyermekeinek, na meg magának. Sikerült is neki az egyik faluban árpát, a másikban rozst, a harmadikban valami kis búzát, egy helyen pedig egy kis zsíros húsdarabot lopnia. Aztán mikor már mindenből volt valamicskéje, összeszedte valahogy a maradék erejét, és elindult hazafelé.

Felesége az árpából, rozsból meg abból a kis búzából lepényt csinált, aztán a közepébe belesütötte a húst is. Amikor kész lett vele, mindannyian körülfogták a lepényt, s eszegetni kezdték. Egyszer csak a lepény közepéből előbukkant a hús. Ahogy ezt meglátta az asszony, odakapott hozzá és odarántotta maga elé. Erre az ember elkapta tőle, de még mielőtt a szájába tehetné volna, az asszony kitépte kezéből, s beletömte a maga szájába. Fölugrott most az ember, nekiesett az asszonynak, késével felvágta a mellét. A hús kiesett belőle, az asszony pedig ott maradt halva.

Míg így húzakodtak, a lepény leesett, és gurulni kezdett: otthagyták őket. Hiába sír most már az ember, ennivaló csak nincsen az asztalon!

Ekkor az ember kiszaladt a házból. Egy helyen ásni kezdett. Ásás közben egyszerre csak egy pöfeteggomba akad a markába. Veszi a gombát, és hazaszalad vele a feleségéhez.

Belefogja a tenyerébe, összenyomja, s a kicsurranó fehér nedvet becsöpögteti az asszony szájába, meg rákeni a mellére. Hát abban a pillanatban a seb összehúzódik, mintha ott sem lett volna, az asszony pedig felpattan egészségesen, amilyen annak előtte is volt. Az emberrel átölelik, megcsókolják egymást, majd megint csak éldegélni-háldogálni kezdenek.

Hát ha így vannak, hadd legyenek! Maradjanak magukban, én meg elmesélem, hogy mi lett a lepénnyel.

A lepény, ahogy elindult, úgy tovább is ment. Ment, mendegélt, egyszer csak összetalálkozott egy nyulacskával.

– Nénikém-asszony, hova gurulsz? – kérdezte a lepénytől a nyúl.

– Egy sovány öregetekénél meg egy soványka asszonynál voltam, akik árpából, rozsból meg egy kicsinyke kis búzából kenyérré sütöttek, akik egy darabka hússal lepényt csináltak belőlem. Aztán amikor enni kezdtek, összecivódtak. Ezt már nem nézhettem, és elszaladtam tőlük – válaszolta a lepény a nyúlnak.

– Jó, jó, de most aztán vigyázz, ha tovább mész, nehogy egy tollas madár, egy pihés fülesbagoly felfaljon! – mondta a nyúl a lepénynek, aztán elszaladt. A lepény pedig gurult tovább. Gurul, gurul, hát egyszer csak összetalálkozik egy rókával. A róka is megkérdezi tőle:

– Néném-asszony hova mész?

– Egy szegény asszonynál meg egy szegény embernél voltam – válaszolja neki is a lepény – akik, mikor eltek belőlem, összevesztek. Én meg úgy megdühödtem, hogy otthagytam őket!

– Hát, ha otthagytad, otthagytad – mondja a lepénynek a róka. – De vigyázz, nehogy valami íjas- vagy nyilascsapdába keveredjél!

Ezzel a róka elszaladt, s a lepény is folytatta az útját tovább, míg össze nem akadt a Nagy-Öreggel, a medvével.

– Hova mész, te? – kérdezi a lepénytől a Nagy-Öreg.

– Egy szegény asszonytól meg egy szegény embertől jövök – válaszolja neki a lepény – akik amikor meg akartak enni, összekaptak rajiam. Én erre úgy megsajnáltam őket, hogy nyomban elszaladtam.

A Nagy-Öreg mit sem szól a lepénynek, csak fogja magát, és odábotorkál. Megdühödik a lepény, hogy a Nagy-Öreg szó nélkül otthagya, utána köp, és azt kiáltja feléje:

– Nyúl vadászat közben egy hegyes ág, pocakodat szúrja ál!

Hej, felordított erre a Nagy-Öreg, visszafordult, és kergetni kezdte a lepényt. A lepény meg begurult gyorsan egy kunyhócskába, és ott belebújt a kemencébe. Egy pillanatra rá a Nagy-Öreg is megjelent a kunyhóban. Nagy morogva keresni kezdte a lepényt, de bizony bárhogy is összeforgatott mindent, a kemencébe nem nézett be, így

hát a lepényt meg nem találta. Dörmögött egy kicsit, aztán otthagya az egészet. Ám alig ért ki a rét szélére, a kemencéből előbújt a lepény. Megint csak utánaköpött a Nagy-Öregnek, és odakiabálta neki:

– Fúj, nyúl vadászat közben egy hegyes ág, pocakodat szúrja át!

Erre a Nagy-Öreg bömbölve, mint az erdei manószellem, üvöltve, mint az alvilági fekete szellem, a lepényt megint csak úzóbe vette. A lepény pedig visszaszaladt a kunyhóba, aztán a tűzhelyen keresztül fölmászott a külső kéménynyílásra és ott leült. Beront a kunyhócskába a Nagy-Öreg, keresni kezdi a lepényt. Dúl-fúl, de a lepényt csak nem találja! Széttöri a kemencét, széttöri a tűzhelyet, feltépi a padlódeszkákat, a lepényt még sem találja sehol. Kapja magát nagy mérgesen és elszalad. Amint így szalad, egyszer csak észrevesz egy nyulat. Ahogy meglátja, nyomban úzóbe is veszi, mire egy éles ág... és a Nagy-Öreg, pocakjánál fogva máris ott lóg fölnyársalva egy fatörzsnek az oldalában!

A lepény meg ezalatt újból csak útnak kerekedett. Gurult, gurult, gurulgatott előre. Hosszú ideig gurult-e, rövid ideig gurult-e, egyszerre csak odaérkezett egy éhező családhoz. Ezeknek sincs semmi ételük. Amint a lepény közelebb ér hozzájuk, hallja ám éhező, síró fohászukat:

– Ó, Felső Ég, Tórem-isten-atyácskánk, könyörgünk, kérünk, adj már egy betevő falatot nekünk! Csak legalább valami kis halacskát, egy kis fiatal halat, csak egy darab árpavagy lisztes kenyérdarabkát juttassál minenkünk!

Egyszerre csak, amint a lepény mind közelebb gurul feléjük, valami zörgés, serregés hallatszik, mire hirtelen felkiált az asszony:

– Egy lepénykenyér! Az istenke az égből kenyeret küldött nekünk!

Kis idő múlva a lepény megkérdezi az asszonyt meg az embert:

– Jó asszony, jó ember, valóban semmi ételek sincs vagy talán mégiscsak van valamitek?

– Jó lepényke, édes kenyérke, nincs nekünk még egy fia falatunk sem!

– Hát akkor vegyetek, és ha meg akartok enni, egyetek meg! – mondta a lepény az embernek meg az asszonynak, majd így folytatta: – Mennyit is jöttem a föld porában, az út piszokjában, míg ideértem hozzátok!

Erre az emberek behoztak egy parázsló szurokfenyő szilánkot s körüljárták, körülfüstölték vele a lepényt, aztán föltették az asztalra.

– Ó – mondják az emberek – ó, jóságos Felső Ég, Tórem-isten-atyácska, mégsem sajnáltad a szánktól a kenyeret!

Most aztán nekiültek, és falatozni kezdtek. Amint levágják a lepény felső részét, látják ám: húsos-lepény! A belseje telistele van mindenféle hússal! Most aztán igazában ehettek, ihattak!

Közben a másikkak, akiket otthagyt a kenyér, azok is éldegéltek-háldogáltak tovább. Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, az ember fogta a rénlapocka nagyságú fejszóját, aztán köszörülni, élesítgetni kezdte. Felesége megkérdezte tőle:

– Mire élesíted azt a fejszót?

– Elmegyek és megkeresem a Tórem-istenkét – válaszolta neki az ember.

– Mit akarsz te az istennel? – kérdezte tovább az asszony.

– Kettévágni. Ahol érem álltó helyében nyomban kettévágom! – felelte az asszonynak az ember.

– És miért akarod te a jó istenkét kettévágni?

– Mert adott egy kunyhóalja gyereket, enni meg nem ad nekik! – mondta az ember, aztán fogta a fejszóját és elindult.

Ment, ment, mendegélt, egyszer csak odaérkezett egy emberhez meg egy asszonyhoz. Leült hozzájuk az asztalhoz. Gondolta, hogy majd csak adnak neki valami ennivalót, ült egy darabig, ült, aztán egyszerre csak étlen-szomjan felugrott és nekiiramodott. Megint csak ment, ment, mendegélt, mígnem odaérkezett az ezen a világon átvezető hosszú útnak a végéhez, széles útnak a széléhez. Látja ám: ott áll előtte egy ezüst fokú, arany fokú létra. Ahogy meglátta, rögtön eszébe vette: „Ha gyalog megyek tovább, ezen a hosszú úton el nem jutok az istenhez! Itt van ez a mennybéli csodával készített létra, akár igen, akár nem, én már csak fölmászok rajta!” Ezzel fogta magát, és mászni kezdett fölfelé. Mászik, mászik, egyszerre csak odaér egy szép lankás, erdőborította tájra, egy szép fűborította rétre. Aztán megy tovább. Hát nemsokára odaér egy magas parthoz, se fa, se fű nincs rajta. Közben létrájának se elejét, se végét nem lehet már látni. Amint így mászik, egyszerre csak kétoldalt, mint ahogy a rénszarvasok vannak a szánhoz befogva, megjelenik két ember. Megkérdezik tőle:

– Öreg, mi járatban vagy te errefelé?
– Én az istent keresem, hogy amint megtalálom, azon nyomban ketté is hasítsam! – felelte nekik az ember.
– Miért akarod az istent kettéhasítani? – kérdezik az embertől.
– Azért mert az isten adott nekem egy kunyhóalja gyereket, ennivalót meg nem ad hozzá!

– Ember, hát adunk mi neked! – szólalt meg most a két másik, s ezzel az egyik elővett egy diót, és odaadta neki.

– No, és mit csináljak ezzel a dióval? – kérdezte az ember. Azok meg elvették tőle, kettétörték és megmutatták neki, hogy minden enni-innivaló, ami csak az ég alatt létezik: fagyott szalonna, olvasztott zsír, fehér kenyér, búzalepény, mind telis-tele van vele! Az ember most visszakarta tőlük a diót, és nekikészülődött hazafelé. Még mielőtt elindult volna, az a másik kettő azt mondta neki:

– Útközben, ha odaérsz majd annak az embernek meg asszonynak a házához, akiknél idejövet is voltál, most be ne léj hozzájuk!

Ment ez ember, ment, mendegélt. Egyszer csak odaért annak az embernek meg annak az asszonynak a házához, ahol előbb is volt. Környékük csupa korom, szemét, piszok. Az ember el akár mellettük menni, de aztán mégiscsak meggondolja, és azt mondja magában: „Már én mégiscsak egy kis időre benézek hozzájuk!” Ezzel megfordult, és belépett a házukba. Köszöntötte őket, aztán leült. Azok meg nyomban nekiláttak, hogy enni-inni készítsenek neki. Ahogy kész lett az étel, asztalhoz ültek.

– Merre jártál? – kérdezi az embertől a házigazda.

– Egy kis ennivaló után néztem – válaszolja neki az ember.

– Na, és találtál is valamit?

– Gondolom, hogy találtam – feleli az ember. – Két jó lélek adott nekem valamit.

Ezzel kihúzza a kesztyűjéből a diót, és megmutatja nekik. Azok nem szólnak rá semmit, csak nekiállnak enni. Egyszer az ember érzi ám, hogy ki kell mennie. Míg odajár, az asszony azt mondja a férjének:

– Ember, ott a láda alján van egy dió, hozd csak ide, hadd cseréljem már el ezzel a dióval!

Suttyomban a diót csakugyan ki is cserélték. Az ember pedig visszajött, felhúzta a kesztyűjét, és nekiindult hazafelé.

Ment, ment, addig ment, míg csak haza nem érkezett. Gyermekei már messziről sírva szaladtak elébe:

– Apácska, apácska, hoztál-e nekünk valamit? – kérdezték az apjuktól.

– Gondolom, hogy hoztam! – válaszolta nekik az apjuk, és nagy garral ketté is törte a diót.

Látja ám: nincs benne semmi. Úgy állt ott az ember, mintha pofon vágta volna!

– Ah – kiáltja –, az a két ember hogy becsapott engem!

Ezzel nyomban megfordult, szaladni kezdett visszafelé.

Hosszú ideig szaladt-e, rövid ideig szaladt-e, odaérkezett annak az embernek meg annak az asszonynak a házához, ahol előbb is járt. Bemegy hozzájuk, várja, hogy majd megkínálják. Bizony azok az ételnek még a színét se mutatják neki! Fölugrik erre az ember, és megy tovább. Megy, mendegél, egyszer csak megint odaérkezik az ezüst fokú, arany fokú létrához, s mászni kezd rajta fölfelé. Odaér előbb a fás dombokhoz, a füves dombhátakhoz. Aztán mászik tovább, föl a kopár partra, ahol se fa, se fű nincsen. Amint így mászik, újból csak, mint ahogy a rénszarvast hátoldalról befogják, megjelenik mellette két ember. De nem azok, akik előbb is voltak, hanem valami másik kettő. De szerencsájük is azoknak, hogy nem jöttek el, mert az ember a fejszéjével nyomban ketté is hasította volna őket! Ezek is megkérdezik tőle:

– Mi járatban vagy, jó öreg?

– Keresem az istenkét – válaszolta nekik az ember.

– Aztán minek kellene neked az islenke? – kérdezik újból.

– Azért, hogy ahol találom, fejszémmel nyomban ketté is hasítsam!

– És miért akarod őt kettéhasítani?

– Mert adott egy kunyhóalja gyereket, enni meg nem ad nekik.

– Ej, öreg, ha csak ez kell, adunk mi neked! – kiáltott fel a két ember, és előhúztak egy fél-kardot, aztán odaadták az embernek.

– Mit csináljak én ezzel? – kérdezte megint csak az ember.

Erre azok kettétörték a kardot. Hát a kard is tele volt mindenféle étellel, itallal. Fagyasztott szalonna, olvasztott zsír, fehér kenyér,

búzalepény, ami étel csak az ég alatt akadt, mind ott volt a kardban! Visszafordult most az ember, de mielőtt még elment volna a két másik, akik a kardot adták neki, azt mondja:

– De ahhoz az emberhez meg az asszonyhoz, akinél múltkor is voltál, be ne térj ám!

Ezzel elindullak. Mindegyik ment a maga útján. Ment az ember is. Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, egyszer csak odaérkezett annak az embernek meg annak az asszonynak a házához, ahol előbb is volt. Most is tele voltak korommal, szeméttel, piszokkal. Az ember megállt a házuk előtt, és gondolkozni kezd: „Ki lehetett az a két ember, aki az ételt adta nekem? Isten talán, vagy micsoda? És honnan ismerhetik ezt az embert meg ezt az asszonyt, hogy azt mondják, ne menjek be hozzájuk?” Áll az ember, aztán mégiscsak fogjú magát: „Ej, csak egy kis időre benézek hozzájuk!” – gondolja magában, és már bent is van náluk.

Alighogy belép, az ember meg az asszony rögtön nekiállnak ételt készíteni. Ahogy elkészülnek vele, asztalhoz ülnek. Esznek, isznak. Evés után megszólal a ház gazdája:

– Hallod-e, merre jártál?

– Egy kis ennivaló után jártam – válaszolja neki az ember.

– Na, és találtál valamit?

– Gondolom, találtam – mondja nekik az ember, aztán előveszi a fél-kardját, és megmutatja nekik. Amint így esznek-isznak, az embernek megint csak ki kellett mennie. Amíg kint van, azt mondja az asszony:

– Öreg, az asztal aljában van egy fél-kard. Menj csak, cseréljük ki ezzel!

Az öreg csakhamar hozta is a kardot, hogy elcserélje az embernek a kardjával. De abban a pillanatban, hogy hozzáért a kesztyűhöz, melyben az ember kardja volt, kiugrott a félkard és az embert meg az asszonyt nyomban úgy miszlikbe vagdalta, hogy darabkáik beterítették az egész szobapadlót! Visszajön az ember, látja ám: kardja szétvagdalta a vendéglátóit! Mit tehetett volna mást, felöltözött, és ehndult hazafelé.

Ment, ment, hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, hazaérkezett. Gyermekai már messziről sírva kiabáltak feléje:

– Apácska, apácska, hoztál-e végre nekünk valamit?

– Kedveseim, gondolom, hogy hoztam – válaszolta nekik az apjuk. Azzal fogta a fél-kardot, kettétörte. Hát ami étel csak volt a nagy ég alatt, mind ott volt a kard belsejében! Rögtön neki is ültek, ettek, ittak. Egyszer csak megszólal az egyik gyermek:

– Apácska, tetű van a hasamban!

Alighogy ezt kimondta, egyszerre csak pöff, és szétpukkadt a gyermek hasa, meg is halt azon nyomban.

Éldegéltek-háldogáltak. Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, az ennivalójuknak a végére értek. Ekkor mindnyájan fölkerelkedtek, és elindultak ennivalót keresni. Szárazon át, mocsáron át egyre csak mentek tovább. Egyik helyen gyalogszedret szedtek, másik helyen fekete áfonyát találtak, azzal verték el az éhhalált Nemsokára odaérnek a Szenger-folyó, a Mangszer-folyó partjához. Letelepszene, aztán nyomban nekiállnak halfogó-rekeszt csinálni. Egyszer csak észreveszik ám: a hal valahol keresztülúszik a rekeszen. Belemegy az ember a vízbe, hogy megnézze, hol szökik át a hal, aztán amint lép egyet, egyszerre csak eltűnik egészen! Felesége sikoltozni kezd:

– Gyerekek, gyerekek, gyertek csak ide! Segítsetek! Apátokat elkapta a víz, bemegyek, megkeresem!

Ezzel a férje után az asszony is belegázolt a vízbe. Alig lépett egyet, ő is eltűnt a víz alatt. A gyermekek pedig, mint egy darázsraj, sírni kezdenek:

– Apánkat, anyánkat felfalta a víziszellem!

Az egyik fiú látja ám; a rekesz alján nem is halak vannak, hanem kígyók! Erre gyorsan fognak egy nagy kampót, és a vízben elkezdnek vele csapkodni, ide-oda húzkodni. Egyszer csak érzik, hogy ráakadt valami. Kihúzzák, hát amint a felszínre ér, látják ám: az anyjuk az! Teste telis-tele van kígyóval. A kampóval újból csak mozgatni kezdik a vizet s íme, kihúzzák belőle az apjukat. Az ő testét is kígyók borítják!

Ekkor a gyermekek apjukat, anyjukat otthagyták a parton. Maguk pedig mentek tovább arra, amerre az éhség hajtotta, üzte őket. Még vörös áfonyával is beérték volna, de már azt sem találtak. Gyalogszedéssel is jóllaktak volna, de még arra sem akadtak. Így mentek, vánszorogtak, végül is a karmos nagy sasok, tollas vad madarak mind fölfalták őket.

Egyikük sem maradt életben.

A TAPLÓ-GYÚJTÓS

Konda vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy Tapló-gyűjtős ember. Különös volt az élete: amióta csak megszületett, se embert, se asszonyt nem látott soha. Ez a Tapló-gyűjtős egyszer azt mondta magában:

– El kellene már végre-valahára mennem, megnézni a világot, ahol emberek, meg asszonyok élnek!

Azon nyomban fogta is magát, útnak indult. Ment, mendegélt, mígnem összetalálkozott egy emberrel. Az ember, egy csomóban, hét ludat vitt a vállán. Odaszól neki a Tapló-gyűjtős:

– Cseréld el a lúd-csomódat az én tapló-csomómmal!

– Mire jó az a tapló-csomó?

– Mire? Ennek a lelke az én segítőm, amikor nászolni vagy hadba¹³ járok – válaszolta neki a Tapló-gyűjtős ember.

– Hát én is a hét lúd lelkével járok lakodalmi vendégségbe meg hadba – mondta a ludas ember is, de a Tapló-gyűjtős csak nem tágított:

– Cseréljünk, no hát! – biztatja a másikat.

– Én csak nem cserélek! – feleli neki a ludas. Erre a Tapló-gyűjtős ember ráfújta a taplójára. A tapló felgyulladt

– Ládd, így pusztítom el én a hívatlan nászolókat, meg az ellenségeimet! – mondja, aztán megint csak elkezdte fűjni a taplóját. Hát ahogy fűjja, mind magasabbra tör fel belőle a láng, meg a szikra, fel egészen a fekete felhő széléig, a koromsötét fellegek aljáig. Ekkor a Tapló-gyűjtős a tenyerével eltakarja a taplóját, mire abban a pillanatban ki is alszik.

– Látod-e – szól oda most a Tapló-gyűjtős az embernek – mégsem akarsz cserélni?

– Dehogynem, csak add ide! – egyezett bele most már a cserébe, a ludas ember. Tüstént elvette a Tapló-gyűjtőstől a taplót, a Tapló-gyűjtős meg felkapta a ludakat, aztán mindegyik ment a maga útjára. De mielőtt még messze mentek volna, a Tapló-gyűjtős a hét ludat megetette fagyott hússal, folyékony zsírral.

– Hét ludam, talpra tudtok-e állni? – kérdezi most az ember a ludaitól.

– Miért ne tudnánk! – válaszolják neki a ludak, s csakugyan le is álltak a földre. Így hát az embernek a háta megkönnyebbedett. Azt mondja most a hét lúd az embernek:

– Ha kell neked a tapló-csomó, menjünk csak, vegyük vissza tőle!
– ezzel már neki is indultak, és az embertől, akivel a Tapló-gyűjtős a ludakat elcserélte, visszavették a taplót, aztán folytatták az útjukat tovább.

Mentek, mendegéltek, a Taplós-gyűjtős megint csak összetalálkozott egy emberrel. Ez meg egy fakulcsot vitt a nyakában. A Tapló-gyűjtős megkérdezi tőle:

– Hallod-e, nem cserélnéd el azt a fakulcsot velem?

– Nem én! – válaszolja neki a fakulcsos. – Hogy lennék én meg enélkül a fakulcs nélkül! Ha nászoló útra vagy hadba megyek, az ő lelke véd meg engem. Mit csináljak én a te taplóddal?

A taplós ember nem szólt rá semmit, csak ráfűjt a taplójára. A taplóból erre felcsaptak a szikrák, fellobogtak a lángok, fel egészen a fekete felhő széléig, a koromsötét fellegek aljáig.

– Hát én meg ezzel mentem meg az életemet – válaszolta a Tapló-gyűjtős a fakulcsosnak. – No, cserélünk-e?

– Cserélünk! – egyezett bele az ember is, aki a fakulcsot vitte a nyakában. Így hát cseréltek.

Mikor elváltak egymástól a Tapló-gyűjtős megkérdezte a fakulcstól:

– Fakulcsom, tudsz-e állni?

– Tudok én! – válaszolta neki a fakulcs. A Tapló-gyűjtős embernek a háta megint megkönnyebbedett, könnyebb lett, mint előbb volt. Azt mondja most a fakulcs:

– Ha a taplódat vissza akarod venni, menjünk, vegyük!

Hát mentek is, vissza is vették a fakulcsos embertől a taplót, aztán, mintha mi sem történt volna, mentek, mendegéltek tovább.

Amint mennek, a Tapló-gyűjtős ember újból csak összetalálkozott valakivel. Ennek meg kenderostor volt a vállán.

– Cseréljünk! – mondja ennek is a Tapló-gyűjtős.

– Nem cserélek! – válaszolja neki a kenderostoros. – Ha ellenség, vagy asszony után járok, az ő szelleme véd meg engem.

– Hát engem is ez a tapló védelmez – válaszolja neki a Tapló-gyújtós, és azzal rá is fújt a taplójára. Tüze fellángolt a fekete felhő széléig, a koromsötét fellegek aljáig.

– No, hát cserélünk? – Cseréltek bizony. A Tapló-gyújtós ismét odaadta a maga taplóját, megkapta érte a kenderostort. A taplós-ember most a kenderostortól is megkérdezte:

– Kenderostor, tudsz-e állni?

– Tudok – felelte neki a kenderostor. Így hát az ember háta megint csak megkönnyebbedett. Ekkor a kenderostor kérdezte meg az embertől:

– Visszavegyük? – s ezzel már mentek is, és a kenderostortól is visszavették a taplót. Aztán mentek tovább.

Ment az ember, mendegélt, aztán megint csak találkozott egy emberrel. Ez az ember egy fejszét vitt a vállán.

– Hallod-e, cseréld el velem a fejszédet! – szólítja meg őt is a Tapló-gyújtós. – Odaadom érte ezt a taplót!

– Nem-a'! – válaszolta neki a fejszés ember. – Ha hadba, vagy nászoló útra megyek, hogy leszek meg a fejszém nélkül?

– Hadi úton is, meg nászoló úton is, én is ezzel a taplóval védem magam – mondta a taplós ember, s már fújta is a taplóját. Olyan erővel fújta, hogy a lángja rögtön felcsapott a fekete felhők, a koromsötét fellegek közé.

– No, hát cserélünk? – kérdezte.

– Cserélünk! – válaszolta a fejszés ember, s már nyújtotta is a fejszéjét a Tapló-gyújtósnak. Ekkor a Tapló-gyújtós is odaadta a taplóját, aztán elváltak. Ahogy elváltak, a Tapló-gyújtós megkérdezi a fejszétől:

– Fejsze, tudsz-e te is állni?

– Állok én! – felelte neki a fejsze, az ember válla pedig újból csak megkönnyebbedett. Megszólal most a fejsze:

– Ha a taplódat vissza akarod venni, vegyük! – s már vették is vissza a taplót, aztán útnak eredtek, újból.

Mennek, mendegélnek, megint csak találkoznak egy emberrel. Ez meg egy ezüstoffonal-gombolyagot visz magával. Ennek is odaszól a Tapló-gyújtós:

– Cseréld már el ezt az ezüstoffonal-gombolyagot ezzel a taplóval!

– Nem cserélem! – felelte az ezüstgombolyagos ember. – Nélküle hogy tudok majd az ingoványos meg a vizes helyeken átkelni?!

– Pedig ezzel többre mennél! – válaszolta neki a Tapló-gyújtós. – Nézz csak ide!

A taplós ember ekkor ráfújt a taplójára: lángja felcsapott a fekete felhőig, felcsapott a koromsötét felhők széléig. Akkor abbahagyta, s a lángok kialudtak.

– No, elcseréljük? – kérdezte. A másik beleegyezett:

– Hát cseréljük! – válaszolta. A taplós ember a gombolyagot most a vállára vetette, és elindultak. A Tapló-gyújtós kis idő múlva az ezüstgombolyagtól is megkérdezte:

– Ezüstgombolyag, tudsz-e állni?

– Tudok! – mire az embernek megint megkönnyebbedett a háta. Ezután megszólalt most az ezüstgombolyag is:

– Ha a taplódat vissza akarod venni, vegyük!

Csakugyan megint visszavették a taplót, aztán a Tapló-gyújtós az övéit, az ezüstgombolyagot, a fejszét, a kenderostort, a fakulcsot, meg a hét ludat fagyasztott hússal, olvasztott zsírral szépen megvendégelte. Erre azok felkerekedtek, árnyelkeik¹⁴ elmentek, és volt gazdáikat egytől-egyig megölték. Aztán mentek tovább.

Mentek, mendegéltek, egyszer csak a tenger partjához értek. Letelepdedtek. A tenger túlsó partján volt egy város, a Városi-Fejedelem-Öreg városa. Ahogy meglátták, ők is nekikezdték várost építeni. A fejsze fölkerelkedett. Vágta a fát. Vágta, aztán behordta. Fölépítette az első házat. Nem volt nyugta se éjjel, se nappal. Folyton-folyvást vágott, épített. Vágott, épített. Mikor az első házzal elkészült, nekilátott a többinek, összehordta a háznak való fát, aztán építeni kezdett. Amint így dolgozik, hát egyszer csak beállít hozzá egy rongyos ember. Bármelyik sarokban is dolgozik, a rongyos ember csak megy utána, nézi, hogy mit csinál. Állandóan csak őt nézte, úgyhogy az nem tudott tőle semmit se csinálni: ezt is, azt is elvétette. Erre délidőben a fejsze átgörgedezett a házba, az elsőbe, amelyet fölépített, s ahol a gazda, a Tapló-gyújtós lakott. Hát a rongyos ember még ide is utána jött.

– Mit strázsálsz itt? – kérdezi tőle a taplós ember, aztán; – Vessétek rá magatokat – parancsolja az embereinek. Erre azok ráugrottak a rongyos emberre. Az egyik ütötte, a másik szúrta, a

harmadik harapta, a negyedik ostorozta, az ötödik kötözte. Mire abbahagyták, az emberből csak apró morzsácskók maradtak. A Tapló-gyújtós most a taplóját letette a morzsák közé és ráfűjt. A tapló fellobbant, égett egy kicsit, majd mikor az ember rátette a kezét, kialudt. Ekkor látják ám, hogy a rongyos embernek még a csontja végeit se lehet megismerni. Úgy felfalta a láng! Erre a fejsze fogta magát, és ment vissza, tovább építeni a várost.

Kis idő múltán a Tapló-gyújtós az ezüstgombolyaggal együtt felkerekedett, és elindult a Városi-Fejedelem városába feleséget, asszonyt szerezni magának. Az ezüstgombolyag végigfutott a tengeren, híd lett belőle. A Tapló-gyújtós pedig átkelt rajta.

Mentek, mendegéltek, egyszer csak beértek a Városi-Fejedelem városába. Odamennek a házhoz, hát se ajtót, se füstnyílást nem találnak rajta. Hogy lehetne bejutni? – nézgelődnek jobbra-balra. Egyszer csak észrevesznek egy lyukat, akkorát, amekkorát a harkály vág a fába, hogy a férget kihúzza belőle. A lyuk mögött hét kőmellű fejedelemlhős¹⁵ fekszik, őrzi a házat. Ekkor az ezüstoffal a nyíláson át becsúszott hozzájuk, s megkötözte mind a hetet. Bement utána az ember is. A házban egy szépséges szép leányt talált. Szébb volt, mint a csipkerózsa, szébb, mint a málnavirág. Az ember, a Tapló-gyújtós, csalogatni, csábítani kezdte. Csábítgatta, csábítgatta, aztán mint a kis madárkát a vadász, háromszoros csábításával, négyszeres csábításával elcsábította. Egyet gondoltak, egyet akartak.

A leány beleegyezett, hogy a Tapló-gyújtós felesége legyen.

Ekkor útnak eredtek, visszafelé.

Az ezüstgombolyag egyik vége előttük szaladt, átment a tengeren, megint csak híd lett belőle. Az ember pedig a feleségével visszatért rajta, a tenger túlsó partjára, a Tapló-gyújtós házába.

Közben az ezüstgombolyag másik vége kezdett összetekeredni, felgombolyodni. Amint így gombolyodott, gombolyodott, az egyik házőrző fejedelemlhőst magával húzta a tengerbe. A fejedelemlhős mit tehetett volna mást, ordítani kezdett. Meghallotta egy partmenti ember, s ő is rögtön elkiáltotta magát:

– A Városi-Fejedelem fejedelemlhőse beleesett a tengerbe!

Meghallja ezt egy másik ember, ő is kiabálni kezd:

– Húzzátok ki a fejedelemlhőst a vízből! Húzzátok ki!

Amint így kiáltoznak, felverik az egész falu népét, az egész várost.

– Mi történt? Mi van itt? – kérdezzetnek egymástól a Városi-Fejedelem emberei.

– Valaki járt itt! – kiabálja az egyik. – Valami sötét szemű manószellem!

– A nyárson levő meg a fazekainkban levő élelmünket akarta megzabálni! – kiáltozza a másik.

– A Fejedelmet akarta fölfalni! Őt akarta mindenáron magával vinni! – így a harmadik.

– Dehogyan! A csipkerózsa szépségű, málnavirág fejedelemleányt, őt akarta elrabolni! – mondja a negyedik. Mennek, keresik az emberek a fejedelemleányt, de nem találják sehol! Jaj, valóban őt vitték el!

„Csak ő kellett neki, nem a mi életünk” – gondolják most magukban az emberek, s elcsendesednek, megnyugszanak.

Közben pedig telt-múlt az idő.

A tenger túlsó partján egyszer csak azt mondja az ezüstgombolyag a gazdájának:

– Had jön ránk, zárkózzál be a házába!

A Tapló-gyújtós ember erre feleségével együtt bezárkózott a házába. Nyers fából készült öt lakattal, száraz fából készült hat lakattal bereteszelte az ajtót, s várakozni kezdett. Az emberei kint maradtak. Egyszer csak látják ám, mintha egy csupasz levelű erdős földnyelv indult volna feléjük, útra kelt az ellenség. Evezőik fákként meredeztek az égre, s a sok embertől oly sűrű volt a tenger, hogy még vizet méríteni se maradt rajta egy csöpp hely sem. Megérkeztükkor, mint a felszálló korom, mint a viharverte porfelhő, emelkedtek ki a partra. Aztán amint kiértek, nyomban üvöltöni kezdtek. Erre egyszerre csak lángra lobbant a tapló. Vadul csapkodtak a lángok, dübörögtek, dörögtek, mint az ég, aztán lassan alábbhagytak, kialudtak, mint vízzel oltott sistergő tűz. Talán még ki sem aludtak egészen, amikor felcsapott a hét lúd csapata. Kiáltottak, csattogtak, aztán ők is csendesedni kezdtek, mígnem zajongásuk elveszett a szúnyogok zümmögésébe. De erre felpattant a fakulcs. Fújt, mint egy erdei manó, üvöltött, mint egy alvilági ördög, majd ő is elcsendesedett, és hangját elnyomták a szúnyogok. Most felugrott a

kenderostor. Pattogott, üvöltött, mint a vizek forgóinak szörnyei. Aztán ő is elhallgatott, de felszökött erre a fejsze, meg az ezüstgombolyag, üvöltöttek, téptek, vágtak ők is, aztán végképp elcsendesedett minden. Már csak a szúnyogok zümmögését lehetett hallani.

Eltelt két-három éj, elmúlt két-három nap. A házban a Tapló-gyújtós ember hallgatózni kezdett. Hallgatózik: csend van. Kijön. Látja ám, hogy városában, amerre csak az utak futnak, mint a hegyhátakon az erdő, mint a domboldalakon a fű, tele van a föld elesett emberekkel. Odament hozzájuk, és keresgélteni kezdett. Csakhamar talált egy darab ezüsthonalat, aztán keresgélt tovább. Rátalált a fejszéjére. Az éle úgy meg volt csorbulva, hogy éppen olyan volt, mint a foka. Aztán megint csak keresett tovább. Ekkor újból talált egy darab ezüsthonalat, majd ráakadt az ostorának a kenderére, s később a nyelére is. Megtalálta a fakulcsát is, csupa dirib-darabra töredezve. Kezdte keresni a ludait. Rábukkant a tollukra, majd előkerült egy csőrdarab is. Most már csak a taplója hiányzott, de megtalálta végül azt is. Alig volt belőle több egy kis hamus üszöknél. A Tapló-gyújtós mindezt szépen összegyűjtötte, aztán amikor már mind összegyűlt, az egészet a fején keresztül belevetette a tengerbe. Ekkor hirtelen szél támadt, a tenger hullámszani kezdett. Magas hullámai mind magasabbra csaptak, s egymás után dobták ki a partra előbb a taplót, aztán a hét ludat, a fakulcsot, a kenderostort, majd a fejszét, és végül az ezüstgombolyagot. Amint kijutottak a partra, egyszeribe mind olyan lett, mint annak előtte.

Mikor már mind kint voltak a parton, összegyülekeztek. Nekiálltak és még ott kint a tenger fövenyén hét álló évig csak pálinkáztak, hat álló évig csak lakomáztak. Egyszeribe olyan erősek lettek, mint az erdei manószellemek, hatalmasak lettek, mint az istenek.

Ekkor bementek a városukba. Látják ám: városuk is nagy és hatalmas lett. Végei messze elnyúlnak északnak és délnek.

Az emberek a nagy lakomában úgy belaktak, hogy még most is élnek. És még ezután is élni fognak, míg csak meg nem hálnak.

Hát, ez volt az én regém, ez volt az én mesém!

A KIS FEJEDELEMFI ÉS A MEDVE

Konda-folyó vidéki mese

Hogy, hogy nem – ahogy volt, úgy volt, volt egyszer egy gazdag, népes fejedelemsváros. Ebben a fejedelem városban egyik napon a város fejedelme észreveszi: éjjelente egyre-másra eltűnnek az emberei, de még csak azt sem tudják, hogy hova.

Volt ennek a fejedelemnek három fia. Azt mondja most az apjuk a legöregebbnek:

– Vigyázd már meg, fiam, hova tűnnek el az embereink!

Alighogy megjött az este, a fejedelem legöregebb fia kiment a városkerítéshez, elrejtőzött, aztán csakhamar el is aludt. Másnap reggel föltápáskodott, visszament az apjához, és azt mondta neki:

– Apám, megőriztem, megvannak mind!

Kimegy a fejedelem a városba, látja ám: megint csak el-eltűnt valaki. Mit tehetett volna egyebet, a következő éjjel a középső fiát küldte ki őrködni. A középső fiú ki is ment a város őrhelyére, aztán, ahogy kiért, ebejtőzött, s ő is nyomban elaludt. Reggel hazament, és ő is csak azt mondta az apjának:

– Apám, megőriztem, megvannak mind!

Megint csak szétnéz a fejedelem a városban, hát látja ám: már alig van embere! Erre a fejedelem elhatározta, hogy a harmadik éjjelen a legkisebb fiát küldi ki őrködni.

Valóban így is lett. Ahogy beesteledett, a kis fejedelemfi lekasztotta a szögről a kardját, és kiment a városkapuhoz. Virrasztani kezdett. Úgy éjfél tájban egyszer csak arra jön az Állat-Öreg, egy loncsos nagy medve, és be akar menni a városba. Előugrik erre a kis fejedelemé, s kardjának egy csapásával kettévágja a medvét. Aztán miszlikbe vagdalja, majd fogja magát, hazamegy és lefekszik. Hát alighogy hazaért, összeilleszkedtek az Állat-Öreg darabjai, az Állat-Öreg megrázta magát és elcammogott.

Reggel, amint nappalra derült az égbolt, felkelt a kis fejedelemé, bement az apjához és elmondta neki, hogy az éjjel egy nagy Állat-

Öreg akart bejutni a városba, de ő nem hagyta, s a városkapunál miszlikbe vagdalta.

Ekkor a fejedelem meg a legkisebb fia fölkerekedtek, és kimentek a városkapuhoz, hogy megnézzék a nagy-öreg tetemét. Hát látják ám: nincs ott annak biz' egy porcikája sem! Helyette csak egy hosszú, véres csík húzódik, húzódik messze a távolba.

A fejedelem meg a fia egy ideig még nézgelődtek, aztán hazamentek. A kis fejedelemfi most azt mondja az apjának:

- Apám, én utána megyek az Állat-Öregnek!
- Hová mennél, hogy útközben még megegyen valami?!
- Ki enne meg engem? Hadd menjek már el! – kérleli a fiú az apját, aztán csakugyan veszi a kardját és elindul. Megy véges-végig a medve-öreg véres nyoma után.

Hosszú ideig megy-e, rövid ideig megy-e, egyszer csak egy újonnan épített házhoz meg egy újonnan épített hombárhoz¹⁶ érkezik. Ahogy a fiú belép a házba, látja ám: a házban egy idősebb asszony varrogat. A fiú legott megkérdezi tőle:

- Mondd, nem hallottál te mostanában valamit?
- Mit kellett volna hallanom? – kérdezi a fiútól az asszony is.
- Nem járt erre egy Állat-Öreg?
- Járt járt – feleli neki az asszony – a mi öregünk járt erre, de már elment. Ha nyomban nekiindulsz, még megláthatod. Aztán lehet, hogy utoléred, akkor hát utoléred, ha meg nem éred, akkor nem éred.

Ahogy ezt meghallotta a fejedelemé, nyomban útnak eredt. Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, megint csak egy újonnan épített házhoz meg egy újonnan épített hombárhoz érkezett. Bemegy, hát látja ám: a házban egy fonogató asszony üldögél. A fiú nyomban megkérdezi tőle is:

- Asszony, mondd, nem járt erre egy Állat-Öreg?
- Éppen most ment el – válaszolja neki a fonogató asszony – a mi öregünk volt az! Ha utoléred, hát utoléred; ha nem, hát nem.

Ezzel a fejedelemfi továbbindult. A ház végében rátalált a véres nyomra, és azon ment tovább. Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, harmadszorra is odaérkezett egy újonnan épített házhoz meg egy újonnan épített hombárhoz. Hát amint belép a házba, látja

ám: a kis házikóban sarkig érő hajfonattal egy gyönyörű szép fiatal leány üldögél. Cérnaszálat fonogat. A fiú megkérdezi tőle is:

– Hajfonatos szép leányka, nem járt erre egy Állat-Öreg?

– Éppen most ment el – feleli neki a leány – a mi öregünk lehetett az.

– Mondd csak, szép leány, utolérem-e még valahol, vagy hiába fáradozom? – kérdezte a fiú a leánytól.

– Lehet, hogy utoléred – válaszolja neki a leány –, mert a tenger partjára ment gyógyítani magát. Háromszor meg fog fürdeni a tengerben, ha ezalatt éred, megölheted. Menj hát, de előbb vedd ezt a cérnagombolyagot, és ahova ez gurul, oda menj te is!

Ezzel a fejedelemfi elvette a cérnagombolyagot, elköszöni a leánytól és elindult, ment a cérnagombolyag után. Amint így megy, egyszer csak feltűnik előtte a tenger. Aztán, csakugyan, a tenger partján megpillantja az Állat-Öreget is, amint ott fürösztgeti magát. Ekkor a fiú odalopódzott a partra, és amikor fürdés után az öreg kifeküdt a homokba, odarohant hozzá: kardjának egy csapásával levágta a fejét. Elrohanna már az Állat-Öreg fej nélkül is, ám a fiú dehogy engedné! Egyre csak vagdalja, darabolja, a darabjait megszerteszórja. Ezután a fiú pihent egyet, és a cérnagombolyag nyomán visszament a leányhoz. Még oda sein ért egészen, máris ezt kiáltotta neki:

– Elpusztítottam az Állat-Öreget! Izekre vagdaltam az Állat-Öreget! Szerteszórtam minden porcikáját!

– Csak ne nagyon dicsekedjél – mondta erre neki a leány. – Azóta az Állat-Öreg már rég elszaladt! Menj csak szépen vissza, aztán megint csak lepd meg fürdés közben, majd vagdald apróra, a darabjait égessed el, a hamvát pedig szórd bele a szélbe!

Erre a fejedelemfi megint csak visszament a tengerhez. Hát látja ám: az Állat-Öreg ott fürösztgeti magát a vízben. Ekkor eszébe jutott a fiúnak a leány szava, megvárta, míg az Állat-Öreg kijött a vízből, odarohant hozzá, és kardjának egyetlen csapásával levágta a fejét. Most az Állat-Öreg megint csak elkezdett futni. Szaladt, szaladt, közben a fiú egyre csak vagdalta. Amikor aztán már darabokra vagdalta, egybegyűjtötte az egészet, és tűzzel égő lángban elégette, majd szusszantott egyet, és indult vissza a leányhoz. Még egészen oda sem ért, már messziről így kiáltott oda neki:

– Lám, az Állat-Öreget mégiscsak elpusztítottam!
– Hát, szerfölött ne nagyon dicsekedjél! – válaszolja neki a leány.
– Ugyan miért ne? – lepődik meg erre a fiú.
– Azért, mert a hamvát is szét kellett volna szórnod, s azóta a hamurészek megint csak egybeilleszkedtek, s az Állat-Öreg elszaladt. Menj csak szépen vissza, öld meg, darabold fel. A hamvát meg szórd szerteséjjel!

Mit tehetett mást a kis fejedelemfi, ismét csak visszament a tengerhez. Hogy odaért a helyre, ahol legutóbb az Állatöreget megölte, látja ám: a földön véres csík húzódik a távolba. A kis fejedelemfi erre elindult az Állat-Öreg véres útja mentén.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, harmadszor is megpillantotta az öreget. Most is éppen a tengerben fürösztgette magát. Fürdött, aztán kimászott a partra, és lefeküdt a homokba. Ekkor odalopódzott hozzá a fejedelemfi, és kardjának egyetlen csapásával az Állat-Öreget derékban kettévágta. Aztán darabokra vagdalta, majd hatalmas tüzet rakott, és az Állat-Öreget az égő lángon elégette, hamvait pedig szerteséjjel szórta. Megvárta, míg a füstje is elment, csak akkor kerekedett fel, hogy visszamenjen a leányhoz. Ahogy odaért hozzá, azt mondja neki:

– No, most már csakugyan elpusztítottam az Állat-Öreget!
– No, hát hogy csináltad? – kérdezi tőle a leány.
– Megöltem, apróra vagdaltam, aztán a darabjait égő lángon elégettem, hamvait pedig beleszórtam a szélbe.
– Akkor hát most csakugyan vége van neki! – kiáltott fel a leány.

Ekkor a kis fejedelemfi meg a leány ettek-ittak, majd aludni mentek. Másnap reggel felkeltek. Azt mondja most a kis fejedelemfi a leánynak:

– Szép kedvesem, feleségül jössz-e hozzám?
– Megyek én, örömet – válaszolja neki a leány, majd kis házát, faluját cérnagombolyag alakúra összegombolyította, s elindult a fiúval.

Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, egyszer csak odaértek a fonogató nő házához, a kis fiatalasszony középső nényéhez, mert hát ő volt a fonogató asszony. Bemennek a házba, a nők üdvözik egymást. Jobbról-balról összecsókolóznak, aztán leülnek: esznek, isznak.

Amikor a kis fejedelemfi meg az asszonya éppen tovább akarnak indulni, megszólal az asszonynak a középső nénye:

– Kis fejedelemfi, hadd menjek én is veletek!

– Gyere, csak, gyere! – válaszolja neki a fejedelemfi, ezt a házat is összegombolyítják és elindulnak.

Hosszú ideig mennek-e, rövid ideig mennek-e, megérkeznek az asszony legidősebb nényéhez. Bemennek hozzá is. Esznek, isznak, egy éjét ott is alszanak. Másnap aztán éppen amikor menni készülődnek, megszólal a kis fejedelemfi asszonyának a legidősebb nénye is és azt mondja:

– Kis fejedelemfi, hadd menjek én is veletek!

– Gyere, csak, gyere! – mondja neki is a kis fejedelemfi, azzal mindannyian összeszedelődzködnek és elindulnak.

Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, visszaérkeztek a kis fejedelemfi apjának a városába. Az asszonyok egykettőre felállították a házukat a fejedelem háza mellett. Szép háza volt a fejedelemnek, de bizony az asszonyok házai még az övénél is szebbek voltak! – A kis fejedelemfi ekkor bement az apjához. Megcsókolták, megölelték egymást, majd a fiú így szólt az apjának:

– Nem akartad megengedni, hogy elmenjek az Állat-Öreg véres nyoma után. Látod, én mégis elmentem. Aztán addig mentem, míg utói nem értem. Akkor megöltem, csontját-húsát apró miszlikbe szabdaltam, majd tüzesen égő lángon elégettem, és a hamvait beleszórtam a szélbe. Most pedig eredj csak, nézd meg, mi van odakünn!

Kimegy erre a fejedelem. Körülnéz, hát látja ám: háza mellett még az övénél is szebb házak sorakoznak!

– Menjünk csak be ebbe a házba – mondja a fiú az apjának.– az én feleségemé az!

Bemennek, majd megkérdezi a fiú az apját:

– Apám, tetszik-e?

– Hát nem valami csúnya! – válaszolja neki a fejedelem, aztán leülnek, esznek, isznak. Mostanában a nagy ég alatt sincs annyi étel, mint amennyi akkor ott kerülközött!

Én is ott voltam. Én is ettem ott, én is ittam ott – közben a mondanivalóm is elfogyott, a mesém hát így volt!

AZ EGÉR

Konda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy egér. Bejárogatott a Városi-Fejedelem-Öreg csűrébe, onnan lopkodta össze, amire éppen szüksége volt. Amint így éldegélt, egy alkalommal összetalálkozott egy babával. A baba megkérdezte tőle:

– Egér, szoktál-e éhezni?

– Nem szoktam én! – válaszolta neki az egér, majd hozzátette: – Nekem szép szőrmés ruhám van, de ha nem lenne, akkor is drága selymekben, pompás ruhákban járhatnék!

– De én nem tudok lopni és senkim sincs, aki idehozná nekem – panasolta most a baba az egérnek, mire az egér azt kérdezte tőle:

– Baba, feleségül jönnél-e hozzám?

– Mennék én! – válaszolta a baba. – Úgyis megelégedtem már ezt a sok ínséget, magambeli nyomorúságot.

Ezzel az egér meg a baba össze is házasodtak, s most már együtt éldegéllek tovább.

Az egér ezután is eljárt lopni. Hol árpát, rozsot meg búzát hozott magával, hol meg selymeket, drága szöveteket. Csakhamar meg is gazdagodtak.

Ám észrevette ezt a többi egér is, lassacskán ők is rákaptak a lopásra, úgyhogy mód fölötti nagy garázdálkodásuk csakhamar szemet szúrt magának a Városi-Fejedelem-Öregnek is. A Fejedelem-Öreg mit tehetett volna mást: nekiállt pusztítani, gyilkolni az egereket. Haragos haragjában annyira öldökölte őket, hogy hombárjából csak egyetlen egérnek, egy koldus egérnek sikerült megmenekednie. Ez az egér, mihelyt kifújta magát, nyomban eí is szaladt a gazdag egérhez és elpanaszolta neki:

– Testvér, ölnek bennünket, egyre csak ölnek.

– Gyűjtsunk hadat, és bosszuljuk meg őket – javasolta most a gazdag egér.

– De lesz-e elég ennivalónk – kérdezte az egér a gazdagtól.

– Lesz, lesz – felelte a gazdag egér, a szegény pedig elszaladt, s összeszedte a társait, hogy tanácsot tartsanak. Mikor összejöttek a tanács, az életben maradt egér megkérdezte a többtől:

– Segítségül hívjuk-e a csúszós haltisztító deszkát, a kutyaszíjat, a hamusedényt, az acéltűből készített acélrudat meg a sügérikrát?

– Hívjuk – felelték neki a többiek. Ezzel a tanácskozás véget is ért.

Most az egerek nekiláttak: enni, innivalót készítettek. Lakomájukra, amint tervezték, meghívták a Városi-Fejedelem-Öreget. De még mielőtt az öreg megérkezett volna, a tüzes hamusedényt odatették az ajtó elé, a síkos-csúszós haltisztító deszkát pedig az ajtó mögé. Az asztalra odaállítottak egy tál forrón főtt sügérikrát, az ajtó két oldalára pedig a kutyaszíjat, az acélrudat, a kést és a fejszét. Ezután behívták a Városi-Fejedelem-Öreget. Jött az öreg, jött. Hát amint odaért az ajtóhoz, belelépett a tüzes hamustálba. A hamu égette a lábát, felugrott, ekkor meg belevágta a fejét az ajtófélfába. Alig ocsúdott fel, rálépett a haltisztító deszkára. Lába kicsúszott alóla, ő maga hanyatt esett. Erre az egerek fogták a forrón főtt sügérikrát, és beleszórták a Városi-Fejedelem-Öreg szemébe. Ezután előugrott a kutyaszíj és összekötözte, majd előpattant az acélrúd, a kés és a fejsze. Az egyik szúrta, a másik vágta, a harmadik ütötte, úgyhogy az öreg nyomban meg is halt. Most az egerek megfogták a Városi-Fejedelem-Öreget, s magas hombárból ledobták városának a közepére, majd visszajöttek, és ami csak a kezük ügyébe esett, az utolsó szemig elvitték magukkal.

Kis idő múlva a Városi-Fejedelem-Öreg leányának a fia észrevette, hogy a nagyapját megölték. Lécekből gyorsan csinált egy kis házikót, közepét telerakta ennivalóval, innivalóval. Legfelül pedig odatett egy csapdát, hogy aki csak belép a házba, nyomban megölje. Az egerek csakhamar megneszelték a szabadon álló enni-, innivalót. Nagy örömben rögtön el is határozták: már bizony ők azt is megdézsmálják! Be is bújtak a házikóba. Bebújtak, de bizony visszafelé már nemigen jöttek, mert a csapda-gerenda egymás után agyonverdeste őket. Eleinte csak négyet, ötöt, hatot, hetet, aztán már később tízesével, húszasával. Nem tellett bele sok idő, a gerenda agyoncsapta az utolsó egeret is!

Ekkor a baba siránkozni kezdett:

– Jaj, mennyi jó gabonaszemet hoztatok ti nekem! Jaj, micsoda szép ruhákba öltöztettetek! Szeretett kedveseim, a fekete föld melyik részébe is temesselek benneteket? Gabonát hoztál nekem? – Honnan hoztad? A csúrból hoztad! – Jaj, édesem, jaj, kedvesem, a csúr lába alá temetlek tégedet! – Bogyót hoztál nekem? Honnan hoztad? A mezőről hoztad? Jaj, édesem, jaj, kedvesem, a mezőn temetlek el tégedet! – Selymet, ékességet hoztál nekem? Honnan hoztad? A ház zugából! Jaj, édesem, jaj, kedvesem, a ház sarka alá temetlek tégedet!

Mikor a baba a siratást befejezte, azt mondta magában: „Elmegyek és keresek magamnak egy másik embert!” Ezzel útnak is eredt.

Ment, ment, mendegélt. Egyszer csak szolgákkal találkozott. Azok éppen lótrágyát hordtak. Amint a szolgák a babát észrevették, odakiabáltak neki:

– Baba, baba! Segíts lótrágyát hordani!

– Azt már nem! – kiáltott vissza nekik a baba. – Hogyne, hogy még a kötényem vagy a bóbitás kendőm piszkos legyen!

Közben pedig csak ment tovább. Ment, mendegélt, aztán egy kis idő múlva tehéntrágya-hordó emberekkel találkozott. Azok is odakiabáltak neki:

– Baba, baba! Gyere velünk trágyát hordani!

– Hogyne! Hogy a kötényem meg a főköötöm bepiszkolódjék! – válaszolta ezeknek is a baba, aztán csak folytatta az útját tovább. Ment, ment, mendegélt, míg nemsokára birkatrágya-hordó emberekkel nem találkozott.

– Baba, baba – hívták azok is – gyere, segíts nekünk trágyát hordani!

– Hogyne, hogy a kötényem meg a főköötöm bepiszkolódjék! – válaszolta nekik is a baba, aztán csak ment tovább.

Ment, ment, mendegélt, nemsokára találkozott egy egérasszonnyal.

– Néni, hadd menjek veled! – kérte a baba az egérasszonyt.

– Hát csak gyere! – válaszolta neki az asszony. Kis idő múlva megérkezett az egérasszony unokája is. Ahogy belépett, rögtön enni-inni hoztak neki, aztán maguk is leültek, ettek, ittak. Evés után azt mondja az öregasszony az unokájának:

– Öcsikém, találtam egy neked való, veled lakó, veled egy párnán háló feleséget! – Majd odafordult a babához, és megkérdezte tőle: – Baba, feleségül mennél-e az öcsémhez?

– Ehhez a vadászó, ehhez a dolgos emberhez már hogyan mennék hozzá! – válaszolta a baba, mire az unoka meg a baba nyomban össze is házasodtak.

Az egérember a lakodalom után is szorgalmasan eljárt vadászgatni. Amint így vadászgat, egyszer csak azt mondja a feleségének:

– Elmegyek az erdei folyóhoz egy kis rénszarvaslesre!

Ezzel az egér kenderszárból csinált egy csónakot, beleült és evezni kezdett. Evezett, evezett, a víz nekiütődött a csónakja orrának, és egyre csak azt mondogatta: „työly, työly, kis kendercsónakom, työly, työly.” Amint így evezget, a parton ülő emberek odakiáltanak neki:

– Egér, gyere ki egy kicsit halat enni!

– Milyen halat esztek? – kérdezte tőlük az egér.

– Sügérhalat – válaszolták neki az emberek.

– Szúrni fogja a szálka a torkomat, s köpködnöm kell tőle! – válaszolta az egér az embereknek, majd gyorsan tovább evezett. Evezett, evezett, kis idő múlva a partról megint csak odakiabáltak hozzá:

– Egér, gyere velünk halat enni!

– Milyen halat esztek? – kérdezte meg tőlük is az egér.

– Nyelma-halat – válaszolták neki az emberek. Az egér meg sem állt, csak úgy mentében felelt vissza nekik:

– Szúrni fogja a szálka a torkomat, aztán köpködnöm kell majd tőle.

Az egér csak evezett, evezett. Csónakja orránál énekelt a víz: „työly, työly, kis kendercsónakom, työly, työly.” Közben az emberek harmadszor is odakiabáltak hozzá:

– Egér, gyere ki a partra, egyél velünk egy kis zsírocskát!

– Milyen zsírocskátok van? – kérdezte az egér.

– Halzsírocskánk – válaszolták a partról az emberek. Az egér meg sem állt, csak úgy odavetette nekik:

– Nagyon meleg az nekem, aztán még majd belefájdul a torkom!

Ezután az egér megint csak evezett tovább. Az emberek pedig negyedszer is odaszóltak neki:

– Egér, gyere, egyél velünk halat!

– Milyen halat? – kérdezte az egér.

– Menyhalat! – felelték neki, mire ő azt válaszolta:

– Megyek, hogyan mennék, hisz a nagyapáim meg az apáim is az ő szép fehér húsán éldegéltek!

Ezzel csakugyan ki is kötött. Odament az emberekhez, ettek, ittak. Evés után az emberek megkérdezték tőle:

– Egér, mi jutott eszedbe? Merre veszed utadat?

– Az erdei folyom felső folyásához megyek, rénszarvas-folyóm felső forrásához megyek egy kis rénszarvaslesre – válaszolta nekik az egér, aztán visszaült a csónakjába, és evezett tovább. Csónakja orránál tovább csobogta a víz: „työly, työly, kis kendercsónakom, työly, työly.”

Amint így megy, egyszer csak megzörrennek a parton az ágak. Az egér végigevez egy folyóegyeneset, megint csak megzörrennek. Végigevezi a másodikat is, az ágak harmadszor is megzörrennek. Beér a harmadik folyóegyenesbe. Ekkor hirtelen beugrik a vízbe egy Nagy-Állat-Öreg, kihúzza az egeret a partra és csónakostul, evezőstül befalja.

Az egér meg csak evez tovább. De hiába evez: egy tapodtat se jut előre! Egyre csak azonhelyt marad: a medve gyomrában. Bántja az evező a Nagy-Állat-Öreg hasát, elfogja a réműlet, fáj is neki: hanyatt vágja magát. Erre az egér megint csak evezni kezd. Megint csak megijed az öreg: nagy kínjában hasra vágja magát! Szíve – gyökere, úgy fáj már neki, hogy azt sem tudja, mit csináljon!

Az egér meg közben combjáról levette a kését, és fenni kezdte. „Pész, peny, élesedjél, pész, peny, élesedjél!” – hallatszott a Nagy-Állat-Öreg gyomrából.

– Egér, mit csinálsz? – kérdezte a Nagy-Állat-Öreg.

– Közeledik a halálom, csak a fogamat csikorgatom – válaszolta neki az egér, aztán csak fente a kését tovább. Amikor a kése már jó éles lett, föl vágta vele a Nagy-Állat-Öreg hasát, majd a kés vágta nyíláson át kiugrott eléje, és azt mondta neki:

– Nagy-Állat-Öreg, faljál föl még egyszer!

– Hiszen éppen hogy felfaltalak – válaszolta neki az öreg, aztán mégiscsak elkapta az egeret, és befalta másodszor is. Ekkor az egér elrágta neki a szíve gyökerét, úgyhogy az öreg szíve nyomban ki is esett a földre. A Nagy-Állat-Öreg szíve után előbújt az egér is, aztán fogta a kését, a Nagy-Állat-Öreget előbb megnyúzta, majd rendbetette. Legvégül pedig a bőrét berakta a csónakjába. Nagy volt a bőr, kicsi a csónak, az egérnek jóformán még helye se maradt volna benne. Ezért hát hozzákötött a csónakjához egy vízhozta szálját, és kezdett szépen ereszkedni hazafelé.

Ereszkedik, ereszkedik, a menyhalevő emberek megint csak hívják, de ő rájuk sem néz, csak megy tovább. Megy, megy, odaér a halzsírevőkhöz, azok is hívják, de ő mégcsak észre sem veszi őket, csak megy tovább. Elhagyja a nyelma-halat evőket is, aztán máris hallja, hogy hívják a sügérevők: „Egér, gyere ki a partra, egyél már velünk!” De ő feléjük se néz, nem is válaszol nekik, csak megy tovább. Közben azt gondolja magában: „Pfü, még hogy én az ő koszos, szálkás halukból egyem!” Aztán csak megy tovább.

Megy, megy, egyszer csak hazaérkezik. Megáll a kikötőjében, és kiabálni kezd:

– Sójvojáá, sójvojáá, Nagy-Állat-Öreget ejtettem, sójvojáá! Nénikém, kéregteknőt hozzatok, sójvojáá!

Meghallotta a nénikéje, elővett gyorsan egy erdei fenyő kérgéből készült teknőt. Levitte a vízhez és azt mondta:

– Apja nyavalyás kölyke! Nem jött ez sohase mifelénk, minek hoztad ide?

Ezután megfogták az öreget, berakták a fenyőkéreg közé, bevitték a házba.¹⁷ Torban szokott helyet csináltak neki. Étéláldozattal megvendégelték, aztán az unoka elővette a hattyúnyakú hárfát, és játszani kezdett rajta. Míg játszott, nénije táncolt. Aztán a fiú letette a hangszerét, most az asszony vette a kezébe, és az unoka kezdett táncolni. Táncolt, énekelt, vigasztalta, engesztelte az öreget:

*Káma-parti Szóper fiúcska,
Mort-vidéki Szóper nő fia,
Fiatal kis barátommal,
Vendégségbe jöttem ide:
Állat-Öreg táncos helyén,*

*Táncomat eljárni,
Rénállatka játszó helyén
Játékom eljátszani.*

*Medve-Öreg vagyok én,
Táncomat úgy járom.
Rénállatka vagyok én,
Lépésem cifrázom.
Toboz hulló vad vadonban
Káma partján éldegéltem,
Bogyós bogyót rejtő bokrot
Mort vidékén keresgéltem.*

*Medve-Öreg vagyok én,
Táncomat úgy járom.
Rénállatka vagyok én,
Lépésem cifrázom.*

*Ki áll ott a folyó partján?
Ki néz le a mély vizekre?
Tűzégette öreg tuskó?*

Szénné szikkadt fanak törzse?

*Medve-Öreg vagyok én,
Táncomat úgy járom.
Rénállatka vagyok én,
Lépésem cifrázom.*

*Állat-Öreg – én állok ott
Vuje, vuje! – dali férfi.
Messzi nézek, mindent látok
Az igazra én vigyázok!*

*Medve-Öreg vagyok én,
Táncomat úgy járom.
Rénállatka vagyok én,
Lépésem cifrázom.*

*Madár rebben, dió koppan.
Szelíd szellő szerte libben.*

*Szajkó koma magra éhes,
Csőre csattan kemény kérgen.*

*Medve-Öreg vagyok én,
Táncomat úgy járom.
Rénállatka vagyok én,
Lépésem cifrázom.*

*Énekszavam vége hallik,
Mesémnek végére értem.
Mint a dió a héjában,
Maradjon meg beszédem!*

A HÉT-COBOLY-MAGASSÁGÚ-REZES- VASMANÓ

Konda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer két testvér. Egyikük fiú volt, a másik leány. A fiú messze földön híres vadász volt. Ha ő egyszer célba vett egy vadat, az bizony el nem menekülhetett előle! De gazdag is volt a fiú. Csúre úgy tele volt prémmel, hogy a mókus- meg cobolybőrök farka a csűr résein át kilógott az udvarra.

Egyszer, mielőtt a fiú vadászni ment volna, odament a húgához és így szólt hozzá:

– Ha elmegyek, tegyél oda főni egy tavaszi vadászatot ejtett, levélfakadáskor ejtett fiatal rénbikafejet!

Ezzel a fiú el is ment, hogy a fák csúcsától kezdve a füvek tövéig mindent telerakjon a csapdáival.

Otthon ezalatt a leány odatette főni a tavaszi vadászatot ejtett, levélfakadáskor ejtett fiatal rénbika fejét. Alig kezdett forni az étel, egyszerre csak a kéménynyílásból valami csilingelős hallatszott, a leányt pedig hét öl hosszú, gyönyörű hajfonatánál fogva valami felkapta a levegőbe.

Hosszú ideig lógott-e ott a leány, rövid ideig lógott-e ott a leány, mire visszaeresztették a földre, a rénszarvasfejet valaki megette, a fazékból pedig az utolsó cseppig kifőtt a víz. A leány mit csinálhatott volna mást, kiszaladt a hombárba, újból csak behozott egy tavaszi vadászatot ejtett, levélfakadáskor ejtett fiatal rénbikafejet, és gyorsan odatette főni. Alighogy az étel forni kezdett, hazajött a bátyja.

– Kész az ebéd? – kérdezte máris húgától.

– Hogyne lenne kész! – felelte Ineki a húga. – Amióta csak elmentél, fő a hús.

Leülnek enni. A fiú érzi: kemény a hús. Észreveszi a leány, hogy a bátyjának nem tetszik a hús, mire azt mondja neki:

– Azóta hogy elmentél, fő a hús. Nem tudom én se, valahogy mégis egy kicsit kemény maradt.

Másnap reggel a fiú elment megnézni a csapdáit. Elindulása előtt megint csak ráparancsolt a húgára:

– Ha elmegyek, tedd oda ebédre egy tavaszi vadászaton ejtett, levélfakadáskor ejtett fiatal rénbika fejét!

Ezzel a fiú útnak indult, a leány pedig egy nagy fazékban odatette főni a fiatal rénbika fejét. Alig kezdett a fejen a víz forrni, a kéménynyílásban megint csak megcsendült az a valami, a leányt pedig hét öl hosszú, gyönyörű hajfonatánál fogva felkapták a levegőbe. Hosszú ideig lógott-e ott, rövid ideig lógott-e ott, mire visszaeresztették a földre, a fazékból újra csak kiették az ételt. Ekkor a leány másodszor is kiszaladt a hombárba, behozott egy rénbikafejet, és újból csak nekiállt főzni.

Hát alighogy gőzölni kezdett az étel, már jött is haza a bátyja.

Ahogy belépett, megint csak azt kérdezte:

– Kész az étel?

– Amióta elmentél, azóta fő a hús – válaszolta neki a leány, aztán kimerte egy tálba a húst és nekiláttak. Amint esznek, egyszer csak azt mondja a fiú:

– Hát ha azóta fő a hús, hogy elmentem, akkor hogy lehet az, hogy most mégis kemény?

– Azért, mert ez már a második fővés – válaszolta neki a leány. – Alighogy az első fazékkal forrni kezdett, valami hét öl hosszú, gyönyörű hajfonatomnál fogva fölkapott a levegőbe, aztán mire eleresztett, még a fazék alja is száraz lett, a húst pedig az utolsó szemig kiették belőle.

Másnap reggel a fiú nem ment el vadászni, hanem így szólt a húgának:

– Ahogy tegnap csináltad, úgy csinálj ma is!

Ezután a fiú fogott egy kardot, és odaült az ajtó mögé strázsálni. A leány pedig kiment a hombárba, behozott egy tavaszi vadászaton ejtett, levélfakadáskor ejtett fiatal rénbikafejet, s odatette főni. Hát alighogy az étel forrni kezdett, a kéménynyílásból megint csak csengetés hallatszott, a leányt pedig hét öles hajfonatánál fogva felkapták a levegőbe. Előpattant erre a fiú, s kardjával odacsapott a

kéménynyílásba. De jaj, abban a pillanatban mindkettőjük szeme elsötétedett, és eszméletlenül zuhantak le a földre.

Hosszú ideig feküdtek-e ott, rövid ideig feküdtek-e ott, amikor felkeltek, látják ám: a padló közepén egy levágott kéz csengőt szorongat a markában. Erre a fiú meg a leány elővettek egy használatlan új zsákot, aztán egy tiszta kosarat. A zsákra rátették a kezét, a zsákot beletették a kosárba, aztán... elfelejtették az egészet. A fiú meg a leány megint csak, mint annak előtte volt, éldegélni kezdtek, mindegyikük csinálta a maga dolgát.

Egyszer, amikor a fiú éppen a csapdáit járta, a leányhoz beállított a Hét-Coboly-Magasságú-Rezes-Vasmanó, és azt kérdezte tőle:

– Leány, hozzám jössz-e feleségül?

A leány akarta, nem akarta, mit tehetett volna mást, az övé lett.

A fiú nem tudott az egészről semmit. Még azt sem vette észre, hogy a húga terhes lett.

Közben telt-múlt az idő, és amikor annak úgy kellett lennie, a leánynak gyönyörű szép fia született. De még ezt sem tudta meg a fiú, mert a leány a gyereket becsavarta egy takaróba, és valahányszor a fiú hazajött, eldugta előle a csuvalkemence mögé. Egy alkalommal a fiú éhesen jött haza, és azt gondolta magában: „Ej, hátha akad még valahol egy kis zsírunk vagy egy falásnyi fehér húsú fagyasztott szalonnánk!” – s matatni kezdett. Amint így matatott, egyszer csak benyúlt a csuvalkemence mögé és felkiáltott:

– Kedves húgom, drága húgom, mi rejtegetni valód van neked előttem?

– Jaj, féltem, hogy megharagszol! – kiáltotta a leány.

– Dehogy haragszom, dehogy haragszom! – válaszolta neki a fiú, mire a leány kibontotta a gyermeket. Így tudta meg a fiú, hogy micsoda öccse van neki. Aztán megint csak éldegélni kezdtek.

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, egyszer a fiú elment megnézni, mit fogtak a facsúacson levő, a fű között heverő csapdái. Amíg ő oda volt, a kisgyerek sírni kezdett, de annyira, hogy bármit is tett vele az anyja, egyre csak sírt tovább. Sírt, sírt. Ekkor az anyja gondolt egyet, és hogy a gyereket elhallgattassa, elővette a kosarat, kivette belőle a zsákot, a zsákból a csengős kezét, és odaadta a fiának. A fiú erre nyomban elhallgatott, majd fogta a kezét, és felhajította a fekete felhőkig. Hát abban a pillanatban megrendült a

magát tartó ég hét szegélye, megzendült a magát függesztő ég hét pereme. Dörgött, dübörgött, aztán „jelk, jelk, jelk” – felhangzott megint valahonnan a csengő hangja, a házban pedig megjelent a Hét-Coboly-Magasságú-Rezes-Vasmanó. Alighogy belépett, fölkapta a gyereket, s egy szakítással kettétépte. Aztán egyik felét odavágta a küszöb belső felére, a másikat a küszöb külső felére, úgyhogy nyomtalanul el is tűnt mind a kettő. Mire a leány körülnézett, nem volt már ott se manó, se gyerek. A leány sírva fakadt.

Amint így sírdogál, egyszer csak eszébe jutott, hogy azóta már rég meg kellett volna jönnie a bátyjának is. Fölugrott és kiszaladt arra az útra, ahonnan a testvére jönni szokott. Alig nézelődik egy kicsit, egyszerre csak feltűnik a bátyja, majd egy kis idő múlva a bátyja kutyája is. Megnyugszik erre a leány, visszaszalad a házba, s megint csak várakozni kezd. Vár, vár, de a bátyja csak nem érkezik meg. Megint csak kinéz a leány; hát látja ám: a bátyja még mindig ugyanazon a helyen áll, ahol előbb is volt! Ekkor a leány odaszaladt hozzá. Odaér a fiú kutyájához, megfogja: a kutya egyszerre csak zörögni kezd. Látja ám a leány, nem is kutya az már, csak a szalmával kitömött bőre! Megfogja most a leány a bátyja kezét, mire a bátyja is zizegni kezd. Az meg szénával volt kitömve. Aj, megint csak sírni kezdett a leány, aztán hazaszaladt, font egy kisujjnyi vastag selyemkötelet, a nyakára tette, és megfojtotta magát vele.

Így volt ez, így hallottam én is! Így volt ez, ezért meséltem el én is.

A RÓKA MEG A LEPÉNY

Tavda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Volt nekik egy fiúk is: Nekete Poszátának hívták.

Hát ahogy telt-múlt az idő, előbb meghalt az öregember, majd később kis időre rá, meghalt az öregasszony is. A fiúk pedig egyedül maradt. Az öregek a veremben nem hagytak rá egyebet, mint csak egy vajjal teli fazekat. A fiú mit tehetett volna mást: kiült az ablakba, és szomorkodni kezdett.

Hát amint ott szomorkodott, egyszerre csak arra szaladt egy farkas és zsupsz! – beleesett a verembe. A fiú odament hozzá, hát látja ám; hogy a farkas a veremben a vaját nyalogatja. Éktelen haragra gerjed a fiú, nyomban agyon akarja csapni a farkast. Ekkor a farkas megszólal és azt mondja:

– Ne üss agyon! Ha meghagyod az életemet, szerzek neked egy szép, ifjú feleséget!

– Te, te csak be akarsz csapni engem, hogy kiengedjelek – válaszolja a fiú kétkedve a farkasnak.

– Nem-a' – bizonygatja erre a farkas – valóban szerzek neked feleséget!

Ekkor a fiú kiengedte a veremből a farkast. Az pedig elszaladt, úgyszólván a fiú még a színét se látta többé soha. A fiú erre visszaült az ablakba. Amint ott üldögélt, egyszerre csak arra futott egy nagy loncsos medve. Hirtelen hatalmas ordítás támadt, és az öreg máris ott ült a veremben. Odamegy hozzá a fiú, a medve meg könnyörgőre fogja a dolgot:

– Fiú, ember fia, engedj engem szabadon! Szerzek neked egy szép fiatal feleséget!

Elhitte a fiú a medve szavát, és így válaszolt neki:

– Ha csakugyan szerzel nekem feleséget, elengedlek.

– Szerzek, szerzek – válaszolta a medve, így az öreget a fiú szabadjára engedte. Aztán őt sem látta viszont soha többé!

Ekkor a fiú megint csak visszaült az ablakba, üldögélt, üldögélt, úgy estefelé látja ám: jön egy róka. Aztán, egy huppanás, és már a róka is bent volt a veremben! Odamegy a fiú, hát a róka a vajat nyalogatja! Megharagszik erre a fiú, lemászik a verembe, elkapja a rókát:

– Róka, én most agyonütlek téged! – mondja neki. De ekkor megszólal a róka is:

– Ne csapj engem agyon! – könyörög a fiúnak. – Ha elengedsz, asszonyt szerzek neked!

– Hogyhogy? Azt gondolod, engem mindig csak be lehet csapni? – rivall rá a fiú a rókára. – Becsapott a farkas, becsapott a Medve-Öreg. Ígértek azok is szép leányt, feleséget, aztán mégcsak a színüket sem láttam azóta. Nem, róka, én téged már nem engedlek el.

Alighogy a fiú ezt kimondta, máris gondolkodni kezdett magában, s végül is így szólt a rókához:

– Róka, hallod-e, én mégiscsak elengedlek. De feleséget szerezz ám nekem!

– Szerzek – ígérte meg ismét a róka. Ekkor a fiú kiengedte a veremből, s a róka kérésére elindultak együtt a falu szélére, egy kis kunyhóba. Ahogy odaértek megszólal a róka és azt mondja:

– Csapok egyet a fejszémmel, s máris szebbnél szebb ruhák jönnek majd elő!

Hát csakugyan így is lett. A róka belecsapott egyet a fejszével a levegőbe, mire az egész kunyhó tele lett ruhával. A fiú felöltözött kedvére, aztán a róka parancsára felült a hátára, s máris nekiiramodtak. Hát amint így rohannak, egyszer csak megszólalt a róka:

– Ha meglátod, hogy valaki üldöz bennünket, csak tépj ki a farkamból egy szőrszálat!

Alig mondta ezt ki a róka, a fiú hátranézett: egy ördög szalad utánuk.

– Aj! – kiáltja el most magát a fiú. – Egy ördög üldöz bennünket, mindjárt be is kap.

– Húzz ki gyorsan egy szőrszálat a farkamból! – parancsol rá a fiúra a róka. A fiú erre kihúzott egy szálat a róka farkából, mire az

ördög egyszeriben elmaradt tőlük. A róka meg a fiú pedig futottak tovább. Kis idő múlva a fiú megint csak hátranéz:

– Jön, jön, megint csak jön az ördög – mondja a rókának.

– Ha közelebb ér, akkor csak tépjél ki a farkamból egy szőrszálat!

A fiú úgy is tett. Mikor az ördög közelebb ért, a fiú kitepelt egy szőrszálat a róka farkából, mire az ördög immár másodszorra is elmaradt tőlük, ők pedig mentek tovább, míg újból csak fel nem kiáltott a fiú:

– Aj! – mondja – sarkunkban az ördög! Megfog!

– Gyorsan tépj ki a farkamból! – kiáltja a róka is, az ördög pedig végképp elmaradt tőlük.

Amint így mennek, egyszer csak a róka a fiúval odaszalad egy házhoz, egy igen gazdag embernek a házához. Bemennek. A róka legott előáll és azt mondja:

– Gazdag ember, a leányodért jöttünk! Ez a fiú a vejed akar lenni.

Megszólal erre a leány apja:

– Ez a fiú? Ez lenne a vőlegény? Ilyen formája van egy vőlegénynek?

– Igazad van – mondja a róka – a ruhájához szó fér, de egyébként tetszik neked is!

– Nagyon gazdag lehet, ha a ruháján nem is látszik – egyezett bele a róka kérésébe a leány apja, és odaígérte a fiúnak a leányát.

De erre már nekibátorodott a fiú is: úgyhogy egyszeriben, még ott az ipa házánál megtartották a lakodalmat. Aztán a fiatalok – amint ez illik is – hazamentek a fiú házához.

Meg is érkeztek. Bemennek a kis kunyhóba. Hej, nem tetszik az asszonykának az apja gazdag háza után a férje kis kunyhója, s egyszeriben sírva fakad:

– Egyezzel bele – mondja az urának – hadd menjünk vissza az apám házába!

A fiú egy-kettőre bele is egyezett: visszatértek az ipa házába. Aztán ott kezdtek éldegélni-háldogálni, s lehet hogy ott élnek-háldogálnak még a mai nap is!

CSODÁS TÖRTÉNET

Tavda-folyó vidéki mese

Egyszer egy ember vadászni ment. Útközben csakhamar egy vad rénszarvasra bukkant. Kapta magát, rálőtt. A rénszarvas lerogyott. Erre az ember odament hozzá, elővette a kését, és keresztülvágta vele a rénszarvas torkát. Lenyúzta a bőrét, a húsát pedig beleaprította egy nagy üstbe. Mikor már a hús forni kezdett, hirtelen hatalmas forgószél támadt, az üst felborult, a vad rénszarvas meg kiugrott belőle. Kiugrott belőle és elszaladt. Az ember ámult-bámult, összecsapta a kezét, és így kiáltott fel: Csoda! Csoda!

Aztán térült-fordult még egyet, majd hazaszaladt a falujába. Betért a legszélső házba, s rögtön rákezdte, elkezdte mesélni a ház gazdájának:

– Én – mondja a rénszarvasvadász – én csodát láttam.

– Miféle csodát láttál – kérdezi tőle a gazda.

– Elmentem az erdőbe. Egyszer csak elém szaladt egy rénszarvas, egy vad rénszarvas. Én rálöttem, a rén összeesett. Erre elvágtam a nyakát, bőrét lenyúztam. A húsát meg beleaprítottam egy üstbe, aztán az egészet odatettem főni. Amikor az üst már javában forrt, jött hirtelen egy forgószél és feldöntötte. Ekkor a vad rénszarvas kiugrott belőle és elszaladt!

– Hát neked még ez is csoda – kérdezi a vadásztól a faluvégi gazda. – Menj csak, a felvégen szánt egy ember. Két lova van, megismered. Az egyik, a csődör, a csuvalkunyhónál van kikötve, a másik, a kanca, meg szánt neki.

A rénszarvasvadász el is indult oda. Látja ám, hogy a felvégen csakugyan szánt egy ember. Egyik lova a csuvalkunyhónál áll felkötött fejjel, a másik meg húzza az ekét. Közelebb megy hozzá, illedelmesen köszönti, aztán így szól:

– Én... csodát láttam!

– Hallod-e – válaszolja neki a szántóvető ember – ha csodát is láttál, szántás közben nem állhatok meg. Ha beszélgetni való

kedved van, gyere itt utánam a barázdában, és úgy mondd el, amit mondani akarsz!

A vadászember úgy is tett, beállt a barázdába és elkezdte: „Vadászni mentem. Találkoztam egy vad rénszarvassal. Rálöttem, a rénszarvas elesett. Elvágтам a torkát. Aztán megnyúztam. A húsát beraktam egy üstbe, s odatettem az egészet főni. Ekkor hirtelen jött egy forgószél, és felborította az üstöt. Az üst fölborult, a rénszarvas meg kiugrott belőle és elszaladt.”

– Ez is csoda neked?! Ha csodát akarsz hallani, én elmondok neked egy csodát – mondja erre a szántó ember, s máris rákezd: – Volt nekem egy feleségem. Egyszer megyek haza munkából, látom ám: a feleségem meg egy idegen ember egymást átölelve fekszenek az ágyon. Ahogy belépek, az asszony felugrik, felkap egy dorongot, engem fejbe ver és azt mondja: „Eddig férfi voltál, légy most hitvány fekete eb!” És csakugyan kutyává változtam. Aztán kikergettek a házból is. Én pedig csak mentem, szaladgáltam, futkároztam körbe-karikába.

– Hát egyszer csak látom ám – folytatja a szántó ember – a földeken szántanak az emberek. Odafutottam hozzájuk. Volt nekik egy csőszkunyhójuk, azt kezdtem őrizni. Elkergettem tőle a varjúkat, a szarkákat. Később megjöttek az emberek is, észrevették. „Nézd, ni! – mondja az egyik. – Tórem-isten egy fekete kutyát küldött nekünk, hogy megőrizze az élelmünket.” Ekkor az emberek megetettek, jóllakattak. Egy hétig maradtak kint a földön, én meg folyvást őriztem a kunyhójukat. A hét leteltével, az emberek hazamentek a gazdájukhoz. Én is velük mentem. Egyikük azt mondja most a gazdának: „Tórem-isten egy fekete kutyát adott nekünk, hogy őrizze az élelmünket.” „Nem hamis ez a kutya – mondja a másik – meg szorgalmas is. És ami a legfőbb, nem csen el semmit.” Azt mondja erre a gazda: „Meg kell tartani! Adjatok neki enni, rendesen!”

Közben elmúlt a vasárnap, iaz emberek újra kimentek a földekre. Engemet is magukkal vittek volna, de a gazda nem engedett. Azt mondta, nekem a házat kell őriznem. Hát úgy is lett. Őriztem a házat. Előbb csak kint, aztán csakhamar a lakásban kezdtek tartani. Mert akkoriban történt, hogy a gazda felesége fiat szült az urának, a gyermeket meg ellopta valaki. Másodszor jártak így. Nemsokára az

asszony egy harmadik fiút is hozott a világra. Egyszer aztán – meséli a szántó ember – a szoptató asszony elaludt a gyermek mellett, a szobába meg bejött egy idegen öregember. Odament a bölcsőhöz, és kivette belőle a gyermeket. El akarta vinni magával. Hát ahogy elindult vele, én elkaptam az ember köpenyegét. Azt mondja erre az öreg: „Ej, te hitvány fekete eb, engedj el engemet! Ha el nem eresztesz,... ha aztán egyszer a kezem közé kerülsz, én bizony élve ki nem eresztlek onnan!” Így beszélt, közben már vitte is a gyermeket kifelé.

Erre én utána mentem, és a küszöbön beleharaptam a lába ikrájába. Eldobja erre az öregember a gyermeket, az ujjával pedig megfenyeget: „Ej, te fekete eb, kerülsz te még az én kezeim közé!” – és ezzel elmegy. Ahogy elment az öreg, fölébredt a szoptató asszony. Nézi: nincs a gyerek a bölcsőben! Lángot gyújt, felkelti a gazdát. Keresik a gyereket: „Megint csak ellopták! Megint oda a gyerek!” – rémüldöznek jobbra-balra. Közben a gyerek meg melletttem feküdt, úgyhogy végül is ott találták meg melletttem. „Ejha, a fekete kutya visszavette a gyereket!” – mondja erre a gazda. Ettől kezdve még jobban bántak velem. Fehér kenyérral, sőt! cukorral etettek. Éjjelre még az ágyba is odatettek maguk mellé aludni. Nyakamba aranyos szalagot kötöttek. Egyszóval: nagyon megbecsültek.

Egyszer a gazda nyulászni ment. Én is vele tartottam. Fogtam neki egy nyulat, majd megint előreszaladtam, mintha egy másikat kergetnék. De nem a másik nyúl után mentem, hanem hazafutottam.

Otthon látom ám: a feleségem egy idegen emberrel alszik. Belépek, erre az asszony felugrik. A doronggal megint csak fejbe vág és azt mondja: „Eddig fekete eb voltál, most légy veréb!” Csakugyan veréb is lettem. De így sem tűrtek meg, elkergettek. Körbe-körbe repültem. Nemsokára rettenetesen megéheztem. Útnak indultam. Egyszer csak a mezőn egy kunyhót vettem észre. Rászálltam a tetejére. Látom ám – mondja a szántó ember – a ház előtt lovak zabot ropogtatnak. Odaszálltam a vályú szélére, és én is elkezdtem enni a zabot. Míg én ott eszegettem, arra jött két gyerek. Megfogtak, és odavittek az apjukhoz: „Apa, verebet fogtunk!” „Adjátok csak ide!” – mondja erre az öreg. – Hadd nézzem már meg!” Kezébe vesz az öreg, egyszerre csak ezt mondja: „Áá, galambocskám! Mondtam,

hogy még a kezembe kerülsz.” Azzal egy ostorral jól rám csapott: „Eddig veréb voltál, most ember leszel!” És erre egyszeribe ember is lettem. Enni adtak, elengedtek. Búcsúzóul az öreg egy ostort nyomott a kezembe, majd így szólt: „Menj haza! Vágj végig ezzel az ostorral az asszonyon, és eközben mondjad azt: – Eddig asszony voltál, most kanca leszel! – Vágj végig az emberen és mondjad: – Te eddig ember voltál, most csődör leszel!” – Csakugyan hazamentem – folytatta a szántó ember. – Az ajtót nyitva találtam, belépek. Látom ám: megint csak ott fekszenek az ágyon. Rávágok az asszonyra az ostorral, mondom: „Eddig asszony voltál, most kanca leszel!” Valóban az asszony kanca is lett. Rávágok az emberre az ostorral, mondom: „Te eddig ember voltál, most csődör leszel!” És csődör is lett. Ekkor elővettem a szerszámokat, rájuk tettem. A csődért kikötöttem, a kancát meg eke elébe fogtam. Azóta így szántogatok. Mikor a kanca elfárad, kifogom, felkötöm a fejét, s a csődörrel szántok tovább. – Ezzel aztán a szántó ember befejezte a történetét. A rénszarvasvadász pedig megszólalt:

– Hát ez igazán csodás egy történet volt!

A RÉZEMBER

Tavda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy asszony meg egy öregember. Volt nekik három fiúk is. Egy alkalommal répát ültettek. Mikor a répák már megnőttek, észreveszik: valami tolvaj jár a répába. Földjükön minden éjjel eltűnik egy ágyásnyi répa.

Ekkor az öreg ráparancsolt a legidősebb fiára, hogy strázsálja a répát. Elindulásakor még azt mondta neki:

– Ha megfogod a tolvajt, hozd majd haza!

Elmegy a fiú, örködik egy darabig, aztán ráun, elmegy inkább a lányos házakhoz udvarolni. Hajnalban megy csak vissza a földre. Látja ám: egy ágyásnyit megint csak ellopott valaki!

Hazamegy a legidősebb fiú, és azt mondja az apjának:

– Egész éjjel örködtem az ágyúsoknál, de egy ágyásnyi répa mégiscsak eltűnt!

Erre az öreg a középső fiát küldte ki strázsálni:

– Menj, fiam – mondja a középső fiúnak – vigyázd te a répát! Fogd el a tolvajt, és hozd haza!

Megy a középső fiú, kiül a répa föld szélére, örködni. Örködik is egy darabig, azután egyszeribe elalszik. Hajnalodik, mire fölébred. Látja ám ő is: egy ágyásnyi répa csak hiányzik. Hazamegy, azt mondja az apjának:

– Apám, én a tolvajnak még a színét se láttam, de egy ágyásnyi répa azért megint csak eltűnt.

Ezután az örködés sora a legkisebb fiúra jutott, aki egyébként csak Lya-Venykének, azaz hogy Bolond Jancsinak hívtak. Azt mondja neki az apja:

– Fiam, a répát egyre csak lopják. Menj, vigyázd meg már becsülettel!

Kimegy most Bolond Jancsi is a répa földre, gallyakból csinál magának egy sátrat. Aztán leül, nézdegél, lesi a tolvajt. Mikor úgy éjfél tájra fordul az idő, a földön egyszeriben nagy fényesség támad: az égboltról rézlovon egy kis rézemberke ereszkedik le. Még a

nyeregkápája is réz volt! Leszállt a rézember, megkötötte a lovát, aztán nekiállt két kézzel is szedni a répát. Odamegy erre Bolond Jancsi, megfogja a rézembert.

– Na, most a kezembe kerültél! – mondja neki, aztán úgy megszorítja a rézember kezét, hogy az majd leszakad szegénynek.

– Bocsáss el engem! – könyörög a rézember. – Én ide soha többet nem jövök!

– Nem-a'! Persze hogy nem, mert én téged most nem bocsátalak el. Ilyen tolvaj nálunk nemigen akad. Én téged egyenesen a fejedelemhez viszlek – mondja Bolond Jancsi, s megkötözi a rézembert. Ekkor a rézember odament a lovához, összekötözött kezével eloldotta, és azt mondta neki:

– Menj haza! Mondd meg az apám-leánya nővéremnek, hogy nagy bajba kerültem! – A ló elment, Bolond Jancsi meg hazavitte a rézembert. Hát ahogy beviszi a házba, az egész ház egyszeribe kivilágosodott tőle! Bátyjai nézik a rézembert: „De jó lenne, ha mi vihetnők el a fejedelem elébe!” – gondolják magukban, de megszólal az apjuk:

– Aki megfogta, az vigye a fejedelemhez!

Felöltözik erre Bolond Jancsi, elviszi a rézembert a fejedelemhez. Azt mondja neki:

– Fejedelem! Én a répaföldön egy tolvajt, valami rézembert fogtam. Elhoztam neked.

Nézi a fejedelem a rézembert, majd megkérdezi Bolond Jancsitól:

– Mit kérsz érte?

– Borítsd be őt pénzzel! Az elég lesz nekem – felelte erre Bolond Jancsi.

– Ez nem is ár érte, én megadom neked – válaszolta a fejedelem, és megparancsolta a katonáinak, hogy a rézembert borítsák be pénzzel. A katonák így is tettek. Behoztak egy dézsa pénzt, és ráborították a kis rézemberre. Ekkor a rézember megrázkódott, úgyhogy a rengeteg pénz szerte szóródott róla. Erre a katonák még egy dézsa pénzt borítottak rá, de ő azt is ugyanúgy lerázta magáról. A fejedelem kénytelen volt őt harmadszor is beborítani pénzzel. Ilymódon Bolond Jancsinak töméntelen pénze gyűlt össze. Fogta is mindjárt az egészet, és még mielőtt a fejedelem meggondolhatta volna magát, vitte mind hazafelé.

Ekkor a fejedelem megparancsolta, hogy a rézembert zárják be a toronyba, aztán hívják meg az összes uralkodókat, királyokat, fejedelmeket, hogy nézzék meg a rézembert. Talán akad közöttük, aki meg tudja majd mondani, hol van a rézember országa.

Volt ennek a fejedelemnek egy kis fiacskája, akit Jánosnak hívtak, János fejedelemfinak. Még egészen kicsi volt, amolyan ló-tó-futó. Bebújt mindenhova, csetlett-boltott mindenütt.

Egyszer ez a fiú elkezdett íjjal-nyíllal játszózni, és hogy hogy nem, rézből való kis nyilát fellőtte a torony tetejére. Előbb csak nézte egy darabig, aztán mikor látta, hogy semmiképp sem tudja levenni onnan, sírva fakadt. Meghallotta ezt a rézember, és megkérdezte tőle:

– Kis fiúcska, fejedelemfiúcska, miért sírsz?

– Azért sírok, mert a réznyilam felesett a tornyod tetejére, és nem tudom sehogysen levenni – válaszolta a fejedelemfiú a rézembernek.

– Kedves kis fejedelemfiú, visszاسzerzem én neked a réznyiladat, csak nyisd ki az ajtót!

– Kinyitnám én, de nem tudom, hol a kulcsa – válaszolta a fiúcska.

– Akkor hát figyelj rám! – mondta most a rézember. – Menj szépen haza, és kezdjél el rettenetesen sírni. Mondd azt, hogy elverted a kezed, megütötted a lábad. Bármit is ígérnek neked, te sírj még jobban. Csak ha a rézkulcsot akarják neked adni, akkor hallgass el a sírással. Ekkor a rézkulccsal kezdjél el játszani, majd gyere ide velem, és nyissad ki az ajtót! Én pedig visszaadom neked a nyiladat.

A fiú úgy is tett.

Hazament és elkezdett rettenetesen sírni. Bárhogy is igyekeztek kedvében járni, ő csak annál jobban sírt. Azt mondja erre az anyja:

– Adjátok már oda neki azt a fényes rézkulcsot! Hadd zörögjön el vele, attól talán megcsendesedik.

Ekkor a szolgálóleányok levették a szögről a kulcsot, és odaadták a fiúnak, mire ő csakugyan abbahagyta a sírást, és elkezdett a kulccsal játszózni. Játszózott, játszózott vele, majd egy óvatlan pillanatban odafutott a toronyhoz, kinyitotta a zárat, és kiengedte a rézembert. A rézember most, szavához híven,

felmászott a torony tetejére, levette a nyilat. Odaadta a fiúcskának, és azt mondta neki:

– János fejedelemfi, tarts meg az emlékezetedben, aztán ha valamikor is bajba kerülsz, gondold csak a rézemberre. Meglátod, nem lesz hiába!

Ezután még azt mondotta: – Él jól, kis fiúcska, aludj jól, kedves fiúcska! – s azzal egyszeriben eltűnt.

Közben megérkeztek az uralkodók, a fejedelmek, királyok. Volt, aki két-három évi utat is megtett, csak hogy lássa az idegen embert. Mihelyt megérkeztek, kezdték őket pálinkával kínálgatni, de ők azt mondták a fejedelemnek:

– Nem pálinkázni jöttünk mi hozzád, hanem az idegen embert megnézni. Mutasd hát, hol van!

Megparancsolja erre a fejedelem a katonáinak, hozzák oda a rézembert. A katonák elmennek, bemennek a toronyba, látják ám: a rézember helyett csak egy rakás rézszar van ott. Visszamennek a fejedelemhez, jelentik neki. A fejedelem most maga indul a toronyba, de a rézember helyett ő is csak a rakását találja. A vendégek erre morogni kezdenek: – Mennyi pénzt kiadtunk, mennyi időt elpocsékolunk! (Ugyanis akkor még nem volt vasút!) Idejöttünk, a rézember meg nincs itt. Hiába fáradtunk. – Megharagudott erre a fejedelem, az örökét bezáratta a toronyba, maga pedig azt mondta: – Magam lövöm agyon, aki őt kibocsátotta!

A fejedelemfi reggel fölkel, hallja: az örök a toronyba vannak becsukva. Erre odamegy az apja elé, azt mondja neki:

– Apám, én vagyok a bűnös. Én engedtem ki a rézembert. Egyszer itt lődöztem az íjammal, a nyilam a toronyra esett. Erre én kiengedtem a rézembert, hogy vegye le a nyilamat.

A fejedelem most tanácskozni kezdett tudós embereivel:

– Mit tegyek a fiammal? Ő engem az uralkodók, királyok szemében megszégyenített. Azután mégiscsak a fiam, fejét nem vehetjük!

– A fejét valóban nem vehetjük – felelik neki az okos öregek – de fogassunk be három lovat, aztán a Senpó nevű szolgálóval küldjed őt idegen földre. Ott aztán mehet arra, amerre a szeme lát.

Valóban így is lett. A fejedelem befogatott egy kocsit, a tetejét kassal lefedette, aztán a fiát Senpóval együtt elküldte idegenbe.

Sokáig mentek-e, rövid ideig mentek-e, a kis fejedelemfi nagyon megszemjázott. Körülnéztek, de vizet sehol sem találtak. Tovább mentek. Nagy sokára az út szélén egy mély gödörrre akadtak. A gödör alján volt víz, de sehogy sem tudták elérni. Most azt mondja a fejedelemfi a szolgának:

– Hallod-e, miből készítik a háncskötelet? Meg tudnád-e nekem mondani?

– Meg én – feleli neki Senpó, a szolga. – A hársfáról a nyers kérget lehántjuk, aztán kötelet fonunk belőle.

Erre nyomban nekiláttak, háncskötelet fontak. Amint készek lettek vele, megszólal a fejedelemfi:

– Senpó, én megfogom a kötelet, te bocsátkozzál alá, hozz nekem vizet!

A szolga leereszkedett, de még a vízhez sem ért, kiabálni kezdett:

– Megfúlok, megfúlok! Húzz vissza, fölfelé!

Ezután mit lehetett volna mást tenni, maga a fejedelemfi bocsátkozott alá. Leért, sapkájába vizet merített, kiitta. Hát abban a pillanatban, a víztől, hatalmas-erejű hőssé lett. Felkiabált a szolgának: Húzz!

A szolga nekilátott, aztán húzta is, meg nem is, majd megszólalt:

– Fejedelemfi, cseréljük el a nevünket! Te leszel Senpó szolga, én leszek János fejedelemfi. Ha nem cseréled el a nevedet, nem húzlak ki a gödörből! Ha meg beleegyezel, a saját véreddel írad meg a szerződést.

A fiú mit tehetett mást, beleegyezett. Megvágta az ujját, vérével megírta a szerződést, aztán fölhajította a szolgának. A szolga megnézte, majd felhúzta a fejedelemfit. Azt mondja neki:

– Most már én utazom a kas alatt, te meg ülj csak fel oda a bakra!

Az ál-fejedelemfi be is telepedett a kasba, az igazi meg felült a bakra, s mentek tovább. Nemsokára egy idegen fejedelem városába érkeztek. Befordulnak a fejedelem udvarába, maga a fejedelem fogadja őket.

Az idegen fejedelemnek volt egy Ilona nevű, rendkívüli szép leánya.

A fejedelem az ál-fejedelemfit asztalához ültette, s lakomázni kezdtek. A fejedelem egyszer csak kérdezgetni kezdi:

– Milyen ügyben jöttél?

– A lányod jöttem megkérni – feleli neki Senpó, az ál-fejedelemfi.
– Nekem adod-e?

– Neked adom, de van itt harminc csődöröm, előbb hajtsd őket a rétre, vigyázd őket három nap és három éjjel. Ha egy is hiányozni fog, levágatom a fejedet, ha meg egy sem hibázik, neked adom a lányomat.

– Van nekem egy szolgám, majd megőrzi. Én magam nem megyek – feleli az ál-fejedelemfi, s bekiáltja a „szolgáját”. Azt mondja neki:

– Hajtsd ki ezt a harminc csődört a rétre! Vigyázd őket három éjjel, három nap. Aztán hazahajtod őket, de ha egy is elvész, levágatom a fejedet.

A fejedelemfi kimegy a lovakkal a rétre, őrzi őket, de nagyon süt a nap, elálmosodik, aztán csakhamar el is alszik. Míg aludt, a lovak szanaszét futottak. Fölbred a fiú, látja: egyetlenegy csődörlova sincsen! Feltámasztotta erre a fejét, sírni kezdett. Egyszer csak eszébe jutott a rézember: „Valahol él az én rézember testvérem. Én neki jót tettem, megmentettem a haláltól.” Egyszeribe ott termett a rézember:

– Testvérke, miért kell neked szomorkodnod?

– Azért – feleli a fejedelemfi – mert a ménesem eltűnt, az idegen fejedelem meg levágatja a fejemet.

– Sose búsulj! – mondja neki a rézember. – ülj ide mögém a lóra, gyere el hozzánk vendégségbe!

Felültek. Elvágattak. Csakhamar odaértek a rézember házához. Ott a rézember egyik lánytestvére fogadta őket. Kezénél fogva bevezeti Jánost, majd az asztalhoz ülteti. Esznek, isznak. Egyszer csak azt mondja a rézember:

– No, most már mehetünk vissza! – majd odaszól a legidősebbik nővérének:

– Ajándékozd meg a testvéredet valamivel!

Erre a lány egy kendőt adott neki: „Ha valami bánatod lesz, csak lebegtesd meg ezt a kendőt, és egyszeriben elfelejtesz mindent.” A fejedelemfi elvette a kendőt, azután visszamentek oda, ahonnan

eljöttek. Elkiáltja most magát a rézember: „Csődörök, ide!” A csődörlovak erre mind odaszaladtak, a rézember meg hazaindult.

Ekkor a fejedelemsfi előveszi a kendőt, meglobogtatja: valahonnan egyszer csak emberek termettek elő. Az egyik hegedült, a másik húros hárfát pengetett, a harmadik énekelt, a negyedik táncolt. Ezután asztalok nőttek ki a földből, csakúgy roskadoztak az ételtől, italtól. Most mindannyian leültek, ettek, ittak. Estefelé a fejedelemsfi zsebre tűrte a kendőt, egyszeriben eltűnt minden. Maga pedig fogta magát, hazahajtotta a ménest. Látja ám az idegen fejedelem, hogy neki harminc lova volt, most meg hatvanat hajtának vissza. „Megellettek volna a csődörök?!” – gondolja magában. Erre bemegy vissza a házba, az ál-fejedelemsfit szépen megvendégeli. Adnak neki enni, inni. A fiúval pedig nem törődik senki. Mit tehetne más, odaheveredik a csuvalkunyhó oldalába. Csak az idegen fejedelem lánya küld neki egy kis ennivalót.

Másnap reggel Senpó a fejedelemsfit újból kiküldi a lovakkal. A réten a lovak ide-oda futkosnak, a fiú meg leül, nézi őket. De egyszerre megint csak elalszik, s mire felébred, egyetlen lovat sem lát már maga előtt. Búnak eresztette a fejét, sírni kezdett: „No, most aztán oda a fejem. Valahol él az én rézember testvérem, én vele egyszer jót tettem, egyszer már ő is jót tett velem, most már bizonyára ő sem tud segíteni.”

Hát erre egyszeribe megint ott termett a rézember, s megkérdezte:

– Miért sírsz, testvérke?

– Megint eltűntek a lovaim – feleli neki a fejedelemsfi.

– Testvérke, sose búsulj, még csak ne is törődj vele! Gyere, ülj fel ide mögém a lóra, elmegyünk hozzánk vendégségbe!

Felpattannak a lóra, elvágatnak. Csakhamar megérkeznek. A rézember másik nénje jön ki, megcsókolja, bevezeti őket. Enni, inni ad nekik. Még pálinkát is isznak. Egyszer csak azt mondja a rézember:

– Most már mehetünk vissza! – majd odaszól a középső nénjének: – Néném, ajándékozd meg a testvéredet valamivel! A lány erre egy ládikót ajándékozik neki: „Üss rá, s meglátod majd, mi történik!” A fejedelemsfi elveszi a ládikót, aztán már nyargalnak is vissza. Mihelyt visszatértek ugyanoda, ahonnan eljöttek, a rézember

elkiáltja magát: „Gyertek elő, hatvan csődör!” Abban a pillanatban a csődörök összeverődnek. Kilencvenen vannak. Azt mondja most a rézember:

– Te maradj itt! Ha valami bajod támad, gondold csak rám, én itt termek. – Ezzel aztán a rézember el is tűnt.

A fiú meg ráütött a ládikóra. Én nem tudom, honnan: emberek jöttek elő. Megkérdezik:

– Urunk, mit tegyünk?

– Játszatok, énekeljete, táncoljatok! – parancsolja nekik a fejedelemfi. Erre csakugyan az egyik énekelni, a másik táncolni, a többi meg játszani, szórakozni kezd.

Mikor már a napot és az éjét is átmulatták, a fiú ráütött ismét a ládikóra: abban a pillanatban eltűnt minden, a fiú meg hazahajtotta a lovakat. Az idegen fejedelem látja ám, előbb harminc lova volt, most meg kilencvenet hajt haza a fiú. Azt mondja erre magában: „Ez már igazán csodálatos! Harminc lóból kilencven lett. Ezt nem tudja egy szolgafiú megcsinálni, ez csak fejedelemfi lehet!” Behajtják az állásba a lovakat, a fiú meg bemegy a csuvalkunyhóba, leheveredik a földre. Bezzeg bent a házban az ál-fejedelemfit még pálinkával is megtisztelik. A „szolgával” senki sem törődik, csak az idegen fejedelem lánya küld neki enni, innivalót.

Másnap reggel, ahogy felkelnek, azt mondja az idegen fejedelem a „szolga”-fiúnak: „No, még egyszer, utolsó nap, utolsó éjjel hajtsd ki a lovakat! De ha egy is elbitangol, levágatom a fejedet.” Fogta magát a fiú, újból kihajtotta a lovakat oda, ahol már eddig is voltak. Amint kiérnek, leheveredik, elalszik. Hosszú ideig aludt-e, rövid ideig aludt-e, mire felébredt, egyetlen lova sem maradt. Ugyancsak lógatta a fejét, és sírni kezdett: „No, mégis oda a fejem! Van valahol egy réztestvérkém, én vele egyszer jót tettem, de ő már engem kétszer is megsegített. Nem tudom, harmadszor is megteszi-e nekem, vagy nem.” Alighogy ezt kigondolta, a rézember egyszeriben ott termett:

– Testvérkém, miért sírsz?

– Hogyne sírnék, elvesztek a lovaim!

– Semmi az! Ül csak ide mögém, elmegyünk hozzánk vendégségbe. Ne félj, minden jó lesz!

Ezután felültek ketten a lóra, s elvágattak. Odaértek a rézember házához. Most a legkisebb lány jött ki, hogy fogadja őket. Levették a

fejedelemit a lóról, úgy vitték be a házba. Nagy tiszteletben tartották. Asztalhoz ültették, még pálinkával is megvendégelték!

Mikor érkezett az indulás ideje, azt mondja a rézember a fejedelempiúnak:

– Testvére, most már mehetünk ám!

Kimentek az udvarra, ott a rézember így szólt a legkisebb nénjéhez:

– Kis néném, ajándékozz valamit te is a testvérednek!

A lány erre egy aranytojást adott a fiúnak:

– Fordítsd meg a tojást a kezében, aztán majd meglátod, mi történik!

Ezután megszólalt a rézember is:

– Nos, néném, ti már mind megajándékoztátok őt, most majd én adok neki valamit.

Erre a rézember füttyentett egy hatalmasat, majd elkiáltotta magát: „Szürkém, jó lovam, gyere ide gyorsan!” A szürke rézló erre oda is futott hozzá, majd megkérdezte: „Mit parancsolsz?”

– Nem parancsolok semmit, hanem odaajándékozlak az én testvéremnek, a fejedelempiúnak, ahogy rám hallgattál, úgy hallgass hát rá is!

Ezzel odaadta a rézember a fiúnak a lovat. Azután ráadásul egy kardot is adott neki. Ahogy a fiú kezébe fogja a kardot, érzi ám, nagyon erős lett egyszerre! Amikor felült a lóra, akkor meg olyan szemrevaló lett, hogy az ember kiskanállal is megette volna. Azt mondja most már a rézember:

– No, menj már! Amikor visszaérsz a lovakhoz, a tiédet engedd el. Ha szükséged lesz rá, csak füttyents egy hatalmasat, aztán kiálts neki, és mindjárt ott lesz!

A fejedelempiú most visszalovagolt a méneséhez és látja: a lovai mind megvannak, ide-oda járkálnak. Maga is leszállt a lováról, eleresztette, és azt mondta neki:

– Menj, ahova akarsz! De ha füttyentek, meg kiáltok, akkor teremj majd itt nálam!

Mikor a ló elfutott, a fiú elővette a tojást, megfordította. Hát abban a pillanatban valahonnan puskás, kardos fegyveresek jöttek elő. Az egyik hegedült, a másik húrokat pengetett, a harmadik énekelt, a negyedik táncolt, aztán meg mind leültek és ettek, ittak.

Közben az idegen fejedelem lányának egyszer csak eszébe jut, már ő meglesi, hogyan szaporodnak meg a csődörök! Odamegy nagy titokban, meglátja a temérdek embert, a tengernyi táncoló, vigadó fegyverest. Rettenetesen megijed, majd azt mondja magában: „Ez nem lehet szolga, ez csak fejedelembi lehet! Hiába mondja az a másik: Én fejedelem fia vagyok – ha ez ilyen nagy sereggel egyszer nekiindul, az az én apám halálát jelenti.”

Ekkor a fiú visszafordította kezében a tojást: egyszeriben eltűnt minden. Az idegen fejedelem lánya hazafutott, a fiú meg hazahajtotta a lovakat. Amerre elment a ménessel, még a föld is beleremegett. Kiszalad hozzá az idegen fejedelem, látja ám, a fiú most már százhusz mént hajt haza. Azt mondja magában: „Ez nem lehet szolga, ez csak fejedelembi lehet!”

Behajtják a lovakat az állásba, a fiú pedig visszamegy a csuvalkunyhóba. Az idegen fejedelem most bement az ál-fejedelembihez, és adott szava szerint azt mondja neki:

– Tiéd a lányom.

– Akkor holnap reggel megtartjuk a lakodalmat – feleli neki Senpó, a vőlegény.

Másnap felkeltek, készülődnek a lakodalomra. Mikor már a násznép is mind összegyűl ekezelt, egyszerre csak egy levél esett be az udvarra. A fejedelem olvasni kezdte: „Én, a Háromfejű-Manó-Öreg, feljövök a tengerből. Ha nem adod nekem feleségül a lányod, fejedelemségedet tűzzel felégetem, hamvát a szélbe szórom, neked meg kivájom a szemedet.” Azt mondja most az idegen fejedelem Senpónak:

– Menj, vőm, verekedj meg a tüzes ördöggel! Vidd ki a lányomat a tengerpartra. Ha agyonütöd az ördögöt, a lányom a tied. Ha meg nem ütöd agyon, akkor hadd vigye, hadd legyen akkor az övé. Én semmiképp sem bírok a manóördöggel.

Erre fogta Senpó a fejedelemlányt és nekiindultak. Csak úgy gyalog mentek. János fejedelembi meg kiment a városon kívülre, egy nagyot füttyentett, majd felkiáltott: „Szürkém, jó lovam, gyere gyorsan ide!” Erre rögtön ott is termelt a lóva:

– Mit parancsolsz, gazdám? – kérdezte.

– Menjünk a tenger partjára. A háromfejű tüzes manóördöggel kell megvívnom – felelte a fejedelembi, és felpattant a lóra. Közben

Senpó meg a lány odaérték a tenger partjára, leültek. Amint ott üldögéltek, a vízből egyszer csak felbukkant a háromfejű ördög. Erre a „vőlegény” beszaladt a nádasba és elrejtőzött. A háromfejű ördög pedig megszólalt:

– Hej, elhoztátok-e a fejedelemlányt?

Ekkor az égboltról rézszürkéjén hirtelen ott termett a fejedelemfiú, és azt mondta az ördögnek:

– Elhoztuk, hej, de előbb gyere, verekedjünk meg!

Nekikezdtek, verekedtek, majd a fiú kardjának egy csapásával levágta a háromfejű manóördögnek mind a három fejét. Aztán felpattant a lovára. A fejedelem leánya odakiáltott:

– Térj be egyszer az apám házába egy kis enni, innivalóra!

– Én már sokszor voltam az apád házábanál. Ettem is már ott, ittam is már ott – kiáltotta a fejedelemfiú a lánynak, aztán elvágatott. Mikor Senpó meglátta, hogy a leány egyedül maradt, előbújt a nádasból, és odament hozzá. Azt mondja neki:

– Te, otthon azt beszéld, én öltem meg a háromfejű manóördögöt. Ha nem ezt mondd, akkor most a botommal rögtön agyonütlek!

– Igen, úgy lesz – válaszolta a lány – azt fogom mondani, te ölted meg.

Ezután elindultak. Útközben Senpó bekente vérrel a botját. Hazaérve Senpó a véres botot megmutatja a fejedelemnek, és azt mondja:

– Megöltem a háromfejű tüzes manóördögöt.

– Holnap megtartjuk a lakodalmat – feleli neki a fejedelem.

A következő napon ismét nekikészülődtek a lakodalomnak. Amint épp tesznek-vesznek, megint csak beesik egy levél az udvarba. A fejedelem olvassa: „Én, a Hatfejű-Manó-Ördög, feljövök a tengerből. Ha nem adod nekem feleségül a lányod, fejedelemségedet tűzzel felégetem, hamvát a szélbe szórom, neked meg kivájom a szemedet.” Azt mondja most a fejedelem a „vejé”-nek:

– A háromfejű tüzes manóördögöt megölted. Ha a hatfejű ördögöt is megölsz, tiéd lesz a lányom. Ha nem ölsz meg, hát akkor az övé kell hogy legyen.

Ezután Senpó meg a lány felöltöztek, megint csak nekiindultak. Közben a fejedelemfiú is kiment a város szélére, egy nagyot

fütttyentett, majd elkiáltotta magát: „Szürkém, jó lovam, gyere ide gyorsan!” A szürke erre odafutott hozzá, megkérdezte:

– Mit parancsolsz, gazdám?

– Menjünk a tengerpartra! A hatfejű tüzes manóördöggel kell megverekednem – válaszolta a fejedelemsfiú, majd felpattant a lóra. Elindultak. Egyszeriben beérték az ál-fejedelemsfit. A fejedelemlány ahogy meglátja, odakiált neki:

– Segíts nekünk a Hatfejű-Manó-Ördög ellen!

– Mi közöm nekem a ti hadakozástokhoz! – válaszolja a fiú, ezzel továtúnt.

Mikor az ál-fejedelemsfi meg a lány újból odaértek a tenger partjára, Senpó leültette a lányt, maga pedig szaladt be egyenesen a nádasba. Csakugyan nemsokára meg is jelent a hatfejű tüzes manóördög, és azt ordította:

– A fejedelemlányt elhoztátok-e nekem?

Abban a pillanatban ott termett lován a fejedelemsfi, s már válaszolta is neki:

– Elhoztuk ám! – Azzal nekikezdtek a viadalnak, összecsaptak. A fejedelemsfiú levágta az ördögnek mind a hat fejét. Odafut most a lány fiúhoz, el akarja kapni lovának a gyeplőjét, de nem éri el. A fiú meg tovavágtat. A lány erre azt kiáltja neki:

– Szép vitéz, hős vitéz, térj be egyszer enni, inni az apám házába!

– Sokat ettem, ittam én már a te apád házában – válaszolta a fejedelemsfiú, aztán ahogy jött, elment. Hazament. A lovát elengedte, maga pedig befeküdt a csuvalkunyhóba. Közben a „vőlegény” előbújt a nádasból, vérrel bekente a botját, s azt mondta a lánynak:

– Mondd majd, hogy a Hatfejű-Manó-Ördögöt én öltem meg a botommal. – A fejedelemlány mit tehetett volna, beleegyezett. Hazaérve Senpó azt mondta a fejedelemsfiúknak:

– A hatfejű tüzes manóördögöt megöltem. Holnap meg kell tartani a lakodalmat!

– Várjunk csak! – feleli neki a fejedelemsfi. – Holnapig még valami közbejöhethet!

A fejedelemlány kinéz az ablakon, látja ám: a csuvalkunyhóban ott hever a szolgafiú. Gondolja magában: „Csak ő lehet a fejedelemsfi!”

Reggel aztán harmadszorra is nekikészülődnek a lakodalomnak. A násznép még alig gyülekezett össze, ismét csak beesik egy levél az udvarba: „Én, a Kilencfejű-Manó-Ördög, feljövök a tengerből. Ha nem adod nekem feleségül a lányod, fejedelemségedet tűzzel felégetem, hamvát a szélbe szórom, neked meg kivájom a szemedet.” Mit tehetett volna mást a fejedelem, ismét megszólalt, azt mondja a „vejé”-nek:

– Fogd a menyasszonyodat, vidd magaddal, menjetek ki a tenger partjára! Ha ezt az ördögöt is megöled, hát megtartjuk a lakodalmat. Ha nem öled meg, akkor a Manó-Ördög elviszi.

Senpó így is tett. A fejedelemleánnyal elindult a tengerpartra, János, a „szolgafiú” pedig kiszaladt a városon kívülre, egy jókorát füttyentett, aztán felkiáltott: „Szürkém, jó lovam, gyere ide, gyorsan!” A szürke előjött, megkérdezte:

– Milyen parancs vár most ránk, gazdám?

– A kilencfejű tüzes manóördöggel kell megvívnunk – felelte a fejedelemfiú.

– Fejedelemfi, ez nagyon nehéz lesz – mondta a szürke, a fiú meg felpattant a hátára. Elvágattak a tenger partjára, a fiú leszállt, kikötötte a lovat. A lány már ott ült, „vőlegénye” pedig messze bent a nádasban. Egyszerre csak a tengerből kikiabált a kilencfejű tüzes manóördög:

– Elhoztátok-e a fejedelemlányt, vagy nem?

– Elhoztuk – felelte a fejedelemfiú. Ezzel egymásnak mennek, elkezdtek birkózni. Birkóztak, birkóztak, de sehogy sem bírtak egymással. A harmadik napon aztán a fejedelemfi derékig bevágta a Manó-Ördögöt a földbe, annak meg csak térdig sikerült a fejedelemfit a földbe vágni. Viaskodtak, viaskodtak tovább. Végre egyszer csak, a fejedelemfi levágja az ördög három fejét. Aztán tovább vívnak, a fiú megint levág három fejet. Miközben a fiú épp a három megmaradt fejet készül már levágni, a Manó-Ördög odakap hozzá, megharapja a kezét. A fiú visszavág a Manó-Ördögnek, s porba hullik a kilencedik feje is. Ezután a fejedelemfi odamegy a lányhoz, megmutatja neki a kezét. Amint a lány a sebet meglátja, kettétépi selyemkendőjét. Egyik felével beköti a fiú kezét, a másik felét meg beteszi a lány a zsebébe. Ekkor a fiú felpattan a lovára, elvágat.

A lány meg azt kiáltja neki:

– Nézz be már egyszer egy kis evésre, ivásra az apám házába!

– Sokszor ettem, ittam én már az apád házában – válaszolja neki a fiú, aztán eltűnt. Hazament, a lovát eleresztette, maga pedig visszafeküdt a csuvalkunyhóba. Elaludt. Közben Senpó is előmászott a nádasból, botját bekente vérrel, majd így szólt a lányhoz:

– Mondd azt, én öltem meg a botommal a Kilencfejű-Manó-Ördögöt. Ha nem mondd, itt ezzel a bottal rögtön agyoncsaplak!

– Így mondom – válaszolta neki a lány. – Mit is mondhatnék mást? – Ezzel nekikészülődtek, hazamentek.

Mikor hazaértek, nagyon megörült a lány apja, hogy a lánya élve került haza. Mindjárt pálinkával vendégelte meg a „vőlegény”-t, majd azt mondta neki: „No, holnap megtartjuk a lakodalmat!” Az idegen fejedelem lánya pedig ezalatt odaszaladt a csuvalkunyhóhoz, benézett az ablakon. Látja: ott fekszik a szolgálfiú, a keze egy selyemkendővel be van kötve. Elsírja erre magát a fejedelemlánya: „Lám, ez volt a fejedelemfi!” – mondja. Aztán visszaszaladt az apjához. A lakodalmi pálinkát, sört, mindent saját maga kezdett készíteni:

Mikor összegyűlt a násznép, azt mondja a lány az apjának:

– Meg kell hívnunk a szolgálfiút is a lakodalomba! Ő nekünk számtalan ménlova szerzett, te meg egyszer sem, még egy üveg pálinkával sem kínáltad meg.

Közbeszól most Senpó, az ál-fejedelemfi:

– Ugyan minek kevernénk őt a jobbfejű emberek közé!

– Hát akkor megyek és meghívom magam – felelte erre a fejedelem lánya, aztán beszaladt a csuvalkunyhóba. Keltegetni kezdte a fiút:

– Hallod-e, kelj fel, gyere el te is a lakodalomba!

– Mit keresnék én ott? – mondja a fiú a lánynak.

Erre a fejedelemlánya megcsókolta őt, s azt mondta neki:

– Te vagy a Fejedelemfi, senki más! Kelj fel már, és gyere!

– Most már aztán megyek – felelte a fiú, a lány pedig felugrott, visszaszaladt a házba. Ott aztán sorban kínálgatni kezdte a vendégeket.

Egyszer csak megjött a szolgafiú is. Odaült a küszöbre. A fejedelemlány most fogott egy másfél vödör nagyságú edényt, teletöltötte a magakészítette, lakodalmi pálinkával. Legelőször odanyújtja Senpónak, a „vőlegény”-ének. Az párat kortyolt belőle, aztán egyszerre részeg is lett tőle. A fejedelemlány ezután a többi vendéget is kínálgatni kezdte a pálinkával. Bárkinek is nyújtotta, senki sem merte elvenni tőle. Erre ő azt mondja:

– Odaadom akkor a szolgafiúnak!

Ekkor János, a fejedelemfiú elvette tőle a hatalmas edényt, s egy hörpintésre kiitta az egészet. A lány erre megcsókolta őt:

– Nézzétek, ez ölte meg az ördögöket! Nézzétek, ez az igazi fejedelemfi, nem az a nyomorult! Mikor a kilencfejű tüzes manóördögöt legyőzte, az ördög megharapta a kezét. Akkor én keltétéptem a selyemkendőm, nézzétek, azzal kötöttem be a kezét.

– Hol van selyemkendőd másik fele? – kérdezte most tőle az apja.

A lány erre elővette az ő fél kendőjét:

– Tessék, itt a kendőm! – szólt. Az apja elveszi tőle, szétnyitja, egymáshoz méri őket. Mindenki látja, mindnyájan mondják: „Valóban, ez a fejedelemfi!” Az idegen fejedelem most megkérdezi tőle:

– Hogy adtad oda neki a nevedet?

– Mikor még kicsi voltam – feleli neki János fejedelemfi – egyszer nagyon megszomjaztam. Akkor ő leeresztett engem egy mély kútba. Onnan csak azzal a feltétellel húzott ki, ha odaadom neki a nevemet. Nekem semmi kedvem sem volt a kútban elpusztulni, így hát odaadtam neki.

Az idegen fejedelem erre rettenetesen megharagudott Senpóra, s megparancsolta: a fejedelmi ruhát húzzák le róla, őt pedig dobják ki valahová. Úgy is lett. Az ál-fejedelemfit kidobták, az igazit meg odaültették a menyasszony mellé. Mikor az idegen fejedelem meghalt, a fiú a lány után a fejedelemséget is megkapta.

Még most is élnek, még most is megvannak.

A MEDVEFIÚ

Tavda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Volt nekik egy kis répaföldjük is.

Amikor a répa növekedni kezdett, egyszer csak észreveszik: valami tolvaj ugyancsak rákapott a répára. Amint beesteledik, valami mindennap rájár egy kis ingyen lakomára. Ezért hát az egyik estén az öregasszony azt mondja az emberének:

– Öreg, eredj már, lesd meg, hogy ki lopkodja a répánkat!

Napnyugtakor felszedelőzködik az öreg, kimegy a répaföldre, és nekiáll a répát strázsálni. Hosszú ideig strázsálja-e, rövid ideig strázsálja-e, egyszer csak odajön a földre egy Medve-Öreg és elkezdi tépni a répát. Felugrik erre az ember, el akarja fogni a Medve-Öreget, de bizony az őt magát fogja meg, és amint megfogja, nyomban fel is falja.

Közben az öreg felesége egyre csak várja az emberét. Várja, várja, de az csak nem akar hazatérni. Erre az asszony elhatározza: maga néz már utána a dolognak. Csakugyan ki is megy a répaföldre. A Medve-Öreg őreá is ráront, megragadja, majd elhurcolja a barlangjába, s mint férj-feleség kezd éldegélni vele.

Hát amint így éldegéltek-háldogáltak, az asszony csakhamar teherbe esett, és mikor eljött az ideje, fiút hozott a világra. Fiának a felső része: a feje meg a keze emberféle volt; a köldökétől kezdve lefelé pedig szőrös, szóval medveféle.

Az asszony fia napról napra növekedett. Amikor már megemberesedett, egyszer csak megkérdezte az anyjától:

– Anyám, miért élünk mi barlangban?

– Kedveském, azért, mert innen nem mehetünk el – válaszolta neki az anyja. – Alighogy kitennénk a lábunkat, medve-apád rögtön megfojtana bennünket.

Az egyik nap a Medve-Öreg elment élelem után. Valahogy messze elbolyongott, mire az asszony meg a fiú elszöktek tőle, otthagyták a barlangot, és futni kezdtek az erdőből kifelé.

Hosszú ideig futottak-e, rövid ideig fulottak-e, egyszer csak visszanéznek. Hát látják ám: a Medve-Öreg már majdnem hogy utolérte őket! Ekkor a medvefiú gyökerestül kitépett egy jól megtermett nyírfát, aztán úgy odavágott vele a Medve-Öregnek, hogy annak nyomban kiszaladt a lelke.

Az asszony meg a fia most fogták magukat, visszamentek az asszony régi házába, és ott kezdtek éldegélni. Amint így éldegéltek, az egyik nap a medvefiú azt mondja az anyjának:

– Anyám, én téged most magadra hagyok. Elmegyek más földre, más vidékre, feleséget keresek magamnak.

A medvefiú, alighogy ezt kimondta, máris elment. Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, egyszer csak az út mentén egy orratlan emberre akadt. Az orratlan ember lefelé nézett, mire a medvefiú megkérdezte tőle:

– Orratlan ember, minek nézel lefelé?

Az orratlan ember éppen az alvilágban élő szép leányok énekét hallgatta, de nem merte ezt megmondani, ezért hát így felelt a medvefiúnak:

– Ott, a lenti világban, apám-anyám már hét esztendeje veszekszenek, az ő pörlekedésüket hallgatom. Medvefiú, társul veszel-e magad mellé?

– Veszek én, gyere máris! – válaszolta neki a medvefiú, aztán már együtt mentek tovább.

Hosszú ideig mentek-e, rövid ideig mentek-e, összetalálkoztak egy fületlen emberrel. A fületlen ember fölfelé nézgelő-dött, mire a medvefiú ezt kérdezte tőle:

– Fületlen ember, hát te mit nézel fölfelé?

– Hogyne néznék – feleli neki a fületlen ember – valahonnan gyönyörű szép énekszót hallok, de nem tudom, hogy honnan. Medvefiú, társul veszel-e magad mellé?

– Veszek, gyere csak, veszek – válaszolja a medvefiú a fületlen embernek is. Így hát most már hárman mennek tovább.

Mennek, mendegélnek, míg csak egy nagy hegyhez nem érkeznek. Látják ám: a hegy lábánál hatalmas nyílás van. Azt mondja most a medvefiú az embereinek:

– Emberek, fonjatok nekem egy hosszú hánckötelet, én lemegyek oda!

Az emberei csakugyan fontak egy kötelet, aztán amikor készen lettek vele, a medvefiú a derekára kötötte, és elkezdett lefelé ereszkedni.

Hosszú ideig ereszkedett-e, rövid ideig ereszkedett-e, egy kis házikóhoz ért. Bemegy a házba, de jaj már csak ott lent veszi észre, hogy a háromfejű sárkány házába jutott.

– Haj, az istenségecske ennivalót küldött nekem! – kiáltja a háromfejű sárkány a belépő medvefiúnak, mire az így válaszol neki:

– Háromfejű sárkány-apám, ne egyél meg! Inkább szolgád leszek, és fát vágok neked!

Ezzel a medvefiú csakugyan vette is a fejszét, kiment a háromfejű sárkány háza elé, és nekiállt fát vágni. Hát, amint vágja a fát, a forgácsai a kéménynyíláson keresztül mind behullanak a háromfejű sárkány házába.

– Hej, minek vágod olyan erősen – kiabál ki neki a háromfejű sárkány – a forgácsok mind behullanak a házamba!

Erre a medvefiú bement a házba, és a fejszével levágta a háromfejű sárkánynak mind a három fejét.

Hát a medvefiú csak ekkor látja ám: a házban három szép leány is van! Három igen szép leány, a ház sarkában játszanak. Odamegy hozzájuk, a leányok csak játszanak tovább.

Erre a medvefiú rájuk szól:

– Mit játszotok itt nekem olyannyira, mintha itt sem lennétek? Kapjátok gyorsan magatokat, aztán gyerünk fölfelé!

Ekkor a leányok összeszedik a holmijukat, miegymást, majd elindulnak. Csakhamar oda is érkeznek a nyíláshoz. Ott a medvefiú ráköti az egyik leány derekára a kötelet. Az orratlan ember, meg a fületlen ember pedig elkezdik húzni fölfelé. Ahogy fölért, újra lebocsátották a kötelet, s fölhúzták a második, majd harmadszorra a harmadik leányt is. Ezután a medvefiú kötötte magára a kötelet. Húzzák ám őt is felfelé, de mire a medvefiú épp a lyuk szájához ért volna, fejszével hirtelen elvágta a kötelet, s a medvefiú hanyatt-homlok visszazuhant, leesett vissza a föld alatti világba.

Ekkor a medvefiú töprengeni kezdett, majd gondolt egyet, és visszament a háromfejű sárkány házába. Amint belép, a házban meglátja a szegen a háromfejű sárkány vadászó fegyverét. Leakasztja, és elmegy vele vadászni, ügyes volt a medvefiú nagyon,

így hát csakhamar garmadával hullott el fegyverétől a sok vad: jávorszarvas, réce, mókus, ami éppen elébe került.

Vadászás közben a medvefiú egyszer csak összetalálkozik egy sassal. A medvefiú megkérdezi tőle:

– Sas, fölviszel-e engem a fényes világba?

– Van-e sok húgod? – felel neki kérdéssel a sas.

– Vadászom én eleget, már hogy ne volna!

– Akkor hát készíts nyírfahéj-vedreket, rakd őket tele hússal, de úgy, hogy akár három hónapra is elég legyen!

A medvefiú így is tett, összekészített mindent, aztán a sas parancsára fölült a hátára, és elindultak, kezdtek röpködni fölfelé. Amikor a sas fáradni kezdett, a medvefiú bedugott csőrébe egy darab húst, mire a sas ereje nyomban visszatért.

Már majdnem fölértek a felső világba, a sas megint csak odanyújtja a csőrét húsért. Igen ám, de már elfogyott az utolsó darab is! Erre a sas kezdett lefelé ereszkedni. A fiú fogta a kését, combjából kivágott egy darabot, másik combjából is egy darabot, belenyomja a sas csőrébe. Így hát szerencsésen fölértek. Ekkor a sas azt mondja a medvefiúnak:

– Talpra, megérkeztünk!

– Hogy ugranék talpra – kiáltja vissza neki a medvefiú – mikor kivágtam mind a két combomból, s megettetem veled!

– Ahá, ezért volt hát olyan édes az utolsó két falat! – mondta most a sas a medvefiúnak. – De szerencséd is, hogy előbb nem tudtam, mert akkor teljes egészében megettetek volna!

Ezzel a sas kiköpte a medvefiúnak mind a két comb-darabját, a medvefiú pedig a helyükre tette őket, aztán a saját lábán lepattant a sas hátáról a földre. Most a sas visszarepült az alsó világba, a medvefiú meg elindult a maga útjára.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, egyszer csak odaérkezett egy hegyhez, majd a hegy lábánál egy házhoz. Hallja ám: a házban ugyancsak veszekszenek. A medvefiú bekiabál nekik:

– Hé, micsoda lárma van ott benn?! – majd bemegy ő is a házba. Hát a házban az orratlan ember meg a fületlen ember lakott, azok csaptak akkora lármat Amint megpillantották a medvefiút, rögtön térdre estek előtte, és könyörögni kezdtek neki:

– Medvefiú, ne bánts minket! Medvefiú, engedj szabadon minket!

– Úgyis utolér titeket az istenke büntetése, nem öllek meg –
válaszolja nekik a medvefiú, s elkergeti őket.

Ekkor a medvefiú meg a leányok hatalmas lakomát csaptak,
ettek, ittak, talán még pálinkáztak is.

Magam pedig úgy gondolom, hogy még ma is megvannak.

AZ ÁRVA LEÁNY

Tavda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Volt nekik egy leányuk is. Alig nőtt fel a kisleány, meghalt az asszony, az ember meg feleségül vett egy másikat. Annak is volt már egy leánya, akit magával hozott az emberhez.

Egy alkalommal az asszony meg a két leány elment az erdőbe bogyót gyűjteni. Ahogy hazaértek, azt mondja az asszony az embernek:

– A bogyók már érettek. Vigyed, tedd ki a leányodat a rengetegbe!

Az ember mit tehetett volna mást, fogta a leányát, kivitte az erdőbe. Épített neki egy kis csuvalkunyhót. A leányt magára hagyta, ő pedig hazament.

Úgy estefelé a leány odaült a csuvalkemenee mellé, és eszegetni kezdett. Egyszerre csak valahonnan egerek szaladtak elő, kikapták a leány kezéből a kenyeret, és elfutottak vele. Erre azt mondja a leány nekik:

– Egyetek csak ti is! Amíg nekem van, addig nektek is legyen! Aztán majd ha nekem nem lesz, nektek sem jut.

Ekkor az egerek így válaszoltak neki:

– Tégy oda forni egy fazék vizet! Aztán az elülső sarokba állíts oda egy mozsarat, s takard le egy köpennyel. Éjjel ide fog jönni egy ördög, hogy felfalja a mozsarat. Te akkor ugorj fel, fogd a forróvizet fazekat, és öntsd le vele, forrázd le! Aztán majd meglátod, hogy mi fog történni!

Hát csakugyan úgy is lett, ahogy az egerek megmondták.

A házba berontott egy ördög, felfalta a mozsarat, a leány pedig kapta a fazekat, és leöntötte forró vízzel. Erre az ördög hanyatt esett, a víz pedig még a padlót is összevissza égette.

Volt ott a padlón egy agyagkorsó, az most egyszerre csak megszólalt és azt mondta:

– Jaj, széthasad a hasam!

Ekkor a leány fölkapta az agyagkorsót: hát abban a pillanatban egy szép ifjú legény ugrott ki belőle, és így szólt a leányhoz:

– Keljünk egybe, legyünk egymásé!

Nem sokat teketóriáztak, össze is házasodtak. Körülnéz most a leány: a ház telis-tele van mindenféle szükségessel, tehénnel, lóval, apróállattal, szóval mindennel, ami csak kell egy gazdag ember házához.

Egyszer az asszony, a leány mostohaanyja, azt mondja az embernek:

– Öreg, menj mégis, nézd meg már, mi lett a leányoddal!

Erre az öreg fölcsapott egy zsákot a vállára és elindult.

Ment, ment. Egyszer csak megállt és hallgatózni kezdett: valahonnan lónyérítés, tehénbögés, kakaskukorékolás hallatszott. „Ejnye, mi történhetett? Ezek a hangok a lányom háza felől jönnek!” – gondolja magában az öreg, aztán, amint közelebb ér, hát látja ám: az állatok valóban a lánya állatai. „Jaj, de gazdag lett!”

Az ember egy kicsit elidőzött a lányánál. Mikor indulásra került a sor, a leány az apja zsákját telerakta mindenféle jóval.

Megy haza az ember, az asszony már kint várja a kerítésnél. Ahogy az ember odaér hozzá, mutatja neki, hogy hozott ám valamit! Aztán leteszi a zsákot a földre, kibontja s egymás után szedi ki belőle a legjobb ennivalókat, húsokat, tésztákat. Hej, megörül az asszony is, és azt mondja az urának:

– Ember, vidd ki az én leányomat is a rengetegbe!

Az ember beleegyezett. Az asszony pedig sok szép fehér kenyérral föltarisznyálta a leányt. Aztán elbúcsúzott tőle, s az: öreg elindult a lánnyal. Kértek a rengetegbe, ott az ember ennek a lánynak is épített egy csuvalkunyhót, majd hazament. A leány ott maradt egyedül.

Amint besötétedett, a leány nagy szomorkodva odaült a csuvalkemencéhez, és eszegetni kezdte a szép fehér kenyeret. Egyszer csak odajönnek hozzá is az egerek, és azt mondják neki:

– Nekünk is adj enni abból, amit te eszel!

– Hogyne! – válaszolja nekik a leány. – Még magamnak is kevés, nem hogy még nektek is adjak!

Erre az egerek elfutottak.

Közben éjszaka lett, a leány leszállt a kemence oldaláról, és lefeküdt a kunyhó előrésszébe. Hát amint eljött az éjfél, kivágódott az ajtó, és a házba berontott egy ördög. Odarohant a leányhoz, a derekánál fogva elkapta, körmeivel ízekre szaggatta. Aztán a belső részeit körös-körül fölaggatta a szegekre.

Néhány nap múlva az asszony, a leány anyja, azt mondja az embernek:

– Öreg, vedd a zsákodat, menj, nézd meg már a leányomat!

Erre az öreg megint csak vette a zsákját és elindult. Megy, mendegél, beér az erdőbe. Fülel jobbra-balra, de bizony semmit se hall. Odaér a kunyhóhoz, belép. Hát látja ám: a leány belső részei ott lógnak a szegeken! Elsírja magát az öreg, összeszedi a leány darabjait, aztán berakja őket a zsákjába, majd elindul vele hazafelé. Mentében is folyton a könnyei csorognak.

Mikor hazaér, odaadja a zsákot a feleségének, és azt mondja neki:

– Nézd meg, mi van benne!

Belenéz az asszony a zsákba, rémületében hanyatt esik. Amint felocsúdik, megszólal:

– Ember, menjünk a te leányodhoz, lakjunk nála!

Ekkor az öregember meg az öregasszony összefogódzkodtak, és elindultak az ember leányához. Ahogy odaérnek hozzá, elsírja magát az ember, és azt mondja a leányának:

– Vegyetek, vegyetek minket magatokhoz! Vegyetek minket élni ide hozzátok!

– Magunkhoz veszünk, magunkhoz veszünk, gyertek csak! – válaszolja nekik a leány.

Erre a két öreg letelepedett náluk, és még azóta is együtt élnek.

Én is voltam ott, nagyon jól tartottak. Etettek-itattak, sörrel, kvácsszai jól belakattak!

A SZÁMÚZÓTT ÖREG

Tavda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy számúzott öregember a feleségével. Gyerekük volt jócskán, ennivalójuk meg semmi. Ezért hát az asszony elküldte az embert az erdőbe vadászni. – Menj! – mondja neki. – Menj, hátha az istenke ad neked valamit!

Az öreg erre vette az íját, és elment az erdőbe. Alighogy nekiindult, egyszer csak az egyik fenyőfa tetején észrevesz egy sast. Az öreg fogja az íját, le akarja lőni, mire megszólal a sas:

– Számúzott öreg, ne lőj le engemet! Végy inkább magadhoz, tarts el három napig, hogy kipihenjem magam, és valami olyat adok neked érte, hogy a halálad napjáig megélhatsz belőle.

Hát csakugyan úgy is lett. Az öreg hazavitte a sast, három napig etette-itatta, úgyhogy a sas egészen szépen összeszedte magát.

A negyedik nap reggelén megint csak megszólalt a sas, és azt mondta:

– Öreg, eressz ki engemet, hadd próbáljam meg: tudok-e már fölfelé repülni!

A számúzott öreg kieresztette a sast, az pedig fölrepült, föl egészen a magas égig. Aztán fordult egyet, visszajött, és így szólt az öreghez:

– Ülj föl a hátamra, elmegyünk az én földemre, az én vizemre, az én hazámba!

Föültek az öreg a sasra, aztán elrepültek.

Hosszú ideig repültek-e, rövid ideig repültek-e, egy magas hegyre értek. A hegy tetején ott állt a sas színarany háza. Bementek, aztán nekiláttak: három napig ettek, ittak, pálinkáztak.

A harmadik nap az öreg elkezdett hazafelé készülődni, ekkor a sas elővett egy kis aranszekrényt és odaadta neki.

Megy az öreg haza, viszi a szekrényt. Egyik nap, amint az öreg a Nagy-tó partjára érkezett, leült egy kőre, és elkezdett gondolkozni. Mi is lehet a szekrénykében? Nem sokáig töprenkedett rajta, fogta a szekrényt és kinyitotta. Hát abban a pillanatban egy szép, aranyból

való város keletkezett belőle! A városban pedig csak úgy nyüzsgőit a rengeteg nép. Mind jönnek feléje, és fejedelmükként köszöntik.

Hej, nagyon megörült a száműzött öreg, de öröme nem tartott soká, mert most meg azt nem tudta: hogyan lehet a várost visszatenni a szekrénykébe. Bánatos is lett, bánatában majd hogy sírva nem fakadt. Amint így bánkódott, belenézett a tó vizébe. Hát látja ám: egy manószellem jön egyenest feléje. Ahogy odaér hozzá, ezt kérdezi tőle:

– Száműzött öreg, mit búslakodol?

– Hogyne búslakodnék – válaszolja neki az öreg – itt van ez az aranyváros, az enyém, az én szekrényemből lett, aztán most meg nem tudom visszarakni beléje.

– Visszarakom én neked – mondja erre a manószellem az öregnek – de előbb add a kezed írását, hogy amit a házadban nem ismersz, húsz év múlva legyen az enyém.

– Vigyed csak, amit tudsz! – egyezett bele az öreg a keze jegyét¹⁸ rátette a manószellem papírára. Ekkor a manószellem fölállt és azt mondta:

– Szekrény, zárkózz be! – mire csakugyan az egész aranyváros becsukódott a szekrénykébe.

Ezután az öreg hazament. Alig ért haza megtudta: fia született: „Hej, micsoda bolond vagyok én – szidta magát az ember magában – az egy 'bezárkózni' szó miatt odaadtam a saját fiamat a manószellemnek!”

Ekkor az öreg kiment a falujából, kinyitotta a szekrénykáját, erre az aranyváros újból ott-termett, ő pedig ismét fejedelme lett.

Közben az öregnek a fia egyre csak növekedett. Aztán, ahogy növekedett, úgy nőtt az okossága is. Még a cár városában sem volt olyan írástudó ember, mint ő! Ezért az apja semmiképpen sem akarta odaadni a manószellemnek. Még csak nem is beszélt róla.

Hát egyszer mégis letellett a húsz esztendő. A fiú pedig mégiscsak megtudta valahonnan, hogy az apja elígérte őt a manószellemnek. Ekkor a fiú odament az anyjához, és azt mondta neki:

– Anya, készíts nekem egy kis útravalót! Eljött az időm, mennem kell!

Erre az anyja sütött neki egy kenyeret, betette a zsákjába. A fiú pedig elbúcsúzott tőle, és elindult a manószellemhez.

Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, egyszer csak egy kis házikóhoz érkezett Bement, s a házban egy asszonyt talált. Ahogy belép hozzá a fiú, megszólal az asszony, kérdezi:

– Kedveske, kedveske, hová mész?

– Az apám eladott a manószellemnek. Hozzá megyek most, szolgának. Nem tudom, vajon meddig leszek nála?

– Meddig? Örökre! – szólalt meg most újból az asszony. – Ahányan csak voltak nála, ő mindannyijukat megölte. De adok én neked egy cérnagombolyagot. Menj, dobd le a földre, és amerre ez a cérnagombolyag gurul, arra menj te is! Amikor aztán a cérnagombolyag odaér egy tó mellett a vörösfenyőhöz, rejtőzzél el a fenyő mögé! Nemsokára három galamb fog odarepülni, a földhöz vágják magukat. s egyszeriben három csodaszép leány lesz belőlük. Ekkor levetkőznek. Két leány az ingét egy csomóba rakja, a harmadik külön teszi. Mikor fürödni mennek, lopd el a harmadik leány ingét! Ha így cselekszel, nem bánod meg!

A fiú valóban így is tett. A cérnagombolyagot ledobta a földre, mire az gurulni kezdett, a fiú pedig elindult utána. Hosszú ideig ment-e, rövid ideig ment-e, ahogy az asszony megmondta, egy fenyőfához ért. Aztán csakugyan odarepült három galamb, leányokká változtak, levetköztek és lementek a tóba fürödni. Ekkor a fiú ellopta a harmadik leánynak az ingét és elbújt vele. Fürdés után kijöttek a leányok a vízből, kettejük fölöltözött, galambbá változott és elrepült. A harmadik pedig, akinek az inge a fiúnál volt, sírva fakadt, és keresni kezdte az ingét. Keresi, keresi, de nem találja. Egyszerre csak azt mondja:

– Ki vitte el az én ingemet? Ki vitte el az én ingemet? Ha öreg vitte el: leánya leszek. Ha leány vitte el: édes testvére leszek. Ha ifjú legény vitte el: kedves felesége leszek!

Erre a fiú kijött a fa mögül, visszaadta a leánynak az ingét. Aztán megölelték, megcsókolták egymást.

– Én szerelmes ifjam, hová mész? – kérdezte most a leány.

– Az öreg manószellemhez megyek szolgának – válaszolja neki a fiú.

– Akkor az apámnak eladott száműzöttfi vagy te! – kiáltott fel a leány, majd így folytatta: – Ha az apám majd munkát ad neked, gyere csak el hozzám és mondd el nekem!

Ezzel elváltak, és mindegyikük ment a maga útjára.

Kis idő múlva a fiú megérkezett a manószellem házához. Az öreg az ágyán fekvé fogadta, és így szólt hozzá:

– Öcsém, jó erő futkos-e benned?

– Ahogy mondja – felelte a fiú.

– Magad jöttél? – kérdezi most a manószellem.

– Magam – válaszolja a fiú.

– Akkor hát ha magad jöttél, ülj le, egyél-igyál, mert evés után egy kis dolgot adok neked!

Erre a fiú leült, evett-ivott. Alighogy jóllakott, megint csak megszólalt a manószellem:

– A tó mellett, láttad, egy erdős hegyhát emelkedik. Menj, az erdőt irtsd ki, a fákat hordd be, a hegyből csinálj szántóföldet, vess bele gabonát, aztán arasd le, csépeled ki, őröld meg, és reggelre a lisztjéből süss nekem forró kalácsot!

Ezzel a manószellem elment, a fiú pedig beszaladt a leányhoz. Elmondta, hogy mit parancsolt az apja, mire a leány csak annyit mondott:

– Te menj aludni, reggelig én elrendezek mindent!

A fiú úgy is tett. A leány pedig lehúzta ujjáról a gyűrűjét, aztán az egyik kezéből a másikba dobta: egyszeriben ott termett mind az ezer manószolgája.

– Mit parancsolsz, úrnőnk? – kérdezték a szolgák a leánytól, mire ő így válaszolt nekik:

– Meghagyom nektek: egyikőtök azt a tó melletti erdős begyet irtsa ki. Másikotok tisztítsa le, a fát hordja be. Néhányan szántsák fel a földet, vessék be. Mások szaladjanak a nyomukban, és arassák le. Aztán őröljétek, dagasszátok megás reggelre süssetek belőle kalácsot!

Erre a manószolgák elrohantak, s csak reggel jöttek vissza. De hozták is ám a kalácsot! Ekkor a leány odaadta a kalácsot a fiúnak, a fiú pedig azon mód vitte be a leány apjának, és átadta neki. Azt mondja az öreg:

– Mióta az ezer világ áll, ilyen szolgám még nem volt. – így hát neked adom feleségül a legkisebb leányomat.

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, a fiúnak egyszerre hazavágyott a szíve. Azt mondja a feleségének:

– Szerelmesem, nagyon vágyódom már haza, menjünk most az én falumba!

– Hogy mehetnénk? – kérdezi a felesége. – Ha az apám megneszeli, utánunk nyargal, s ha elér, megesz bennünket.

Mégis, este, a fiú meg a felesége galambbá változtak és elrepültek. Reggel felé visszanéznek, hát látják: nyargal ám a manó utánuk! Erre az asszony a férjét templommá változtatta, maga pedig káplánná változott. Jön a manószellem, bemegy a templomba, megkérdi:

– Káplán, nem láttál erre egy asszonyt meg egy férfit?

A káplán nem felel semmit, csak elővesz három gyertyát, meggyújtja és imádkozni kezd: – oszpotyi pomiloj, oszpotyi pomiloj!¹⁹ Megdühödik erre a manószellem, rákáromkodik a papra, és elindul visszafelé. Ekkor az asszony meg a férje újból galambbá változtak, s úgy mentek tovább, míg csak meg nem érkeztek a fiú falujába, ahol mindjárt fejedelemmé tették őket.

Azóta is éldegélnek nagy gazdagságban és bőségben.

A MACSKAFIÚ

Tavda-folyó vidéki mese

Éldegélt-háldogált egyszer egy öregember meg egy öregasszony. Gyermeük nem volt nekik, csak egy nőstény kutyájuk meg egy nőstény macskájuk. Egyébként is szegények voltak, néha még betevő falatjuk is alig akadt nekik.

Egyszer is, amikor az enivaló dolgában már nagyon megszorultak, azt mondja az asszony az embernek:

– Öreg, foghatnál már nekem egy kis halat!

Erre az ember veszi a horgát, lemegy a Tavdára. Leül, aztán a horgot beleveti a vízbe. Alighogy beleveti, a horgára nyomban ráakadt egy hatalmas, vagy két rőf nagyságú csuka. Az öreg nagy nehezen kihúzta a vízből, a vállára vette, aztán hazavitte. Fogja az asszony a csukát, s megfőzi ebédre.

Ahogy kész lett vele, nekiálltak és azon mód meg is ették az egészet. A szálkáit, a csontjait pedig odahajigálták a kutyának meg a macskának.

Egyszer csak látják ám, hogy a csukától mind a hárman, az asszony, a kutya meg a macska terhesek lettek, aztán amikor eljött az ideje, meg is szültek. Az asszonynak fia született, a kutya kant kölykezett, a macska pedig egy kandúrt hozott a világra. A jövevények, ahogy megszülettek, szépen növekedni is kezdtek.

Hosszú ideig éltek-e, rövid ideig éltek-e, egyszer csak a három testvér azt mondja egymásnak:

– Menjünk el más vidékre, más vizekre erős emberekkel bajt próbálni!

Erre fogták magukat, leültek. Mindhárman faragtak maguknak nyilat, majd mindegyik csinált magának egy íjat is. Mikor elkészültek vele, azt mondták:

– No, most lőjük ki a nyilainkat! Emberfi, te lödd ki először!

A fiú most felkelt, és kilőtte a nyilát. Utána a kutyafi következett, aztán legvégül a macska fia. A nyilak elröpültek. Ekkor azt mondják a testvérek:

– Menjünk, keressük meg őket!

El is mentek, mindhárman.

Legelőször az emberfi nyilát találták meg. Ahogy megtalálják, megszólal a fiú:

– A tiétek messzebb esett!

Ezzel mentek is tovább. Másodiknak a kutyafi nyilára bukkantak. Megszólal most a kutyafi is:

– Macskafi, a te nyilad még az enyémnél is messzebb esett!

S megint csak mentek tovább. Htjukban egyszer csak egy hármás útkereszteződéshez értek. Látják ám: a macskafi nyila ott van befűrődve az útkereszteződés kellős közepébe! Az útkereszteződés mellett pedig egy tábla áll. Ez van ráírva: „A jobboldali út – halál. A baloldali út – éhség. A középső út – szomszomság.”

Megkérdezi erre a macskafi a testvér rétől:

– Testvéreim, most melyik úton menjünk?

– A jobboldalin! – feleli a másik kettő, azon nyomban el is indulnak.

Nemsokára kúszva-csúszva, nagy nehezen egy folyó partjára érkeztek. A folyó széles volt, partja meredek. Csak egy keskeny kis híd vezetett át rajta a túloldalra. Átmennek a hídon, a túlsó parton egy kis házikóra bukkannak. Az ajtaján egy lakat lóg.

– Vedd le! – mondják a fiúnak.

A fiú le is veszi. Ekkor észreveszik ám, hogy a lakat mögött egy másik lakat is van.

– Vedd le! – parancsolják most a kutyafinak. Látják ám: a második lakat mögött van egy harmadik is. Súlya vagy három pudnyi lehetett.

– Vedd le! – mondták erre a macskafinak. Az odament és fél kézzel leemelte a lakatot. Ezután mindhárman bementek a házba. A szoba közepén egy asztal áll, tele enni-innivalóval. A sarkára meg oda van téve három pakli kártya. A testvérek leülnek, kártyázni kezdenek. Kártyáznak, kártyáznak, majd nekilátnak esznek-isznak. Mikor beesteledik, azt mondja a macskafi:

– Testvéreim, meg kell tudni valahogy, miféle emberek járnak át ezen a hídon. Menjen ki éjjelre valamelyikünk, vigyázza meg!

Bele is egyeznek a testvérek és elhatározzák, hogy első éjjel a kutya megy ki őrködni a hídra. El is indul a kutya, ahogy kiér, odaül egy fa alá, csakhogy aztán el is alszik.

Úgy éjfél tájt kinéz a macskafi is a hídra, látja ám: a hidat nem őrzi senki. Erre fogja magát, maga ül be a híd alá őrködni.

Hosszú ideig üldögélt-e, rövid ideig üldögélt-e, egyszer csak a tulsó parton megjelent a háromfejű sárkány, és felvágatott a hídra. Hát amint felvágat, a híd közepén megbotlik a lova, és térdre esik.

– Jó lovam, minek estél térdre? – kérdezi a háromfejű sárkány a lovától. – Az én halálomat jelenti-e ez, vagy a tiédet? Nincs ezen a vidéken senki, aki bennünket meg tudna ölni!

– Hogyne volna! – ugrik ki a macskafi a híd alól. – Gyere csak, mérjük össze az erőnket! – kiáltja oda a macskafi a háromfejű sárkánynak.

– Te akarsz velem megbirkózni? – feleli a háromfejű sárkány. – Hisz tégedet a tenyeremre teszek, és egy falásra bekaplak!

– Nem mondom, a testem lágy, de a fejem csontos! Nem nagyon lesz kedved ahhoz, hogy bekapj engemet! – válaszolja a macska.

Erre a háromfejű sárkány azt mondja neki:

– A folyópart tetején van egy réz szerű. Gyere, próbáljuk meg előbb, ki tudja közülünk messzebbre fújni!

Elmentek a réz szerűhöz. Előbb a háromfejű sárkány állt neki, s elfújta a réz szerűt tíz ölnyire. Ezután a macskafi következett, ő meg elfújta tizenöt ölnyire! Most aztán egymásnak estek, viaskodni kezdtek. Viaskodtak, viaskodtak, egyszerre csak a macskafi egy ökölcsapással leütötte a sárkánynak mind a három fejét. Aztán megfogta, és beledobta a vízbe, majd hazament, s lefeküdt ő is.

Reggel, ahogy fölkelnek, megkérdezik a kutyaftól:

– Testvér, mit láttál az éjjel?

– Nem láttam én semmit! – feleli a kutyafti a testvéreinek.

A testvérek esznek, isznak, azután nekiállnak kártyázni. Mikor beesteledett, elhatározzák, hogy aznap éjjelre az embert küldik ki őrködni.

Az öregasszony fia ki is ment, aztán lefeküdt ő is egy fa alá aludni. Úgy éjfél tájt kimegy a macskafi a hídra. Látja ám, a hídon megint csak nem őrködik senki. Erre megint csak kint maradt strázsálni.

Hosszú ideig strázsált-e, rövid ideig strázsált-e, jön ám a négyfejű sárkány. Éppen feléje tart. Ahogy odaér a hídra, a híd közepén megbotlik a lova.

– Jó lovam, miért botlottál meg? – kérdezi a négyfejű sárkány a lovától. – A magad halálát jelenti-e ez, vagy az enyimét? Nincs ezen a vidéken senki, aki bennünket meg tudna ölni!

– Miért ne lenne? – kiáltja a macskafi a négyfejű sárkánynak. – Itt vagyok én! Gyere, birkózzunk!

– Nem addig a'! – válaszolja neki a négyfejű sárkány. – Van itt a part tetején egy ezüst szérű. Próbáljuk meg, ki fújja messzebb!

Ezzel a macskafi meg a négyfejű sárkány elmentek az ezüst szérűhöz. Előbb a négyfejű sárkány állt neki, aztán a macskafi. A négyfejű sárkány elfújta tizenöt ölnyire, a macskafi pedig húsz ölnyire! Ezután birkózni kezdtek. Birkóztak, birkóztak, egyszerre csak a macskafi öklének egy csapásával leütötte a sárkánynak mind a négy fejét, majd elkapta, fölhajította a levegőbe, és hazament aludni.

Reggel ahogy fölkelnek, kérdezik a fiútól:

– No, testvér, mit láttál az éjjel?

– Nem láttam én semmit! – felelte a fiú a testvéreinek.

Ezután ettek, ittak, majd leültek kártyázni. Harmadik éjjelen – a másik kettő után – a macskafira került az örökös sora. Mielőtt kimenne a strázsára, azt mondja a testvéreinek:

– Testvéreim, ha valami baj történne, fél csizmámat bedobom a házba. Akkor aztán gyertek gyorsan segítségemre!

Ezzel már megy is, kiül a híd alá. Úgy élféltáj t egyszerre csak megjelenik a hatfejű sárkány. Egyenesen feléje tart. Közben a híd közepén a hatfejű sárkánynak is megbotlik a lova.

– Jó lovam, te a parazsat is megeszed, miért botlottál meg ebben a hídban? Rám mondasz-e halált vagy magadra? Nincs itt senki, aki meg tudna bennünket ölni!

– Ha nincs itt senki, itt vagyok én! – kiáltotta erre a macskafi a hatfejű sárkánynak.

– Ilyen fiatalon akarsz velem megverekedni? Oly fiatal vagy még, hogy nem is szabadna veled bajra mennem! – mondja a hatfejű sárkány a macskafinak.

– Ha fiatal is vagyok, azért neked meg nem adom magam! – felelte a macskafi. Erre a hatfejű sárkány leszállt a lováról és így szólt:

– Itt a meredek part tetején van egy arany szérű. Előbb fújjon rá mindegyikünk, hadd lássuk, kettőnk közül ki az erősebb!

Ezzel elmennek az arany szérűhöz. A hatfejű sárkány húsz ölnyire fújta, a macskafi szintén húsz ölnyire, mire megfogták egymást, és birkózni kezdtek. Fél éjszaka birkóztak már, de egyik sem tudta lebírni a másikat. Megadni magát pedig egyik sem akarta a másiknak. Egyszer aztán mégis, a macskafinak kifogyott az ereje.

– Csak egy szempillantásra engedj – mondja a macskafi a hatfejű sárkánynak – hadd nézzem meg még egyszer a ragyogó eget!

A hatfejű sárkány is el volt már fáradva, így hát elengedték egymást. A macskafi ekkor gyorsan lerántotta fél lábáról a csizmáját, és lehajította a házra. Röpült a csizma, leverte a ház korhadt szarugerendáját. Fölugranak erre a testvérek, nézegetnek ide-oda, de a tűz közben kialudt már, nem látnak semmit. Kimenni meg félnek.

Ekkor a macskafi meg a hatfejű sárkány újból öltre mennek. Hosszú ideig birkóznak-e, rövid ideig birkóznak-e, egyszer csak nagy nehezen a macskafi a hatfejű sárkányt is legyőzte. Legyőzte, aztán fölkapta, és behajította a szélbe. Elvitte a szél, hogy még egy porcikája sem maradt. Visszamegy most a macskafi a testvéreihez. Megkérdezi tőlük:

– Testvéreim, ledobtam hozzátok a csizmámat, miért nem jöttetek hát segíteni?

– Nem hallottunk mi semmit! – válaszolják neki a testvérei. – Ha hallottunk volna valamit, miért ne mertünk volna segítségedre menni?

Nem felel nekik semmit a macskafi, csak azt mondja:

– Testvéreim, menjünk innen, mert ha itt maradunk, hamarosan mindnyájunknak vége lesz!

Ezzel aztán fölkerelkednek, elindulnak. Amint mennek, mendegélnek, egyszer csak egy faluhoz érnek. A falu végén ott áll a vasverő kovács háza. Bemennek hozzá. A kovácsöreg éppen egy nagy harapófogót csinált. Kinéznek most a testvérek az ablakon, látják ám, hogy a tizenkét-fejű sárkány nyargal utánuk. A testvérek

erre gyorsan behúzzák a vasverő kovács házának az ajtaját. Mire a retesszel az ajtót elreteszelik, a tizenkét-fejű sárkány már ott is terem. Az ajtón bemenni nem tud, a reteszt sem tudja kinyitni, kapja magát, lyukat rág az ajtón. Aztán a lyukon keresztül bedugja a nyelvét, hogy a három testvért fölfalja. Ekkor azok fogják a tüzes harapófogót, s kirántják vele a tizenkét-fejű sárkány nyelvét. Fájdalmában hanyatt esik a tizenkét-fejű sárkány, a testvérek meg kiszaladnak és agyonverik. Aztán a húsát apró darabokra vagdalják, s odavetik a kutyáknak. A kutyák nekiesnek, fölfalják az utolsó porcikájáig.

A testvérek ekkor hatalmas lakomát csaptak. Örömükben még pálinkát is ittak! Én is ott voltam, de bizony az én számba egy csepp nem sok, de még annyi sem jutott!

Nesztek, nektek mese, nekem meg zsíros-vajasfazék!

VERSENGÉS

Tavda-folyó vidéki mese

Élt egyszer egy rénszarvas. Hatalmas agancsa és ragyogó kerekded szeme volt. Futása közben ez a rénszarvas egyre csak ezt gondolta magában: „Milyen gyors is vagyok! Terhet hordok, szánt húzok. Tundrán, hegyen-völgyön, erdőben és síkon csak úgy vágtatok! Ha én nem lennék, mit is csinálnának nélkülem az emberek?”

Egyszer a rénszarvas leszaladt a síkságra. A síkságon hirtelen valami dobogás zaja ütötte meg a fülét, s egy gyönyörű, hollófekete paripa vágtatott elő. Elcsodálkozott a rénszarvas: „Pompás vagy!” – gondolta magában; a szép meleg szemét le nem vette volna semmiért a lóról. Aztán még meg is szólította a lovat:

– Hová vágtatsz? – kérdezte tőle.

– Nem vágtatok sehova, csak úgy szaladgálok, mert én nagyon gyors vagyok – válaszolta a ló a rénszarvasnak, majd így folytatta: – Nézd csak! Sík mezőn tíz kilométerrel gyorsabban futok, mint te!

Ezzel a ló befejezte beszédét és el vágtatott. A rénszarvasnak mintha lába szakadt volna, mozdulatlan maradt, úgy nézett utána. „Valóban, micsoda gyorsaság!” – tűnődött el magában.

Közben a paripa is ezt mondogatta: „Milyen ügyes és milyen gyors is vagyok! Az emberek mit is csinálnának nélkülem?” Azzal csak vágtatott tovább. Hirtelen különös hangok hallatszottak. A ló rémülten nézett oda: a síneken egy kis villamos-vontató szaladt végig. Tetején, mint valami agancs, emelkedett az áramszedője. A kis vontató robogása közben, odafütyentett a lónak:

– Aj, te kis négy lábú futóállat! Kinek kellesz te? Alig egy óra alatt eljutok oda, ahova te még egy fél nap alatt sem érsz el! Aztán, te csak egy embert viszel, én meg tízesével hordom őket! Nézd, milyen gyors is vagyok!

Ezzel a kis vontató elszáguldott, a ló pedig csak bámult utána: „Ej, ez valóban gyors valami!” – ismerte be magának.

Közben a kis vontató is ezt forgatta az agyában: „Milyen gyors is vagyok! Gyorsabb a lónál, gyorsabb a rénszarvasnál! Az emberek

mit is csinálnának nélkülem?!”

Ebben a pillanatban a kis vontató odaérkezett egy vasúti felüljáróhoz. Hirtelen dübörgés hallatszott, s a kis vontató megszeppenve nézett fölfelé. A hídon egy hosszú, hatalmas vas valami jelent meg. Csakúgy szórta magából a füstöt meg a szikrát! Mozdonya így kiáltott le a kis vontatónak:

– Ej, te kis csúszómászó! Nézd, milyen gyorsan hajt engem a gőz! Nézd, hogy lobog kazánomban a tűz! Ami utat te egy álló nap alatt teszel meg, én megteszem néhány óra alatt! Üdvözöllek, jó életet!²⁰

Így beszélt a mozdony, aztán füttyentett egyet és tovarobogott. Közben ő is azt gondolta magában: „Gyorsabb vagyok, mint a rénszarvas, gyorsabb, mint a ló, sebesebb, mint a kis vontató. Haj, de erős is vagyok!”

A mozdony alig fejezte be a gondolatát, a kikötő felől hosszúra nyúlt hajókürtbúgás hangzott fel:

– Tu-u! – mondta a hajókürt a mozdonynak. – Aj, te földönmászó! Nem tudsz a vízen járni. Nézd, én bejárom a folyókat, a messzi tengereket. A rakományt átviszem az egyik partról a másikra. Aztán te csak úgy falod a szenet, drága vagy, csinálni meg alig csinálsz valamit érte! Nézd, nekem micsoda rakományaim vannak! Ej, nem is vagy te más, mint csak egy vacak földönmászó!

Ekkor egy kis személyautó szaladt végig az országúton. Az elején két szép ragyogó szem csillogott. Egy pillanatra megtorpant, fényes szemével merészen pillantott előre, majd így szólt:

– Mozdony, mit dicsekedsz? Hisz te csak a síneken tudsz járni! Hogy neked kazánod van, meg a gőz hajt...?! Nézd, nekem csak kis motorom van, aztán csak benzin kell hozzá, és mindenféle úton úgy száguldók, mint a szél! Jó életet, te sínencsúszó!

Ezzel az autó elbúcsúzott a vonattól és suhant tovább, mire a mozdony fontolgatni kezdte szavait: „Azt mondta nekem, hogy sínencsúszó. De igaza is van! Ő sínek nélkül is megy mindenfelé, mert hát ő *autó!*”

Közben az autó azóta már messze járt. Szemének tüze elvakította a szemben jövőket. Egyszerre csak fent a magasban valami dübörgés, berregés hallatszott. Repülőgép szállt el az autó felett.

– Kur-rr, mir-rr! – mondták a motorjai. – Ej, hiába is dicsekesztek, földi férgek vagytok ti valamennyien! Én gyorsabb, szebb, szabadabb vagyok mindannyitoknál!

S a hatalmas repülőgép, mint valami óriás madár, úszott a levegőben. Az autó pedig csak nézett utána, míg a repülőgép a látóhatár szélén el nem tűnt a szeme elől...

UTÓSZÓ

Messze fönt Északon, ott, ahol a hatalmas Ural hegység Európát Ázsiával egybefűzi, az Ob nyugati mellékfolyóinak a vidékén él egy kis nép: a magyarok legközelebbi rokonai. A környezetükben élő szomszédos népek – s az ő révükön a világ többi népe is – *vogulnak* nevezi őket, míg ők saját magukat *manysinak* hívják.

Nyelvük, az ugyancsak rokon osztják (hanti) és magyar nyelvvel együtt a finnugor nyelvcsalád keleti, *ugor* ágát alkotja.

A tudományos kutatás, sok évtizedes erőfeszítés eredményeképpen, a nyelvi rokonság, valamint egyes történeti, régészeti stb. adatok alapján kiderítette, hogy a mogulok és a magyarok ősei mintegy 1500-2500 évvel ezelőtt valahol a Káma folyó, az Urál hegység középső része, és a Tóból folyó vidékén együtt éltek, egy közösséget alkottak. Ennek az évezredek előtti együttélésnek a nyomait nemcsak a szűkkörű tudományos körökben értékelt és számontartott adatok őrizték meg, hanem megőrizte e két nép azonos gondolkodása, nyelve és érzésvilága is.

A vogul népről a XI. századtól kezdve vannak írásos értesüléseink. Ezek a feljegyzések arról tanúskodnak, hogy a ma körülbelül két magyarországnyi területen élő, alig öt és fél, hatezer lélekszámú vogulság elődei az Urál és az Urál mögötti területeken még mintegy négyszáz évvel ezelőtt is jelentős politikai szerepet játszottak. Erejüket, és lélekszámukat is, azonban mind jobban és jobban elapasztotta a környező népekkel, és a zord szibériai természettel vívott könyörtelen harc. Délen a tatárok, északon a zúrjének, és részben a szamojédok jelentettek számukra veszélyt. A legnagyobb szenvedést azonban a XVI. század végén megjelenő, és mind jobban megerősödő orosz kereskedők, csinovnyikok és a Sztroganov-család mérhetetlen terjeszkedési törekvései zúdították rájuk. A vogulok-lakta szibériai terület, milliókat érő prémességét vagyonaival, állandó kizsákmányolási forrása volt a cári államnak, kereskedőknek. Az állam prémekben vetette ki rájuk az adót, melyet a lelketlen végrehajtók nemegyszer még a régen meghaltak után is könyörtelenül behajtottak. Gyakran megesett, hogy a kereskedők

néhány rubel értékű pálinkáért ezres vagyonokat harácsolnak össze. A kereskedők és adószedők a gyakran lázadó vogulok ellen – érdekeik biztosítására – kozák helyőrséget szerveztek. Ezek ténykedésük során néha egész vidékek lakosságát pusztították ki. Nem voltak sokkal különbek a pravoszláv hittérítők sem, akiket gyakran büntetésként helyeztek e szibériai területekre. Az így idevetődött papok sokszor elmaradottabbak, babonásabbak voltak, mint a „pogány” vogulok a maguk egyenes, népi megfigyeléseken és tapasztalatokon felépült hitvilágával.

A vogulok évszázadokig tartó lassú pusztulásának a Nagy Októberi Szocialista Forradalom vetett véget, mely megszüntette a kereskedők, a csinovnyikok kizsákmányoló hatalmát, és megnyitotta az utat a vogulság számára is az emberi, a civilizált élet felé.

A vogulok nehéz sorsuk ellenére magas erkölcsi értékű hitvilágot és erkölcsi rendet alakítottak ki. Hitük középpontjában az ősök, a halottak tisztelete áll. A család őseinek bálványszobrai minden vogul házban a legbecsesebb helyen állnak, áldozatokat mutatnak be, „táplálékot” adnak nekik. Megesik, hogy egyes nagy vezér, fejedelem, „hős” személyes emléke, isteni tisztelete néha évszázadokon keresztül is fennmarad. Bajban, segítségért, a vogul ember leginkább őseihez fordul, akiknek volt lakóhelyét is szentnek tartja. Az istenként tisztelt ősökön kívül megvannak a vogul népnek is az általánosabb értelemben vett istenségei, túlvilági urai is. Leghatalmasabbak az Ég-isten, a Föld-asszony, az istenfiak, köztük a legnagyobb, az Asszony-unokája. (L. a jegyzetek közt.) öutánuk következnek az erdőkben, vizekben, hegyekben lakó különböző jó- és rosszindulatú szellemek, manók, ördögök. A vogul hitvilág alakjainak élettörténete, hierarchiájuk rendje, mondáik – gazdagságukban, szépségükben néha vetekszenek még a görög-római mitológiával is. Vallási életükben nagy szerepet játszik a sámán, a pap, a közvetítő az égi hatalmasságok és az egyes ember, nemzetségek között. A vogulok, hitük szerint, közvetlenül nem fordulhatnak az istenségekhez, szellemekhez, csupán csak a sámán, aki véres ló-, szarvas- és vértelen pénzáldozatokkal megengeszteli őket, jóindulatukat megnyeri, eltávolítja a betegséget, az éhséget, és kikönyörögi a gazdagabb hal-, illetve vadászszákmányt.

Központi helyet foglal el a vogulok hiedelemvilágában a medve, a medvetisztelet is. A medvét, aki isten fia, és azért jár a földön, hogy törődjék az emberekkel, védje az igazságot és megbüntesse a gonoszokat, a vogulok kultikus tiszteletben részesítik. Nevét nem ejtik ki, egyes nemzetségek ősöknek tartják. Közvetlen szándékkal nem is vadásznak rá, s ha véletlenül „mégis” elejtik, halála után torral tisztelik. A toron, medveünnepen, áldozatot mutatnak be neki, színjátékokat, bábjátékot játszanak előtte, és énekekben elmondják az életét. Vitás ügyekben esküsznek rá, s tőle kérik a leányok, gyűrűt húzva a körmére, hogy küldjön nekik vőlegényt.

Meglepően magasan fejlett a vogul ember erkölcsi nézete, világrendje. Többek között a lopás, a csalás és a hazugság szinte idegen fogalom volt számukra, melyeket csak a „civilizáció”, a kereskedők révén ismerték meg.

Társadalmi szervezet szempontjából a vogulok igen régi hagyományokat őriztek meg. Az ősi nemzetségi szervezet formái, egyes maradványai szinte még napjainkban is eleven társadalmi tényezőként, erőként hatnak. Egyes vonásokban, csökevényekben megőrződtek még a matriarchátus nyomai is (pl. a származásnak az anyai ágon való számontartása; így az „Asszony-unokája” elnevezés is).

A vogulok nemzetségekként alakítottak társadalmi egységeket közös gazdasági renddel, őstisztelettel, vallási szervezettel. Ennek folytán mindennapi életükben a különböző rokonsági fokozatoknak a leggondosabb számontartása alakult ki. Ha a vogul rokonságneveket (pl. ángy, ipa, vő stb.) csak táblázatosan is akarnánk összefoglalni, ez az összefoglalás is egész oldalt foglalna el.

A vogul nemzetségek – még a legutóbbi időkben is – „falvakéban” éltek, melyek a valóságban mindössze néhány házból, sátorból állottak. Egyes helyeken külön, vallási célokra szánt épületeik, „templomaik” is voltak, hová nemzetségszerűen tartoztak, ölt maguk – a többi finnugor néphez hasonlóan – magasabb társadalmi alakulatokat nem hoztak létre. A feudális viszonyok nyomán és tatár katonai, majd orosz hatásra ugyan náluk is létrejöttek területi szervezeti egységek, „fejedelemségek”, de ezek inkább csak külsődleges alakulatok voltak, nemegyszer az igazgatás, az adók könnyebb behajtásának az érdekében. Az egyes fejedelemségek

nagyobb szerepet csak háborúk esetén játszottak, amikor is – főleg szövetségbe tömörülve – komoly veszélyt jelentettek a moszkvai, illetve a novgorodi orosz fejedelemségek részére is. (Kb. a XVI. századig.)

Ma a vogulok beilleszkedtek a szocialista társadalmi rendbe. Kolhozaik vannak, melyek az ősi szokásnak és a helyi adottságoknak megfelelően halászáttal, vadászattal foglalkoznak.

Érdekes, és a nemzetségi társadalommal szorosan összefüggő vogul sajátság az exogámia (nemzetségen kívüli házasodás) ősi szokásának évszázadokon keresztül való fennmaradása is. Vogul ember csak más nemzetségből házasodhat. Ennek a szokásnak a betartása különösen régebben néha nagy áldozatokat követelt. Az egyes házasulandóknak gyakran messzi utakat kellett megtenniök, hogy megfelelő házastárshoz jussanak. Ütjük sok kalandra, gyakran csetepatékra, s komolyabb háborúskodásra adott alkalmat, s így a mesék hőséneke szinte állandó forrásául szolgáltak. (L. pl. a *Tapló-gyűjtős* című mesét.)

A vogulok történeti adottságaik folytán népi műveltségükben sajátságos, gazdag világot hoztak létre. Hagyományukban egyrészt rendkívül ősi, régies, néha évezredek távlatába nyúló formákat őriztek meg (pl. a vas mágikus erejének a hiedelme, nemzetségi társadalom stb.), másrészt Európa és Ázsia találkozásánál sajátjukká alakítva, beleilleszkedtek a Balti-tengertől, illetve a Duna-tájtól a Távols-Keletig húzódó népi élet-, hit-, hiedelem-, és mesevilág láncolatába. (Pl. a sámánizmus, a rénszarvastartás, a sárkányos mesék stb.)

Környezetükben a vogulok, különösen északi csoportjaik (a Szoszva, Szigva-folyó vidékén) messze földön híresek dalratermettségükről, gazdag népi alkotókészségükről. Életüknek és munkájuknak szinte minden mozzanatát átszövi az éneklés, a tánc, és a mesemondás. Csak úgy buzog ajkukról a legtöbbször igen művészi formált szó!

A gazdag vogul népi alkotások – dal, hősi-, medve- és sorsénekek, színi alakítások (többek között bábjáték), találós kérdések – sorában igen megbecsült helyet foglal el a mese. E mesék világában, amelyben „istennél erősebb fejedelmhősök” küzdenek egymással, hogy erejüket próbára tegyék vagy asszonyt

szerezzenek maguknak, és amelyben erdei manószellemek, istenfiak, kőnél is szilárdabban hitt túlvilági erők, hatalmasságok nyúlnak bele az emberek sorsába, fölvonul az egész vogul élet: világképük, erkölcsi rendjük; hitviláguk alakjai – Tórem-isten s fiai; az Asszony-unokája, az istenként tisztelt Medve-Öreg: a különböző jó- vagy rosszindulatú fejedelmek, sámánok. Gazdagon tárulnak elénk a napi élet egyes eseményei: a halászat, vadászat, a házi munkák; a házasságszerzés, szerelem, a születés és a halál. Megdöbbenő képpel bontakozik ki a rettenetes éhség, mely azelőtt olyan törvényszerűen be-bekövetkezett, mint ahogy a nyár után eljő a tél. (L. *Kenyérlepény* című mesét.) E mesékben kifejezésre jutnak a nép szociális harcai, vágyai: a sámánok, a kereskedők, az elnyomó fejedelmek elleni küzdelem, s legvégül a mérhetetlen nyugat-szibériai táj, ahol olyan nagyok a távolságok, hogy ki tudná megmondani: „Hosszú ideig mentek-e vagy rövid ideig mentek-e”, míg valahová eljutottak rajta.

A vogul mesék nemcsak tartalmilag, hanem műfajilag is eltérnek a nálunk vagy az általában Európában ismert meseműfajoktól. Eegelső pillantásra talán az ötlük a szemünkbe, hogy ezek a mesék kevés „mesei” motívumot tartalmaznak, és egyúttal sokkal közelebb vannak a való élethez, még annak ridegebb oldalához is (pl. az éhségről szóló mese), mint az más népek meséiben lenni szokott. Talán különösen hangzik: a vogul meséken egy kicsit töprengenünk kell, le kell bántanunk róluk a külsőleges formákat, eseményeket, hogy elénk táruljon a mondanivalójuk, szépségük. A főképp európai és keleti meséket olvasó magyar nagyközönségnek meglepő olykor a mesék szerkezete is. Egyes mesék egészen bonyolultak, s gyakran az egyes motívumok zsúfolódásából – szinte a keretes elbeszélés határát súrolva – önálló hősökkel, szereplőkkel mintegy „előmesét” is tartalmaznak (pl. *A rézember* című mese). Különös léghőrt varázsolnak elénk a mesék gyakori állandó helyzetei, fordulatai (pl. „éldégéltek-háldogáltak”, ami azt jelenti, hogy nappal *éltek*, éjjel pedig *aludtak*, tehát: léteztek, voltak; „ettek-ittak”, „lefeküdtek, felkeltek” stb.). Érdekes a szinte állandó párbeszédes forma, és az egyszerű, néha stilizálásra, jellemzésre törekvő nyelvezet (pl. a *Csodás történetben*).

A voguloknál a mesélés még ma is élő, fejlődő műfaj, egy irodalmi életbe még csak nemrégiben bekapcsolódó nép legjelentősebb epikai megnyilvánulási formája. Számújára a mese nemcsak szórakozás, hanem nevelő és tanítóhatású közlés is. Mesében adják át az utódoknak az ősök tiszteletét, történeteit, gyakran a gyakorlati élet apró ismereteit, és nemegyszer hírt hoznak a távolabbi vidékek életéről, szokásairól is (pl. *A legkisebb nővér fiacskája* című mesében az Észak-Európában használatos száunáról).

A voguloknál az egyes kiváló mesélők igen nagy tiszteletben részesülnek, s hosszú nemzedékeken át számontartják őket, meséiket. A 20-as években halt meg egyik legkiválóbb mesélőjük, Karajojka, aki majdnem 120 évet élt, és szinte egész „iskolája” támadt: tanítványai továbbadták a tőle hallott meséket. Érthető, hogy a mesemondásnak a voguloknál szinte pontos „szabályai”, valóságos hagyománya alakult ki, annak ellenére, hogy meséikbe olykor a mesélők személyes élményei is beleolvadtak (pl. *A rézemberről* szóló mesében a megjegyzés a vasútról).

Furcsa vonása a vogul mesélésnek, hogy egyes meséket az asszonyoknak, leányoknak nem szabad meghallgatniuk. Főképp azokat nem, melyek hitbéli dolgokat mondanak el. Más népeknél éppen az asszonyok a mesemondás letéteményesei. E vogul szokásnak nyilvánvalóan az a magyarázata, hogy ez ősi időkben az asszonyok „tisztátalan” mivoltuknál fogva korlátozott mértékben voltak részesei a vallási életnek. Nem érdektelen egyúttal megjegyezni, hogy a vogulok meséiket, a többi népi alkotásukhoz hasonlóan – legyen az díszítő motívum egy edényen vagy szertartásos férfítánc – hely (keletkezésük helye) szerint is nyilvántartják. E szokásukat őrizte meg a fordító is, amikor a meséket a talán kínálkozóbb és szokottabb tartalmi csoportosítás helyett vidékek, folyók szerint csoportosította, annál inkább is, mert az ily módon való elrendezés révén érezhetővé válik az északi (Szoszka vidéki) és a déli (Tavda vidéki) vogulság élete közötti eltérés, mely a mesékben is igen élesen tükröződik. Az északi mesékben egy halász-vadász közösség képe bontakozik ki előttünk, míg a déliekben gyakran megjelenik a földművelés is. (*A medvefiú, A rézember, Csodás történet* című mesékben stb.) Az északi és déli

vogul mesék közötti különbséget fokozza még az őket ért idegen hatások eltérő volta is, melyek ráakódtak az ősi motívumokra. Különösen erős volt a déli vogulságot ért tatár hatás, melynek révén meséikbe sok keleti elem keveredett, így a sárkányok, a szérűfűvés stb. (*A macskafiú* meséjében.)

A ma is élő vogul mesélésnek szép példája a *Versengés* című, irodalmi nyelvű mese, melyben, az egyes ősi motívumokba öltöztetve, mai modern tárgyak, fogalmak (autó, vasút, repülőgép) jelennek meg, hitet {éve arról, hogy a vogul nép alkotó készsége ma is tevékenyen dolgozik, és mesebeli meglátással birtokába veszi a technika legújabb eredményeit is.

Befejezésképp hadd említsem meg a vogul mesék számunkra legkedvesebb vonását, azt, hogy belőlük minduntalan a vogul-magyar rokonság érzése bukkan elő. Vogul mesék olvasásakor nemegyszer azt véljük: magyar népmesét olvasunk. A környezet idegen, a nevek szokatlanok, mások a fordulatok, de valahogy az egész mégis ismerős. *A medvefiú*, *A rézember* és még több más mese, mintha csak a mi népmeséinkből kerültek volna elő. Valóban nem mások ezek, mint a több ezer év előtti együttélésünk halvány visszacsillanásai!

GULYA JÁNOS

JEGYZETEK

1 A voguláknál több állat (pl. medve, farkas stb.) neve *tabu*, vagyis tilos a kiejtése. Ezért ezeket az állatokat körülírással nevezik meg: a medve *Nagy-Erdőbeli-Öreg*, *Nagy-öreg*, *Barlanglakó-öreg* vagy csak egyszerűen *apa*, *öreg* stb.; a farkas *Rénpusztító-állat* és így tovább. Ezeket az állatokat sok nép és nemzetség őseként tartja számon (hasonlóan ahhoz, mint mi is a csodaszarvast), s nevüket egyrészt tiszteletből, másrészt félelemből hallgatják el. E felfogás maradványai ma is szinte minden népnél megtalálhatók. Ilyen pl. a magyar nyelv *szarvas* (ti. szarvas állat), *farkas* (ti. farkas állat) kifejezése. De ide tartozik *medve* szavunk is, melyet őseink idegen, szláv jövevényszóval jelöltek meg. Egyébként maga a *medve* szó is a szláv nyelvekben eredetileg ugyancsak körülírással, „*mézevő*”-t jelentett.

2 *Maszmasz-asszony fia*, *Világra-Ügyelő-Férfi*, vagy csak egyszerűen *Asszony-unokája* a vogul és a vele rokon osztják népmesék legnépszerűbb hőse. Rengeteg mese szól róla, melyekben hol vallásos, hol tréfás, hol mint csak egyszerű mesehős szerepében bukkan elő. Gyakran *Tórem* (Eg)-istennek a legkedvesebb fiaként szerepel, aki mint *Világra-Ügyelő-Férfi* nyolclábú szárnyas paripáján járja a világot, gondoskodik a vogul-osztják emberről, illetve az egész világ soráról. Sok mesében, égi rangját feledve, a szegény nép furfangos fiaként könyörtelen küzdelmet folytat az elnyomók megtestesítője, szimbolizálója: a *Városi-Fejedelem-Öreg* és fiai ellen.

3 Vogul szóhasználatban az *öregember*, *öregasszony* kifejezések nem annyira életkort, mint inkább megszólítást, tiszteletet fejeznek ki. Ugyanígy a *néném*, *öcsém*, *unokám*, *unokaöcsém*, *nagybátyám* stb. szavak sem mindig való vérokonságot, hanem leginkább pusztán megszólítást jelentenek.

4 A vogulok sátorában vagy házában a nők csak meghatározott helyen alhatnak, tartózkodhatnak. Ez a hely rendszerint az elülső rész, míg hátul a házi oltár, istenségek (bálvány-, ősök) szobrai foglalnak helyet.

5 *Tűznélküli-víznélküli házban lakó leány* – szűz leányt jelent, akinek, minthogy szülei háztartási, gazdasági közösségbe tartozik, tűz(hely)re, víz(tartó)ra „házában” (szobájában) nincs szüksége.

6 *Sámán* – pap, az égi hatalmak és az ember közötti közvetítő, aki rendszerint valami kábítószer (pl. mérges gomba stb.) vagy zaj, dobolás következtében révületbe jutva, megtudja az igazságot, közvetíti a kérést az ősokhöz, a szellemekhez, és az istenségekhez. Egyúttal ő az orvos is, aki kiúzi az emberből a betegséget, a rossz szellemet.

7 *Tórem* vagy *Tárem-isten* – a vogulok legfőbb istenségének, az Egnek a neve. Ez az elnevezés bizonyos fokig panteisztikus világnézetre is vall.

8 *Szamojéd* – Északkelet-Európában és Északnyugat-Szibériában élő, az uráli nyelvcsaládhoz tartozó népek (nyenyec, szelkup stb.) összefoglaló elnevezése. E népcsoport távoli rokonságban áll a magyarsággal is,

9 *Csuval, csuvalkemenca* – Északon használatos fébg nyitott tűzű, álló, tapasztott tűzhelyféleség, amelybe kampóknál fogva akasztják be az üstöt, fazekat. Lényegében egy alul kiszélesedő, nyitott kürtő. A csuvallal ellátott házat csuvalkunyhónak hívják.

10 *Csipkefa szépségű, zelnicefa szépségű hajfonatos leány* – a vogul női szépség kifejezője, jelzője.

11 A vogul hiedelemvilág szerint az égbolt vasból van.

12 *Rozsomák* – vagy torkos borz – igen falánk kis ragadozó állatka. A menyétek családjához tartozik.

13 A voguloknál régebben a feleségszerzés részben vétel, részben fegyveres erőszak útján történt. Erre az utóbbira történik itt célzás.

14 Vogul elképzelés szerint az ember három részből áll: testből, lélekből és árnylélekből. Az árnylelket látni is lehet, mindig az emberrel van. Az árnylélek okozza az embernek a legtöbb bajt és nehézséget: Pl. a halál után az árnylélek vágyik vissza a többi ember közé, magával akar vinni másokat is. Az ellene való védekezésről szól „A három nővér és a kígyóember” című mese befejezése is.

15 *Fejedelemhős* – a vogul epika lovagjai.

16 Az egyes mesékben gyakran szereplő hombár különleges vogul élelem- és értékmegőrző építmény, mely magas cölöpökön áll,

inkább az állatok, mintsem az emberek (tolvajok) elleni oltalmuk

17 A mese befejező része rituális, medveadászat utáni tort, ünnepet mond el. A medveünnepen az elejtett medve kitömött bőrét felravatalozták. Előtte táncoltak, énekeltek, drámai játékokat rendeztek részint a medve, de még inkább a maguk szórakozására. Ezek az ünnepek voltak a vogul közösségi, szellemi élet szinte legfontosabb megnyilatkozásai. Az ünnep legnagyobb jelentőségű része a medve-ének volt, melyben valaki a medve nevében elmondta annak isteni eredetét, életét, feladatát és végül – elejtését. Az itteni kis éneken említett *Káma*, *Mort* folyónevek említésében a vogulok európai hazájának az emléke őrződött meg. A *Szóper* szó pontos jelentése ismeretlen. Ma már csak mesékben, hőskölteményekben fordul elő. A szó eredet szempontjából lehetséges, hogy összefügg a *szabir* = nép (Szibéria?) nevével. A mesékben többnyire kiváló, jó, előkelő értelemben használatos.

18 *Kézzegy* – az egyes vogul nemzetségek mindegyikének megvolt a maga írott (faragott, vésett, festett stb.) „jegye”, jele. Az egy nemzetséghez tartozók általában egy közös jegyet használtak. E jegy szerepelt az adójegyzékekben, szerződéseken stb. aláírás gyanánt is.

19 „Uram irgalmazz, uram irgalmazz!” – orosz pravoszláv egyházi könyörgés, vogulos kiejtéssel.

20 „Jó életet!” – vogul köszöntés.